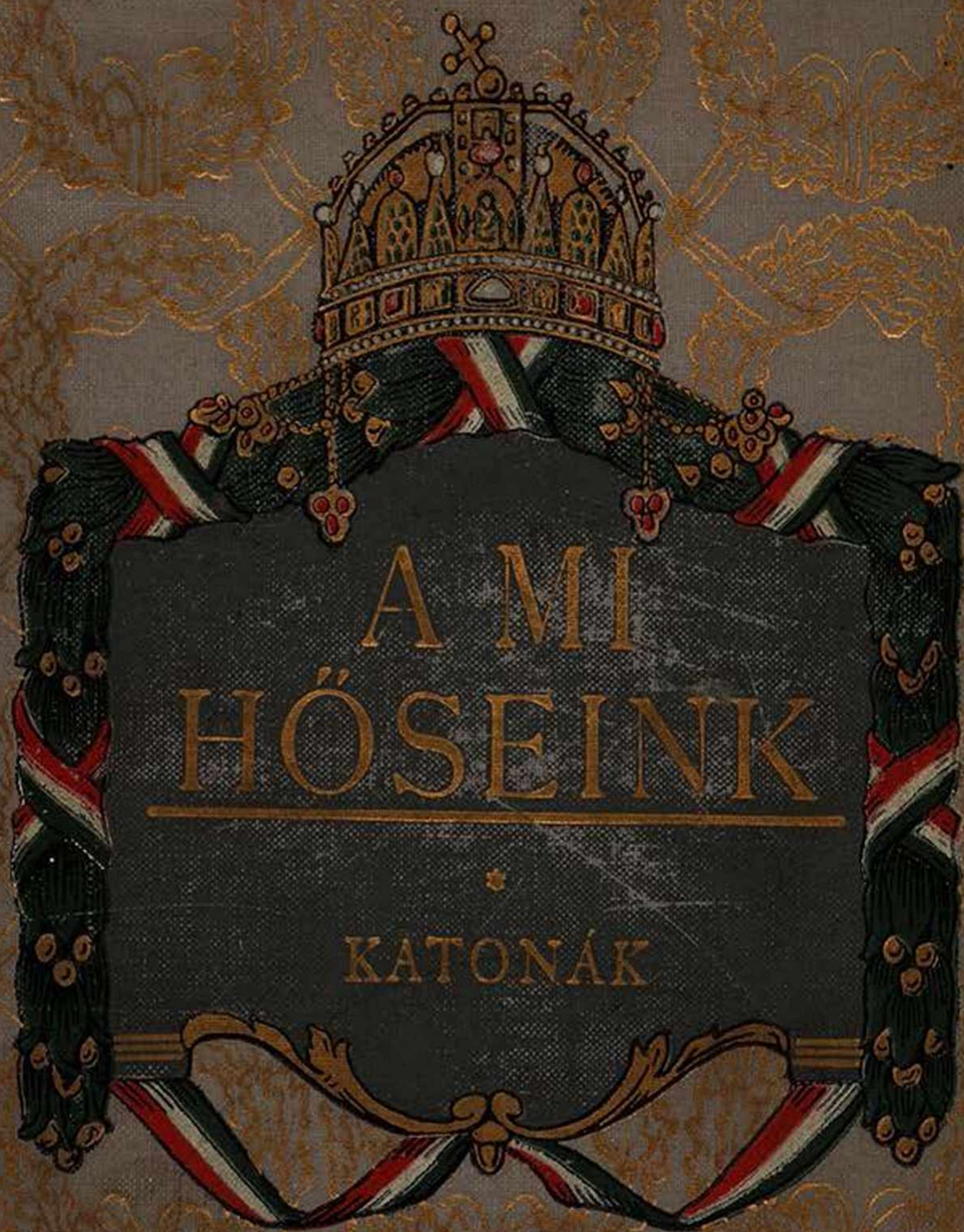

421893

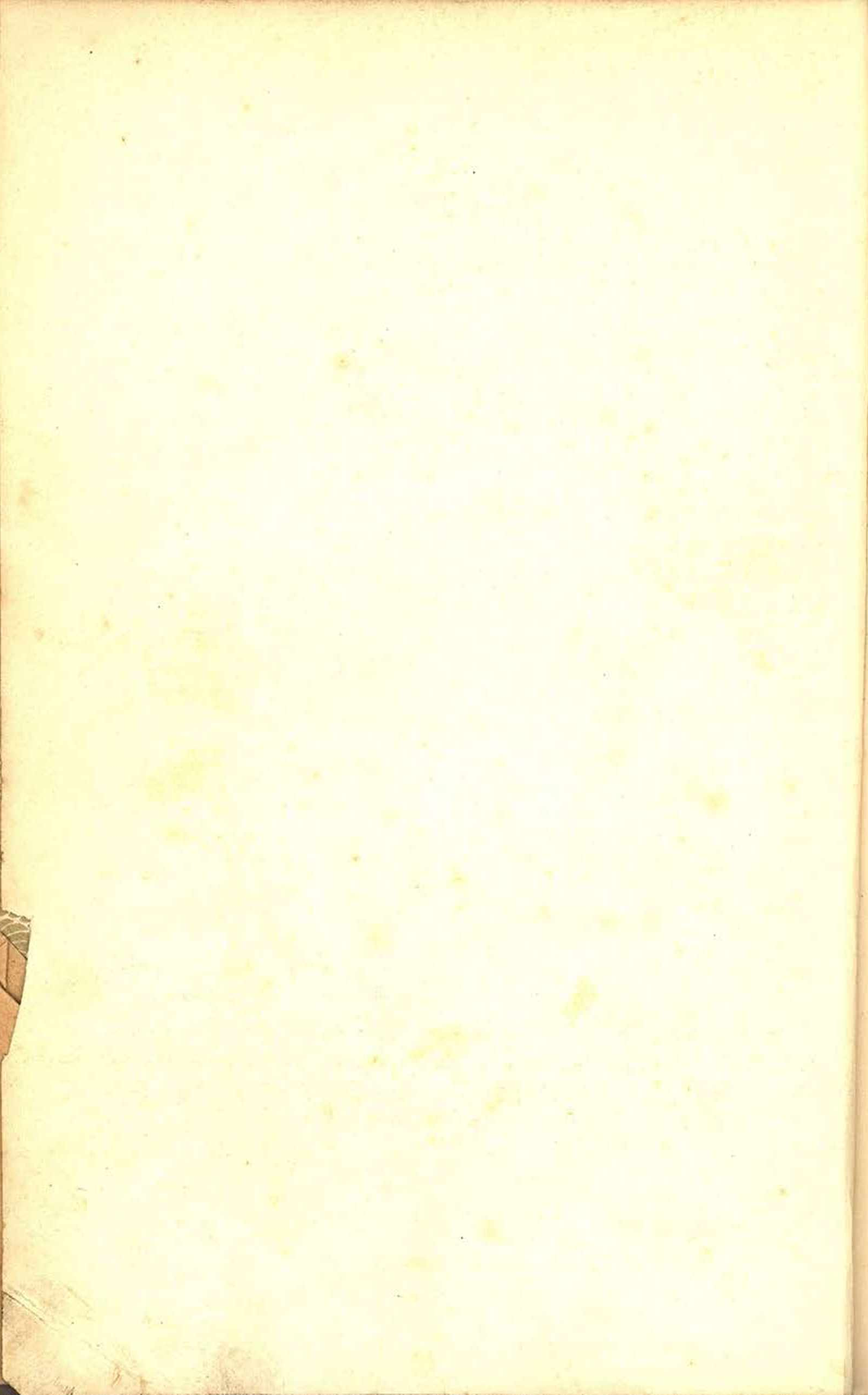

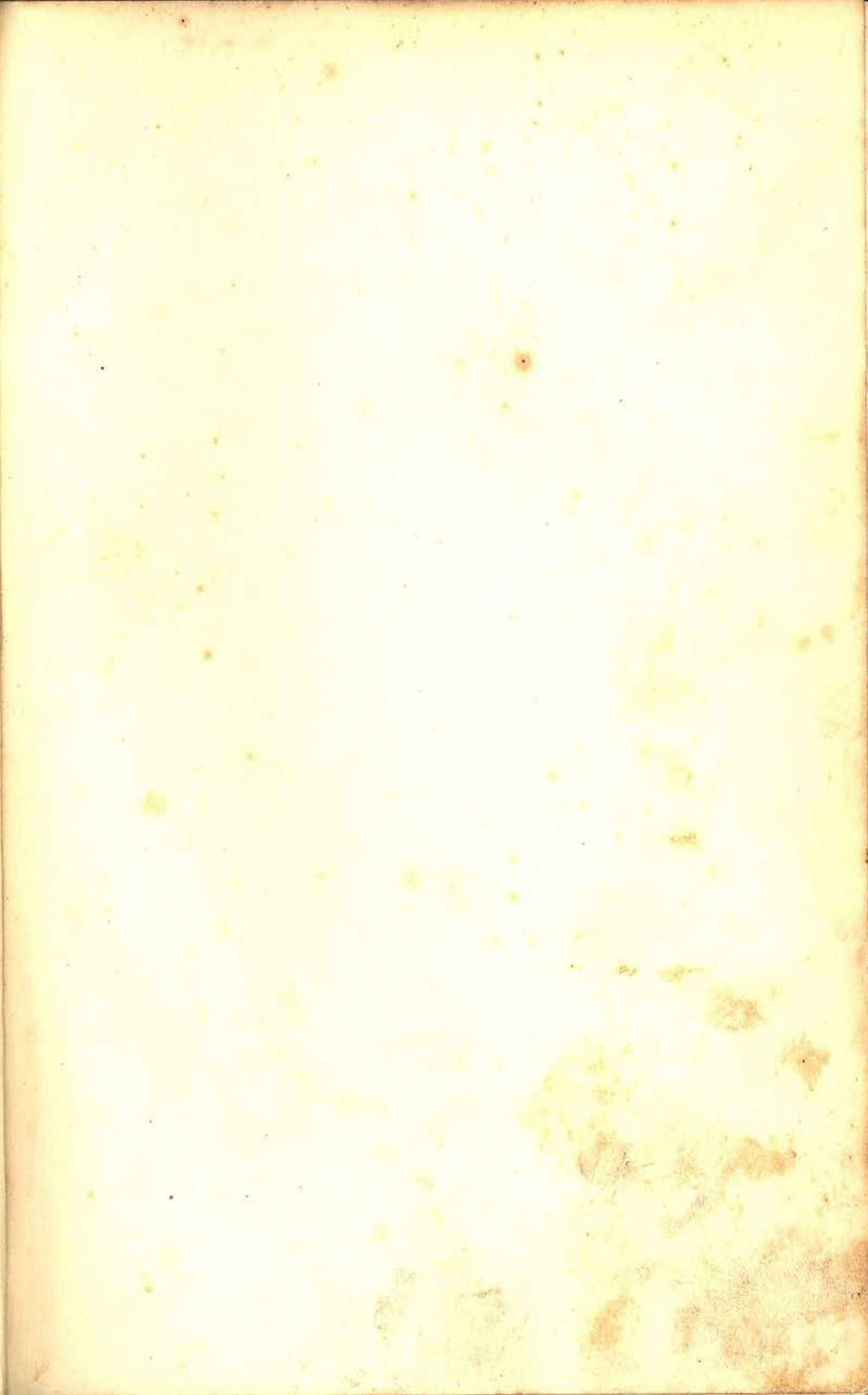

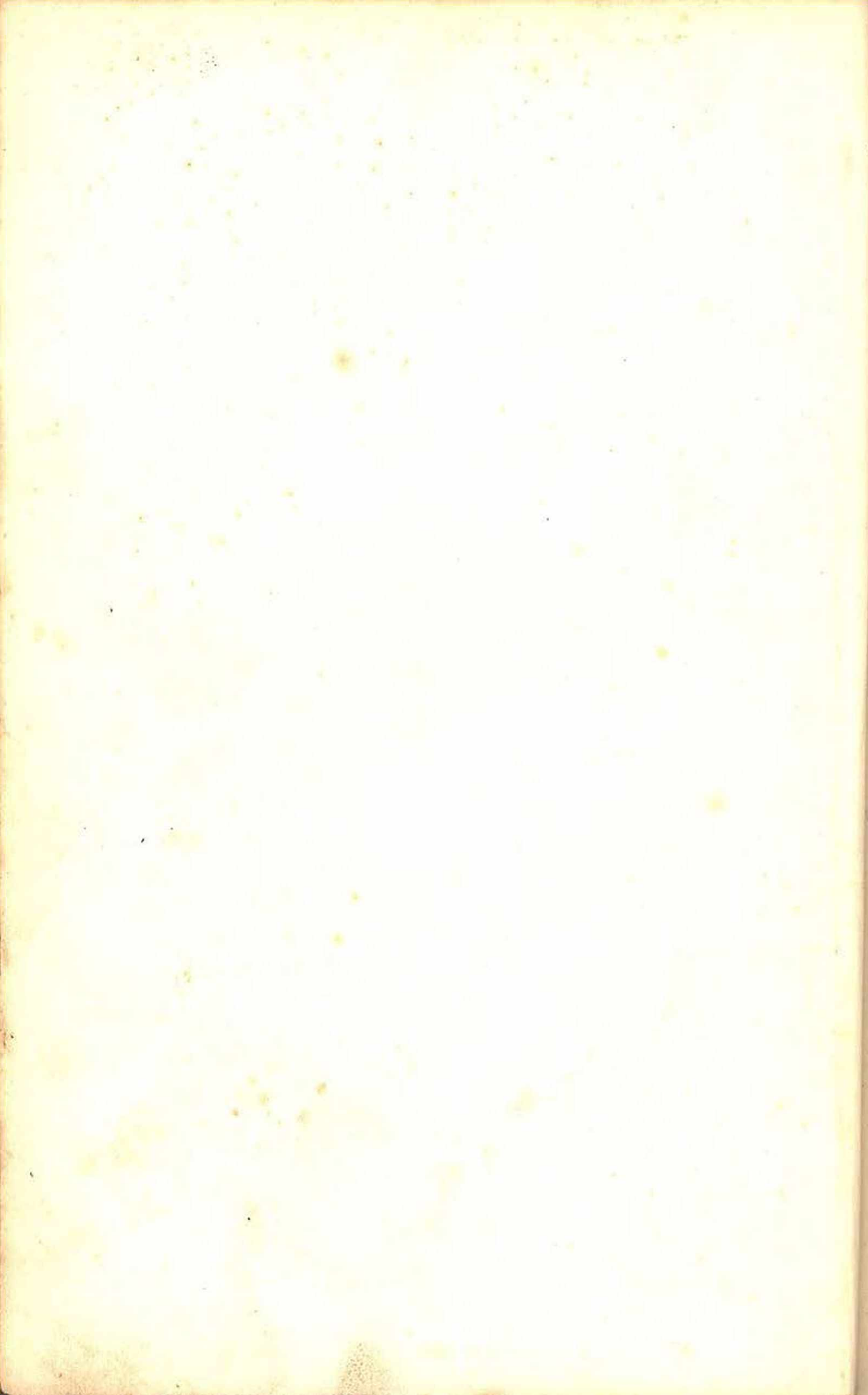
917

~~VII~~
8

382

A MI HŐSEINK

*

KATONÁINK HŐSTETTEI A VILÁGHÁBORÚBAN

WOINOVICH EMIL

CS. ÉS K. GYALOGSÁGI TÁBORNOK, B. T. T.,
A CS. ÉS KIR. HADI-LEVÉLTÁR IGAZGATÓJA, A BÉCSI
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA TAGJÁNAK VEZETÉSE ALATT

SZERKESZTETTE

VELTZÉ ALAJOS

CS. ÉS K. ALEZREDES, A CS. ÉS KIR.
HADILEVÉLTÁR OSZTÁLYFŐNÖKE

KÖZREMŰKÖDTEK

REICH ÁRPÁD

M. KIR. HONVÉD HUSZÁR-ALEZREDES
ÉS

SEBŐK ZSIGMOND

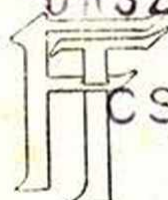
A KÖNYV DISZITÉSE HELBING FERENC TANÁR MUNKÁJA

A MUZEUMOK ÉS KÖNYVTÁRAK

ORSZÁGOS TANÁCSA által

ADOMÁNYOZOTT

CSEPREGI népkönyvtár.

382.

szám.

KIADJA A FRANKLIN-TÁRSULAT BUDAPEST

1916

EGYETEMI
BUDAPEST
KÖNYVTÁR

LELT

2601-04-02

Könyörgés.

Mindeneknek Atyja, áldd meg ágyuink méhét, hogy megfogadjon benne e kétségbeesett, fegyverben, vasban nyögő világ szabadsága!

Miként eddig könyörögtünk Hozzád, hogy áldd meg a tavaszi eső édes, halk permetegét, mely a szomjtól pihegő vetést megitatja, úgy esdünk most színed előtt: áldd meg fegyvereink golyózáporát, hogy a bűn vérszomjtól lihegő vetését jégfürgeteg gyanánt söpörje el!

Áldd meg huszárjaink kardját, hogy kiröppenve hüvelyéből, szárnya nőjjön, miként a lángostornak, mely a pokol hadát perzseli halálra és áldd meg szuronyaink ezüsthéjű erdejét, hogy miként egy ragyogó, mindent ledöntő fürgeteg omoljon a megdőbbent Délre s ha kell, így zuduljon föl az elámult Északra.

Ime, Uram, fegyverben Magyarország. Kinézek az ablakomon s előttem a Kárpát. Tegnap még sötét, titokzatos hegy, ma koronás hadisisak Magyarország fején. A völgyben kanyarog a folyó. Tegnap még ezüst pántlika, mellyel ott, a hajlatnál, egy fehér szikla játszadozott unatkozó cica módjára. Ma kardkötő öv Magyarország derekán. És ott sötétlik, a Kárpáttól az Aldunáig, nemes acél komorságában kardja,

melynek markolata a Felföld, pengéje az Alföld, hegye a Székelység, villáma a Tuladuna, zenéje a főváros: Magyarországnak a harctérre vonuló ifjúsága. Fél száz év óta nem látták ily szépnek, nemesnek, erősnek, szerelemre és becsületre méltónak ezt a nemzetet, mely most, fegyverén kezével, a félvilággal néz bátor farkasszemet, a félvilággal, melynek süvege az északi jég, cipője a narancs aranylabdáit ingató francia Riviéra.

Tekints le, Uram, felhőid ablakán a fegyverbe öltözött magyar nemzetre és engedd le hozzánk szemed kegyes mosolyát. Hiszen ritkán ment hadba nép ily tiszta zászlóval. Erre nincs írva sem önzés, sem gyűlölet, sem irigység, sem vérszomj, csak egy fejedelmi hitvespár halvány képmása szomorkodik rajta. Egyszer már látott ilyen zászlókat a történelem; akkor is magyar kéz vitte. Akkor Endre herceg képével repestek a harc viharában a magyar zászlók. Nagy Lajos király ment megtorolni meggyilkolt öccse halálát. És míg akkor a zászlókon a hitvesi árulás szégyenbibora lobogott, a mi mostani zászlóinkon a hitvesi hűség és mártírság liliumkoronája ragyog. És Te, aki megáldottad Nagy Lajos fegyvereit, megvonnád kegyelmedet Ferenc József megbántott ősz fejétől? Nem, Uram, pogány és istentagadó módjára vétkezném, ha csak egy percre erőt venne rajtam a kétség: velünk vagy-e? Mert akkor megtagadnám a mennyet, az örök igazságot, az erény fenségét, az eget napjával és minden csillagával és lelkem a sötétségben bolyongna, korbácsoltatva a tenger fekete hullámszörnyeitől és széttépve gyilkos káprázatok farkasfogaitól.

És könnyörgök Hozzád, küldd le vigaszodat a magyar

házakba, melyekben most fájdalomszülte titkos gyöngyök peregnek le az anyák, hitvesek és gyermekek arcán, — friss fájdalom könnyei most és sok arcon később örök fájdalomé. Küldd le angyalarcú, galambszárnyú vigaszodat az elhagyott öregekhez, nőkhöz és gyermekekhez, hogy letörölje a könnyeket, melyeket nem tud fölszárítani sem a nemzeti lelkesedés egedet nyaldosó lángja, sem a dicsőség borostyánjának hús sátora, hanem csak egyedül a Te irgalmad puha aranygyolcs kendője.

Küldd le hozzájuk a nehéz órákban, a félelem, rebegés, rémület és gyász óráiban, Gizella királyné Rajtad merengő kegyes árnyalakját, hogy hite ércét égesse lelkükbe. Küldd le Árpádházi Erzsébet szende liliomalakját, hogy rózsáit szívükre hintse és Szűz Margit királyleányt, hogy mennyei fényben fürdő fátyolával kötözze be sebeiket. És küldd le Erzsébet királyasszonyt, hogy anyai és királynői mártirmosolyával ajkán, vezérelje őket az áldozatok útján.

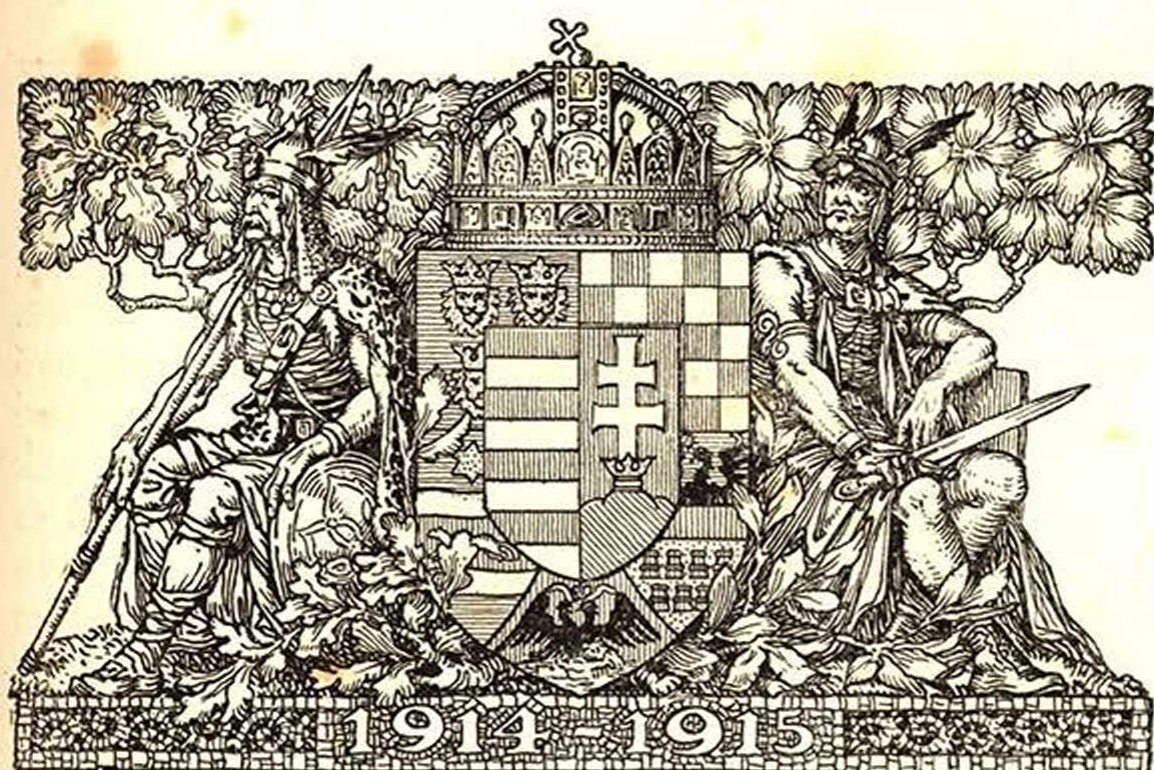
Most a fegyverek zengenek és a harci zajban szegény énekes szolgád hangja csak rebegés. De Te, aki meghallod a pehely lebbenését, talán füledbe veszed az én imádságomat is. Mert az én könnyörgésem nem is csak az enyém, hanem egész Magyarországé. Erről imádkozik hozzád a hegy és a völgy, a rengeteg és a pusztaság, a folyó és a szél, a bérc és a földi rög, a király és a koldus, mert egyek vagyunk mindnyájan érzelemben, szívben, hitben, reményben, — csak az egyik imája zengőbb és fenségesebb, a másiké egyszerűbb és gyámoltalanabb. Oh, Uram, itt áll előtted a csöndes munkájából fölrázott magyarság, táborokba gyülekezve, — míg mezei, szérúi, szőlei, gyárai,

műhelyei üresek. Hallgasd meg lelke acélhurjain dörgő hadi imáját. Fegyverei tüztét, szuronyai fényét, kardja villámát, ágyúi dörgését repítsd át diadallal a gyűlölet egész világán, amiként átszáguld a világon eged földet reszkettető tűzfolyama, mert e fegyverek szavában a Te lényed él: az Igazság.

Budapest, 1914. augusztus elsején.

Sebők Zsigmond.

Honvédroham, honvédzászló.

A 11-ik honvédgyalogezred legvitézebb ezredeink egyike. Nem kell egyebet mondani róla, csak annyit, hogy Hadfy altábornagy kassai hadosztályában harcolt, mely honvédhadosztályra a ragyogó 1915-iki tavaszi hadjáratban örök fény és dicsőség sugárzott. Nemzedékről-nemzedékre fogják emlegetni ennek a hadosztálynak nagy tetteit. Diák az iskolában e vitéz honvédek példájából fog hazaszeretetet és önfeláldozó kötelességtudást tanulni.

A 11-ik honvédgyalogezred sem ismerte a félelmet. Rohamai ellenállhatatlanok voltak. És, hogy milyen a honvédroham, azt így mondta el egy sebesült önkéntes, aki a híres kassai hadosztályban küzdött:

Amint visszaidézem emlékembe a rohamokat, melyekben résztvettem, kisül, hogy akkor semmit sem láttam. Én csak az előttem rohanó vonalban néhány hátat láttam. Egy hátat, egy borjut, egy árnyat, mely emberfölötti gyorsasággal repült előttem föl valahova. Azt sem tudom, hogy én mit műveltem. Az az érzésem volt, hogy nem én futok, a lábamat se én mozgatom, hanem valami erő visz, ragad, röpít. A roham lendülete, a tömeg vonzóereje, a

lábak dobajának vad zenéje és az *előre* meg *rajta* kiáltás féktelen ditirambja.

Az sem lát semmit a roham lelkéből, aki nézi. Az csak előre gomolygó rajvonalakat lát. Egy sor mozgó foltot. Egy raj hátat. Az arcokat kell látni. Aki a szemben jövő ellenség rohamát látta, némileg fogalma van az emberi indulatok e leggrandiózusabb munkájáról. De az is csak homályosan sejti, mert hiszen az ellenség rohamát váró és fogadó katona épen úgy magánkívül való állapotban leledzik, mint a rohamban résztvevő. Én azonban láttam a mieink rohamát — szemben is. Én láttam a rohanók arcát.

Sebesülten maradtam a harctéren. A honvédek visszavonultak, én ott maradtam a rögön. Hogy meddig feküdtem ott, nem tudom, valószínűleg jó ideig. A vérem folydogált, de én arról nem tudtam semmit, azzal sem törődtem, mi fog velem történni, minden gondom egy irányban csontosodott meg: hogy lehetően mozdulatlanul feküdjem, mert minden picli mozdulat, még egy kis izomlengés is, mondhatatlan gyötrelmet okozott. Még a szememet sem nyitottam ki egy darabig, mikor az eszméletlenségből föléreztem. Nem mertem kinyitni. Félttem valamitől, attól, hogy hátha nem is élek már. A fájó lábam és vállam ugyan azt mondta, hogy élek, de úgy okoskodtam, hátha az ilyen összetört katona csontjai a halál után is fájnak? Ez nem bizonyít semmit. Ellenben, ha megpróbálom kinyitni a szememet és nem tudom kinyitni és nem látok semmit, bizonyos, hogy meghaltam. Hallgattam azt a zúgást, mely úgy suhogott a fülemben, mint az omló folyam. Az egyhangú zúgás aztán lassan külön hangokká foszlott és hovatovább arra eszméltem, hogy ezek a hangok ágyúk döreje, srappell süvöltése és gránát bűgása, amit én nagyon jól ismertem. Tudatára ébredtem, hogy fölöttem vígan ágyúznak egymásra a hadseregek, én pedig hallom a zenéjüket, következésképen élek. Ez volt az egyetlen momentum, ami érdeklődésemet ebben a kényelmesnek nem mondható helyzetben megragadta. Erre kinyitottam a szememet...

Egyszerre megrendült a föld. Azonnal tudtam, hogy ez új honvéd-roham. Sőt, hogy már nem is lehet messze. Ah, ez a rengő, dobogó föld! Ezt nem lehet leírni. Aki nem hallotta, nem is sejtheti, mit jelent, mikor ezer, ötezer, tízezer rohanó láb dobol a földön, aki nem úgy hallotta, mint én, lassan elvérezve, félig a halál sötétségében lebegve. Mintha nem is lábak, hanem óriás vascölöpök vernék, löknék, rúgnák maguk alatt a földet, amely mintha robajló dörömböléssel csúsznék alá a semmiségbe. A vihar morgásához nem hasonlíthatom, mert több volt a vihar nál, ez száz vihar volt, mintha az egész mindenség dübörögne, mintha minden rög, melyet ez a roham tapodott, kerekre nyitná száját és torkaszakadtából ordítaná a honvéd-roham nótáját. Én pedig ott feküdtem a nyöszörgő földön, magam is egy rög és reszkettem, mint ahogy a föld reszketett és szerettem volna én is üvöltözni, rohanni, mint ahogy — legalább nekem úgy tetszett, — a föld, a domb, minden porszem, minden fa és bokor, élő és halott együtt tart ezzel a rémes dübörgéssel. És szemem kerekre nyilva, szinte kipattanva üregéből, várta a csudálatos hangok testekké válását.

Egyszerre csak, mint egy kísérteties árnyékhullám, megjelent a rohamoszlop. Egy sor sápadt arc. Egy sor csudálatosan égő szem. És minden száj ordít, nemcsak a száj, az egész honvéd, a mell, a kéz, a láb, mind üvölt valamit, szinte lobog és ég valamennyi e vad harci kiáltás lángjaiban. És hogy közeledik a roham, oly gyorsan, mint a mákonyszülte, fékét vesztett álmokép. Ki tudna ennek útjába állani? Azt hiszem, ha egy pillanatra behúnynám a szememet, mire kinyitnám, már elrobbant fölöttem árja.

De még van alkalmam szemügyre vennem az arcokat — száz méternyire az orosz árkoktól, fellegében az orosz golyóknak. Mind egyforma arc, egyformává tette az emberfölötti, szinte eszméletlen láz. Csupa olyan egyenes orrú, konya bajszú, pelyhedző állú, sárgás-sáppadt, fanatikus arc, amilyen a Munkácsy Honfoglalás-képén látható, a közmagyarok soraiban. Ez a perc lefosztotta róluk az

ezer esztendő simításait és megjelent itt, ámuló szemem előtt, a régi, az Etelköz pusztáiról berohanó, világot rengető ősmagyarság, — honvédsapkával fején, Manlicherrel kezében, Manlicherrel, melynek a boldogabbik végét lengeti a levegőben. Ez a föltámadt, megszólalt, ellenségre rohanó ősi magyar erő, virtus, düh, a fegyverre kapott ezeréves magyar történelem! És ezek közt mentem volna én is? Ilyen rohamokban égtem én is, ezekkel az emberekkel harcoltam én is? . . . És te, tört csont, aki most is rohanni szeretnél velük, maradj nyugton! Nincs rád szükség! Nem hallod, mint robban az orosz árokba az ellenállhatatlan emberszikla, mint csikorog és hörög lába alatt az összetiport muzsik-falka, mint egyesül egyetlen oroszlán-ordítássá a diadalkiáltás . . . Oh, a honvédroham!

. . . A 11-ik honvédezred is ilyen csukaszürke viharra vált, mikor az ellenségre rontott. Ez az ezred maga volt a rendületlenség megtestesülése. Melle szikla, karja pöröly, lelke láng.

Egyetlen egyszer történt meg, hogy az ezred szíve megreszketett, — nem a félelemtől, hanem a megdöbbenéstől. Irtózatot közepette, mikor sűrűn zizegett a golyó sáskafellege és búgott, jajgatott a gránát és srappell pokolbeli hangversenye, leomlott s eltűnt szem elől az ezred zászlaja.

Az ezredzászló! Az az ezred kincse, mely ha elvesz, minden katona koldusnak érzi magát. Az az ezred becsülete, mely ha ellenség kezére jut, mintha minden katona tisztességét tiporná szét durva csizmája talpával. A zászló az ezred turulmadara, mely előtte repül a harcba és diadalmas szivárványa, melynek égi pompája alatt vonul haza a győzelmes hadjáratból.

Székely egyévi önkéntes volt a zászlótartó. Derék, vitéz fiú. Halvány, ifjúi arca büszkén fellángolt, mikor a legvadabb tűzben fölemelte a szent talizmánt, hirdetve a fedezékek mögött tüzelő honvédeknek:

— Rajta, rajta! Lobog a zászló! Mienk a győzelem! És most a zászló nincs sehol. A téren vadul viharzik

a csata, de a zászló nem repes többé a honvédek felé, nem repes, lelkesít, ragyog, hí, buzdít, ujjong többé előttük!

— A zászló elveszett! — fut át a honvédek sorain s belesápadnak az arcok.

Senki sem kérdi, hol van Székely önkéntes zászló-tartó. Tudja mindenki, hogy ott fekszik a lehullott zászló alatt a véres mezőn, magához ölelven immár dermedt karjával a zászlót. Mert ha egy szívdobbanatnyi erő lenne még benne, azt a zászlót ő még egyszer magasra emelné, hogy hírt adjon az ezrednek:

— Ide, ide honvédek! Mentsétek meg a zászlót!

Búsan, leverten állnak a honvédek fedezékeik mögött. Könny csillog szemükben. A zászló, a zászló elveszett! Ki tudja, nincs-e már az oroszok kezében s ebben a percben nem hurcolják-e diadalmi üvöltéssel a honvédek szemefényét végig szennyes árkaikban? Egy hét, két hét múlva nem tűzik-e ki a tizenegyes honvédek szent jelvényét Szentpétervár valamelyik piacán, bámész csőcselék csodájára!...

— Testvér, — szól *Sasky* Ferenc őrmester, tizedes társához, — egy életem, egy halálom, de én a zászlót nem engedem orosz prédájának. Elmegyek érte.

— Én is veled megyek, testvér, — felelt *Paskó* tizedes.

Egy férfias kézzszorítás és meg van pecsételve a néma fogadalom, hogy nem térnek vissza másképp, csak az ezred zászlójával.

Bömböl, hörög az ágyúk bölénycsordája. Az utolsó ítélet, mikor minden csillag darabra töredezve tűzeső gyanánt záporozik le az égről, aligha lesz borzalmasabb, mint ez a vassal, tűzzel telebarázdált levegő és föld. Ám a két honvéd nem törődik ezzel a világfelfordulással. Kiugranak a fedezékből és megindulnak a zászló után. Az ezred szeme és szíve velük.

Most pedig képzeljünk ide körülbelül két órai bolyongást az ellenség tüzeiben. A két bátor katona nem hagy figyelmen kívül egyetlen bokrot, dombot, földhajlást: hátha ott a zászló? Idegrázó és lelket megviselő bolygás ez a legheve-

sebb tűzben. Jobban kimeríti az embert, mintha, — mint a mesében, — kanállal merné ki valaki a tengert. Csüggedt honvédek búsan kísérik egyre távolodó alakjukat, mely hovatovább el is tűnik szemükből . . . Vajjon visszatérnek-e? Visszahozzák-e a zászlót, a zászlót!?

Egyszerre, — még javában folyt a harc, — örjögő, vad, lelkes éljen rivalg át a honvédek sorain. Két alak jelenik meg az egyik lövészárók szélén, vállukon egy élettelen test . . . ez Székely önkéntes, zászlótartó . . . és kezükben a zászló, az ezredzászló!

Hogy ölelték, hogy csókolták a szent jelvényt a honvédek! Hogy dörgött az éljen! Hogy repült a golyó, micsoda lakodalmi kedvvel, az orosz felé! Még a sebesült önkéntes is fölvetette fáradt szemét és mosoly fénylett át sápadt arcán . . . A zászló, a zászló megkerült!

És a két bátor altiszt mellén most az elsőosztályú ezüst vitézségi érem ragyog.

Madarak a kalitkában.

Ezek a madarak keselyűk és kányák voltak, tehát ragadozók, még pedig olyanok, melyek szuronyt és kardot viseltek az oldalukon.

De ne vágjunk a történet elébe. A hőse a történetnek *Habbavni* szakaszvezető, a 9-ik honvéd gyalogezred altisztje. Ezt a Habbavni szakaszvezetőt egyik harc folyamán az előterület földelésére küldték ki. Habbavni három emberrel bejárta az előtért, elsősorban közvetlenül a harcfront előtt levő területen tájékozódott, az eredményről jelentést tett a szomszédban küzdő két csapatnak, azután folytatta földelési munkáját, vagyis kiszemelt

magának egy alkalmas megfigyelő helyet, ahonnan az ellenség mozgását láthatta.

Itt kezdődik Habbavni honvéd-szakaszvezető nagy-szerű kalandja.

Amint jól elrejtett helyén nézelődnek, látja ám, hogy egy orosz csapat bukkanik elő a domb orránál. Két tiszt vezette a csapatot, egy főhadnagy és egy hadnagy, a legénység harminc főnyi. Habbavni persze kíváncsi, hova tart a csapat?

— Csak nem ebbe a bakterházba? — találgatja.

Egészen közel emelkedett egy magányos őrház. Az oroszok valóban ide tartottak és valahányan voltak, behúzódtak a házikóba. Bizonyosan pihenni vágytak. Bátorította őket a földél, meg talán az is, hogy itt az ellenséges golyótól és figyelő szemtől védve vannak.

Ha így gondolkoztak, gazda nélkül csinálták a számítást, mert Habbavni ugyancsak szemmel tartotta őket. Mit gondolt magában, mit nem, a furfangos szakaszvezető, ravaszul mosolygott a bajsza alatt, aztán hátrahagyva embereit, az őrház felé kúszott. Odaérve, egészen a házikó ajtajáig sompolygott s örömmel látta, hogy a kulcs kívül van az ajtóban. Nosza, kapja magát, megfordítja a kulcsot a zárban, vagyis rázárta az ajtót az oroszokra, a kik ebből semmit sem vettek észre. Aztán visszatért az embereihez; ezek persze nagy izgalommal várták a kaland végét.

— Kalitkában vannak a madaraim, — mondotta a szakaszvezető. — Most majd elmegyünk értük...

Ebben a percben fegyverek dördülése hallatszott. Golyók kopogtak a körülöttük levő fákon. Egy orosz csapat megtámadta a honvéd járőrt.

— Megyünk értük, amint ezekkel végzünk, — folytatta meg nem zavarodva a váratlan támadáson, Habbavni szakaszvezető.

Rövid harc keletkezett. A szakaszvezető ügyesen elhelyezte legényeit és a honvédek kétségbeesetten védekeztek. Habbavni maga öt oroszot lőtt le. A többi eldobta fegyverét és megadta magát.

A szakaszvezető a foglyokat a három honvédre bízta és megindította őket a mi harcvonalunk felé.

— Én pedig megyek a madárkáimért, — mondotta.

Egyesegyedül a bakterházhoz sietett s bekiáltott az egyetlen ablakon:

— Adjátok meg magatokat!

Az oroszok már figyelmessé lettek a lövöldözésre s néhányan az ajtót fessegették, el nem tudván gondolni, ki zárta rájuk. Az ablaknál megjelenő honvéd megmagyarázta a rejtélyt. Megadás helyett a puskáikat kezdték előkapdosni, mire Habbavni — alkalmas fedezékből — addig lövöldözött be az ablakon s az ajtón a sűrűn összezúfolt ellenség tömegébe, amíg senki meg nem moccant odabenn. Így tehát egyetlen honvéd csaknem egész ellenséges szakaszt semmisített meg.

A hős szakaszvezető megkapta az első osztályú ezüst vitézségi érmet.

A hatos bakák.

Néhány eset.

Szólnak pedig ezek a történetek a hatodik magyar gyalogezredről, mely egyike legvitézebb csapatjainknak. Katonái hőstetteinek nagy része még nincs megírva, de az itt felsorolandó néhány esettel is bebizonyították a hatosok, hogy méltók elődeikhez. A török még ismerte ezt az ezredet. A híres második székely határőrezred volt a szülőanyja, mely ezredben a háromszéki és udvarhelyi székely oroslánok harcoltak. Ez az ezred védelmezte 1788-ban a székely földet a törökök legvitézebb csapatai ellen s azóta nem volt hadjárat, melyben ne küzdött volna. Az ezredet 1851-ben sorgeyalogezred gyanánt újjá alakították, azóta

legénységét az ujvidéki hadkiegészítő kerületből kapja, de ha változott is a száma és ujoncozóterülete, megmaradt két hagyományos tulajdonsága: a halálmegvetés és vakmerőség.

Az egyik történet ez:

Bischoff Mátyás zászlós egy éjszakai támadásban az ellenség ellen vezeti szakaszát. A bakák indiánok módjára csúsznak az ellenség felé és a sötétség beálltával betörnek az ellenséges hadállásba és ugyancsak munkálkodnak ott szuronnyal, puskatussal. Ám az oroszok erősítést kapnak. *Bischoff* zászlós, aki az első sorban harcol, épen össze akarja újra gyűjteni szakaszát, amikor egyszerre elfekszik szemében a világ. Orosz puskatús leütötte és mély ájultságban összeesett.

Mikor jó sokára, órák múltán, magához tért, csudálkozva nézett maga körül. Hol van? Teringette, bizony oroszok közt van, benn az orosz hadállás közepén. Úgy kell lenni, hogy az oroszok halottnak tartják, arra vall az is, hogy nagy gyorsan elszedték fegyvereit és — valószínűleg még gyorsabban — a pénzét. A «holttest» elföldelését, szerencsére, nem tartották ilyen sietősnek.

— Ha halott vagyok, hát csak maradjunk szép csön-deskén, — gondolta a zászlós, mikor teljesen magához tért. — Maradjunk meg halott-szerepünkben, hátha megmenekülhetünk valahogy.

Óvatosan megmozgatta kezét-lábát (óvatosan, hogy az oroszok észre ne vegyék) s örömmel tapasztalta, hogy izmai ruganyosak, csontja nem tört. Aztán körülnézett. Ez nem járt oly kedvező eredménnyel, mert már egészen világos volt s észrevétlenül nem lehetett egy «halottnak» sem elosonni. Az oroszok ugyanis a közelben álltak fedezékeikben.

— Úgy látszik, egész nap a halottat kell játszanom, mert este előtt nem szabadulhatok meg, — gondolta. — Csak el ne akarjanak temetni addig.

Elhatározta, hogy semmi körülmények közt föl nem födözi, hogy él, mert nem akart fogságba jutni, és estig mozdulatlanul fekszik. Ez pedig nem tréfa dolog. Próbálja

meg akárki, mit jelent az, egy óráig ébren, mozdulatlanul feküdni. A napvilág a szemén játszik és csábítja: nyíl ki szem, nyíl ki! És nem szabad kinyílnia, mert hátha orosz katona áll előtte? A füle dobján léptek nesze verődik vissza. Hátha érte jönnek, hogy temetni vigyék? Valahol ásnak. Hátha sírját ássák? Gyötrelmes, kegyetlen órák voltak ezek, nagy lelkierő kell ahhoz, hogy el ne árulja magát az eleven «halott».

Végre beesteledett és megjött az éj. Bischoff zászlós akkor végre megmozdult és ledobván magáról a félhalál merevségét, átcúsúzott az oroszok sorai közt és visszatért a mieinkhez. Itt már azt hitték, hogy elesett, képzelhetni tehát azt az újjongást, mely fogadta. Megkapta a másodosztályú ezüst vitézségi érmet.

Rettenthetlen katonája az ezrednek *Kuhn* András őrmester is. Az oroszok nagy túlerővel támadták meg csapatát. *Kuhn* András a géppuskát kezelte és bár az ellenség százait söpörte el vele, az mégis megközelítette állásunkat. Húsz lépésre volt már az orosz tömeg *András* vitéztől, — két-három hosszú ugrással nyakában az északi farkasok. No, de az őrmester nem vesztette el fejét. A géppuskát nyugodtan az orra előtt bömbölő tömegre irányítja, — kattog a kis gépbestia — a támadó tömeg megtorpan, sorai omlanak, aztán megfordul... *Kuhn* őrmester lelki erejének és bátorságának lehetett köszönni, hogy az állás el nem veszett. Jutalma: a másodosztályú ezüst vitézségi érem.

Petrick Károly és *Siminski* Jenő zászlósok meseszerű rohammal vívták ki maguknak az első osztályú ezüst vitézségi érmet. Mindig csapatuk élén rohantak a tűzbe, füstbe, golyózáporba... A nem harcoló legénységet is magával ragadta az ezred harci tüze. Így *Kulundzsics* István első osztályú számvevő altiszt az ellenség legvadabb gyalogsági tüzében egészen az első rajvonalig vitte a «gulyáságyút», vagyis a mozgó konyhát. Tudta jól, hogy a harcoló bajtársaknak semmi sem szerez most nagyobb örömet a gulyáságyú látásánál és senki sem érdemli meg jobban náluknál a jó ebédet. A sebesülteket

is gondjába vette és nem törődve a saját életével, kihordta őket a tűzvonalból. Bizvást megérdemli a nagy ezüst vitézségi érmet, mely keblét díszíti.

A hős őrmester.

Hock András 52. gyalogezredbeli őrmester vitézi tetteit egész bokrétába köthetjük.

Ime, kezdjük:

Első virágszál. *Hock* őrmester szakasza kemény harcban áll egy sziklafalnál. *Hock* őrmester a szakasz parancsnokának segédkezett a rajvonal vezetésében, ami a sziklás és végig be nem látható területen nagyon nehéz dolog volt. *Hock* őrmester volt az, a ki a parancsokat, a leghevesebb keresztűzben, a legveszélyesebb és legtávolibb pontokra elvitte. *Hock* őrmester vitte a lövészert oda, ahol az fogytában volt és az éjjel-nappal harcoló katonákat példájával és szavaival bátorította.

Második virágszál. *Hock* őrmester gondoskodott a sebesültek elszállításáról is, ami a meredek, részben vizes, részben mély hóval födött sziklákon gyakran leírhatatlan nehézséggel járt és minden erő fölhasználásával volt csak lehetséges. A szakaszparancsnok gyakran mondta neki:

—Őrmester, várja meg, amíg szünetel a tüzelés és akkor hozza ki a tűzvonalból a sebesülteket.

Hock őrmestert azonban ez nem tartotta vissza attól, hogy sebesült embereit, élete kockáztatásával, a körülötte sűrűn röpködő lövedékekkel nem törődve, biztonságba vigye.

Harmadik virágszál. A század, az ellenségtől száz-kétszáz lépésnyire, a leghevesebb tűzben állott. Előnyomulni lehetetlen volt. *Hock* őrmester ajánlkozott, hogy néhány

emberrel megkerül egy magaslatot, mely az ellenség oldalában volt, hogy aztán meglepetésszerűen megtámadja. A merész vállalkozás sikerült. Hock őrmester észrevétlenül eljutott a hegyhátra és emberei élén megrohanta a meglepett szerbeket. Az ellenség a váratlan rohamot puskatűzzel fogadja, de Hock őrmester, nem törődve az ellenség golyóival, pisztolyát nekiszegezve a parancsnoknak, megadásra szólítja föl. Ez a példátlan, eszeveszettséggel határos vakmerőség oly ámulatba ejti a szerbeket, hogy a harmincz főnyi legénység leteszi a fegyvert.

Negyedik virágszál. Pompás roham. Nem sokkal az említett esemény után Hock őrmester szakasza elsőül rohant meg egy, szerbektől megszállt magaslatot, anélkül, hogy az őrmester törődött volna vele, milyen számú odafent az ellenség. A roham sikerült.

Ötödik virágszál. Más ízben Hock őrmester önként ajánlkozott arra, hogy járőrt vezet az ellenségtől megszállott magaslatra. A járőr szerencsésen elérte a magaslatot és ott találta a 37. gyalogezred egyik századosát, aki az előző harczban súlyosan megsebesült és kiről mindenki azt hitte, hogy fogságba jutott. Hock őrmester megmentette a sebesült századosot.

Kész a bokréta.

A hős megkapta az arany vitézségi érmet.

A hős önkéntes és a hős kürtös.

I. A hős önkéntes.

Makai Barnabás önkéntes tizedes volt a 68. gyalogezredben. Egyszer rohamra fújtak. Makainak ki volt

József főherceg egy katonával beszélget, akit az ezüst vitézségi érmmel feldíszített.

EGYETEM
BUDAPEST
KÖNYVTÁR

ficamodva a lába s nem vehetett részt a rohamban, de azért ott maradt a rajvonalban. Mikor észrevette, hogy századosa, súlyosan sebesülten, összeesik, a legnagyobb golyózápor közepette hozzábicegett s noha a kifcamodott lábát alig tudta maga után vonszolni, a sebesültet kicipelte a tűzből és a kötözőhelyre vitte. Aztán visszasántikált a rajvonalba s még azon napon újra kitüntette magát. A tomboló ellenséges tűz közepette a málhakocsiból kimentette a négyezer koronát tartalmazó pénztárt. Az első osztályú ezüst vitézségi érem fénylik most a mellén.

II. A hős kürtös.

Pohubi József a neve. A 65. ezred őrmestere és kürtöse volt. Senkinek sem harsogott oly vígan a kürtje, mikor rohamot kellett fújni, mint *Pohubi* Józsefé. De mikor már megadta a rohamjelet, nyakába akasztotta a kürtöt és ő is kezébe vette a szuronyos puskát.

Egyszer javában állt a harc. A vitéz ezredkürtösnek épen nem volt semmi dolga. A kürtök hallgattak, az ágyúk és puskák beszéltek helyettük. *Pohubi* is hasznossá akarta magát tenni s az ellenség közelébe lopózott, hogy a saját kezdésére kiszimatolja az ellenségnek egy kastély közelében levő állását. Épen jókor érkezett arra, hogy lássa, mint bomlik föl egy ellenséges félzászlóalj és kezd futni.

— No, ezt a jó hírt megviszem az ezredes úrnak, — örvendezett *Pohubi* őrmester, — de vajjon elhiszi-e nekem csak úgy szére-szóra? Bizonyságot kellene szereznem.

Szerzett is.

Fogott egy orosz s magával vitte «bizonyságnak». Persze, hogy elhitték neki a jó hírt s tüstént megindult az ellenség üldözése.

Nosza, vígan harsogott *Pohubi* kürtje.

Megkapta a nagy ezüst vitézségi érmet.

A czarkówi kastély parkja.

A czarkówi kastély kormos romjainak történetük van. Nemcsak olyan történetük, mely a kastély urainak múltjával fonódik össze, hanem friss, új hősi rege, melynek versszakai egyetlen éjszaka születtek, egyetlen véres, dicsőséges éjszaka. Olyan éjszakán, mikor a fehér havon dúsan nyiladozott a vérrózsa, magyar és orosz szív véreből fakadó bíborszínű téli rózsza... 1914 december 30-ikának éjszakájáról van a történetben szó.

A 72-ik magyar gyalogezred megszállotta a kastélyt és parkot. A fasorok közt, a park kerítése mentén szorgos munka folyt. A magyar katonák sebbel-lobbal lövészárkokat ástak és töltést, falat emeltek maguknak fedezékül, tudván, hogy csakhamar megkezdődik a tánc. Ott, ahol békés időben karcsú úrhölgyek sétáltak elegáns urak oldalán, most lövészárkok futott végig. S a park ama szép kilátást nyújtó helyein, ahol máskor talán a kastély kisasszonya merengett, most magyar baka figyelt, lövésre tartott puskával.

Nem is kellett sokáig várakozni. Amint alkonyodott, az oroszok azonnal megkezdték a lövést, mely egyre fokozódott a sötétséggel. Koromsötét volt az éjszaka. A hold nem világított, mert már az utolsó negyedében volt s csak éjfélkor kelt föl. És mintha folyton sűrűbb fekete lepleket dobálnának a földre, úgy nőtt a sötétség, mely olyan sűrű volt, hogy — mint a magyar mese mondja, — a kanál is megállt benne.

Az ilyen vak sötétség csöndes, békés időben is nyomasztóan hat az éj vándorára, hát ott a czarkowi kastély fái közt milyen lehetett a hatása, mikor egyre érkezett fütyölve sipolva és jajgatva a golyó meg a srápnell! Érkezett a rejtélyes feketeségből, a láthatatlan ellenség soraiból, mely lappangva közeledett, anélkül, hogy észre lehetett volna venni. Hova lőjjön, hol védekezzék, merről várja a támadást, a magyar csapat? Az ilyen éjszaka, az ilyen sötétség teszi Isten igazában próbára a lelkierőt és az idegeket.

Szerencsére a 72-ös bakák idegei olyan erősek voltak, akár a hajókötel.

Hát persze, világító pisztollyal igyekeztek fölfedezni az ellenséget. Itt is, ott is fölröppent a levegőbe, akár a földről az égbe szálló csillag, a zöldfényű, zizegő tűzgolyó, de a megvilágított területen nem látszott semmi. A világító golyó után azonban megérkezett az oroszok jól célzott srapnellje, mely pontosan ott robbant szét, ahol a tűzgolyó megkezdte pompás ívének pályafutását. A 72-esek tisztjei tehát nem tehettek mást ebben a sötét bizonytalanságban, minthogy lassú és mélyen célzott puskatüzet rendeltek el. Olykor elkezdtek kattogni a mieink géppuskái is, végigsöpörve az előteret, hogy ha ott andalogna már néhány orosz, legyen egy kis szórakozása. De csak félpercre csaholtak a kis bestiák. Aztán ismét elcsöndesedtek, akár a házőrző komondorok, melyeket a gazda leint. Takarékoskodni kellett a lövészerrel.

Ezenközben az oroszok már széles körben puskázták a magyarok állásait. Úgy tetszett, hogy kifogyhatatlan az oroszok tartalékja, mert folyton meghosszabbították a bekerítő láncot. Meg lehetett ezt figyelni a sötétben is, a puskatűz irányából. Egyre erősödött a tüzelés, amely most már hatalmassá, kábítóvá, félelmissé vált. Jégeső gyanánt verte a golyó a fák törzsét és ágait és nem egy magyar katona feküdt már sebesülten a havon. Hogy a pokoli zene még förtelmesebbé váljék, meg-megszólaltak szinte egyszerre, az oroszok ágyúi és a lövedék valóságos szikla- és vas-eső gyanánt omlott a parkra. A magyarok helyükön maradtak és örülten tüzeltek. Mindenki érezte, hogy roham közeleg. A katona már tudja, mit jelent az, mikor az ellenséges tüzéség egész tüdejéből bömböl. Ez a roham előkészítése.

Az oroszok drágán fizették meg a közeledést, mert bár a sötétség rájuk borította védő köpenyét, a magyar bakák tüze, noha találmra lőttek, iszonyatos pusztítást művelt bennük. A széles hézagokat azonban gyorsan kitöltötték muszkáék. Ám, alig foglalta el az első sort a pótlegénység, összeomlott a magyarok tüzeben. Igaz, hogy

ilyen emberáldozattal az oroszoknak sikerült a roham területének egész szélességében előre jutniok, holtrasebesült bajtársakon bukdácsolva át vagy halottakat tolva maguk előtt fedezékül, hogy aztán a halott mellé feküdjenek maguk is és ők legyenek az utánuk nyomulók fedezéke! A mieink azonban mindebből nem láttak semmit, azt sem tudták, oda lőnek-e, ahonnan az ellenség csúszik feléjük. Ők csak másnap tudták meg, mily borzalmas pusztítást vittek véghez. De hiszen épen az az éjszakai harc borzalmassága, hogy az ember nem tudja igazán, hányadán van a dolgával s folyton véletlenek hullámozzák körül.

Most is, egyszerre csak alig néhány lépés távolságban feléjük rohanó sötét tömegeket pillantottak meg a magyarok. A bakák azt hitték, hogy messze az ellenség s ime, oly közel van, hogy csaknem összeütődik az orruk. Ime ott emelkedett előttük a mozgó fal, mely a homályban emberfeletti módon megnövekedett s úgy zúdult feléjük, mint pokolbeli fürgeteg.

Ijedelmes pillanat, — ám a magyar katona nem az ijedezők fajtájából való. Nem is ért rá megrettenni. Egyéb dolga volt, — majd azt mondtam: mulatsága. Mert a magyar katona mindennél jobban szereti a közelharcot, amikor az a jelszó: csülökre magyar! Ilyenkor ember ember ellen harcol. Ki a legény a csárdában?

Nosza, a jó 72-es legények, talpra ugranak, egy tapintás a kézzel, meggyőződést szerzendő: erősen áll a szurony a puskacsövön, — aztán neki!

Egy perc múlva a hadászat meg a harcászat, szóval a haditudomány minden szabálya föl volt rúgva. Itt csak a puskatus, az ököl, az izom, az erő beszélt ezentúl.

Ilyen órában születnek a hősök. Azon a fagyos éjszakán megszülettek ők a czarkóvi kastély parkjában is. A sort megkezdi *Lichteneckert* János tartalékos zászlós. Mikor az oroszok rohamoszlopa oly váratlanul közel feltűnt, nem látott egyebet tömegeinek sűrű árnyánál. Felugrott, fölegyenesedett és szeméit mereven a viharként közeledő árnytömegre szegezve, nyugodtan állt helyén. Egé-

szen huszonöt lépésnyire engedte az oroszokat s akkor bömbölve tört elő torkából a parancs:

— A kézigránátokat!

Nem sok ilyen gránáttal rendelkezett, de mikor a kis dobozok az oroszok lába közt felrobbantak, akárcsak a tűzijáték békái szüretkor, megtorpantak az első sorok. Talán csak a zavar és a meglepetés pillanata volt ez, melynek multával a sötét vadállat, mely a magyar bakák előtt lihegett, új bátorságra kapott, ismét előreront roppant testével. Lichtenneckert azonban nem adott időt erre. Vad hurrával rontott neki az ellenségnek, magával ragadta a vele volt néhány embert, akik a düh lihegésével, szilaj ordítással ugrottak neki az oroszok falának. Az orosz arcok fakón, meredt szemmel, a hideg ellenére verítékkal borítottan fehérlettek és fénylettek elébük a sötétségből. S a kis csapat, mint a vadmacska a medve arcának, úgy vetette magát a fakó arcok soraira.

A zászlós jól megválasztotta az ellenroham idejét; pániktól megragadva özönlött vissza a roham-hullám... Három orosz halott és nyolc sebesült ott maradt a földön, tanubizonyságul a zászlós lélekjelenlétének. Hidegvérű elhatározása megszerezte neki a nagy ezüst vitézségi érmet.

Ez azonban csak egyik hulláma a dicsőség folyamának, mely ezen az éjszakán áthömpölygött a czarkóvi parkon.

A déli arcvonalon áttörték az oroszok a védők vonalát és már hátba és oldalba kapták a tizenegyedik századot. Valami félzászlóalj orosz rohanta meg *Simonics* János címzetes őrmester szakaszát. János őrmester épen jó kedvében volt. A századosa mellette állt és ő meg akarta mutatni, mit tud. Nem várt tehát parancsra, hanem saját szakállára rohamot vezényelt. Egyetlen szakasszal nekirohant két orosz századnak. A századosa azt hitte, hogy megőrült, de ő is vele rohant, nem akarta cserben hagyni a derék fickót. A kézi tusában, mely most következett, nem egyszer szegődött szurony a százados mellének, puskavég a fejének, de a hű őrmester mindig saját testével riasztotta el a halált a századparancsnokától. Ám hasztalan vigyázott *Simonics* János a századosra, hasztalan kínálgatta a halálnak

magát föllebbvalója helyett, annak a százados kellett s nem Simonics János. A halál alattomosan a százados szívébe lopózott s a hős szótlanul összerogyott.

Simonics magyarjai tomboltak. A halott százados most olyanná vált szemükben, mint valami szent lobogó. Erőt árasztott feléjük, vezette őket és megacéloította fáradt karjukat, hogy még pusztítóbban zuhanjon alá az orosz koponyákra puskájuk tusa. Minden katonában föltámadt az elesett százados, noha ő maga csöndesen és mozdulatlanul feküdt lábuknál. És hogy a szót ne szaporítsam, hát sietek megírni, hogy az őrmester visszakergette a két század orosz és kétszáz fogoly muszkát arra kényszerített, hogy halott századosának diszőrségéül szolgáljon, mikor négy magyar katona könnyezve vitte ki a tűzvonalból. Így került vissza a derék szakasz régi állásába.

Most a másik oldalról fenyegeti a szakaszt az oldaltámadás. De áll még a talpán Simonics és kezében van jó fegyvere. Egy tekintet az ellenségre, egy magyaros kiáltás a legények felé:

— Utánam!

Tizenöt fiú követi. Ezekkel rohant Simonics a tizszer erősebb ellenségre. Háromszor tör a kis csapat az oroszra, melynek vonala széttöredezik, de mindannyiszor össze is forrad ismét. Simonicsnak már öt embere elesett, tehát csapatának harmada vérében feküdt. De makacs fajta az őrmester, nem olyan bordában szótték, hogy hátráljon. Ha nem segít a golyó, meg a szurony, elő a kézigránáttal, fordítsd meg a puskát! És hajrá! Üsd, vágd, nem apád!

Bomlik, hátrál, menekül már az orosz. Simonics keresztül tört csapatain és most hátba fogja a Volga és Dnyeper kócos, szőkehajú fiait. Most már nem lehet visszafelé futni. A menekülők előtt a kastély; nosza le annak a pincéjébe! Oda búvik az oroszok valamennyi. Simonics pedig nem röst, ide ugrik, oda szökken és elzárja a pince valamennyi nyílását. Most mentsd meg hát az irhádát, muszka!

A kelepce becsapódott és az őrmester kegyetlen arca megszélidült. Letörülte homlokáról a verítéket és mosolygott. Mit gondolt eközben, mit nem, kemény arcvonásaiból

nem lehetett kibetűzni, de alighanem megjelent emlékében a kis falusi kocsmá, ahol szintén jóízű verekedések estek. No, ez a «hadd el hadd», ami itt esett meg a czarkóvi parkban, azoknál bizony sokkal különb volt. Meg is kapta érte az «aranyat». Pincebeli vendégei azonban fogságba estek.

Ezenközben a tágas harctér másik pontján aggodalmas helyzetbe került a harmadik század. A dulakodásban megszakadt az összeköttetés a szomszéd századdal és most már nem tudta senki, melyik a bajtárs, melyik az ellenség.

— Járórt elő!

Ribarik István tizedesre esett a választás. Ráháramlott az a feladat, hogy negyedmagával megkeresse a legközelebbi csapatunkat. Elindul, de alig toppan néhányat, — kakas csípje meg! — előtte egy csapat muszka. A cár katonái már nagyon jókedvűek voltak, nyilván azt hitték, hogy fogják már a győzelem gallérját, mert eszeveszetten hadonászva, megadásra szólították föl *Ribariké*-kat. Nem lehetett félreérteni az integetésüket: ezek megadásra szólították a négy magyart!

A tizedest szinte megbénította ez a szemtelenség. Tizenöt szál muszka megadásra mer felszólítani négy 72-es bakát, — holott nem is tudja, négy vagy húsz magyar áll-e vele szemben, mert magyarjaink is lehetőleg fedezékben igyekeztek előre. No, majd megmutatja ő a beste muszkának, hogyan adja meg magát négy vitéz magyar bakancsos katonának. Azért tehát kihúzta magát *Ribarik* István tizedes úr és magát századparancsnoki pózba helyezve, mennydörgő hangon kiáltotta hátra:

— Század, előre! Hurrá!

És a négyek ádáz rohammal rohantak a tizenöt oroszra. A lapos sípkájuk, reményükben csalatkozva, nem várták be a négy tigrist, ők különben is azt hitték, hogy csakugyan egy század van a nyakukon és egyszeribe hátat fordítottak. Ott egy védő épület! Szélgyorsan vágat oda a muszka csapat és ugrik be ajtaján. A tizedes és három híve utána! Igen bizony, utánuk be a falak közé, nem törődve azzal, hogy ezen a szűk helyen a tizenöt a tömegével és

súlyával is ledöntheti és legázolhatja a négyet. Vad dula-
kodás. Egy orosz tiszt két katonájával Ribarik ellen rohan.

— Megállj!

A tizedes puskájából mesés gyorsasággal két övös
dördül el. Az orosz főhadnagy és egyik apródja a földön
hever. A tiszt halálával megbénul a többi orosz ellent-
állása, még egy kis ordítózás és döfködés, aztán a még le-
nem ütött oroszok, imádságot mormolva, elvetik a fegy-
vert és két kezüket magasra emelik. A tizedes úr megkapta
az arany vitézségi érmet.

Harc közben súlyosan megsebesült *Hasa Rezső* ne-
gyedik századbeli őrmester; nagy sajnálatára belátta,
hogy a verekezésben már neki nem sok hasznát veszik,
de azért mégsem akart a harcból elmaradni. Nagy gyorsan
elkötötte a sebét, bizony nagyon hiányosan, mert csak-
hamar ismét áttört a piros nedv a köteléken. Érezte végig-
melegedni kezén a csöpögő véréét. De nem törődött vele.
Szeme megint a harc vad csoportozatain járt, füle csak a
csata zaját hallotta. Eh, mit! Most nem ér rá *Hasa* őrmes-
ter meghalni! Az járt eszében, hogy az ő legénysége csak
tegnap került a harcvonalba és fiainak szükségük lehet reá
első harcukban, mely mindjárt ilyen véres. Ime, ott az a
fiatal gyermekformájú újonc már annyira ki van merülve,
hogy csaknem összeesik. Pedig éppen most dobog feléje
egy óriási muszka.

— Éljen a haza! Rajta magyar! — ordít *Hasa* ör-
mester.

Az «éljen» csodálatosan hat a fiúra. Összerázkodik,
villámgyorsan kiegyenesedik és összeszedve ifjú izmainak
minden erejét, szuronyát iszonyú lendülettel döfi az orosz
mellébe. Az óriás elvágódik a földön.

— Jól van, fiam! — kiált *Hasa* őrmester és vad öröm-
mel felkacag, miközben sebéből ömlik a vér.

Aztán észreveszi néhány újoncát, aki éppen egy csomó
orosszal verekszik. *Hasa* azonmód, véresen, fiai közé sán-
tikál s gyakorlati útmutatást ad, hogyan lehet legcélsze-
rűbben beverni a puskatussal az orosz koponyát. Sokszor
tanította újoncait a szigorú őrmester, emlegetik is az

ő kemény módszerét, de bizonyára azt a «gyakorlatot» fogják legjobban megőrizni emléükben, amiben ott a halál tornácában részesítette őket. Így küzdött, lelkesített Hasa őrmester mindaddig, amíg eszmélete el nem hagyta.

És így harcolt ott abban a nagy parkban valamennyi katona.

A hajnal fénye a hetvenkettesek győzelmét aranyozta meg.

A derék magyar katonák azóta már régen kelet felé űzték az ellenséget, de a czarkóvi park minden fája, minden romfala az ő vitézségük emlékjele.

Hősi szándék.

Az 1914-ik év októberében Délgalícia egyik fontos pontját, a Tysowica-völgyön uralkodó Palcynski-magaslatot a Conrad báró debreczeni 39. gyalogezred egyik zászlóalja tartotta megszállva, hogy megakadályozza az oroszok át-törését, akik nagy erővel nyomultak a völgy ellen. Minden katonában élt az a tudat, hogy az állást bármi áron meg kell tartani.

Az ellenség már 700 lépésre közeledett és látni lehetett, hogy géppuskás-osztageit oly kedvező állásba viszi, ahonnan a mieink sorait veszedelmesen fenyegethette. Ezzel pedig megkönnyíthette a magaslat ellen dúló támadást is. A zászlóalj parancsnoka elhatározta, hogy az orosz géppuskákat minden áron elűzi, mielőtt az ellenség nagyobb erősítést kapna. Merész tette, a géppuskák ellen való egyenes támadásra szánta el magát. Mindenekelőtt azon-

ban szükséges volt tudni, hogy áll a világ az ellenségtől keletre sötétedő nagy erdőben.

Nagy László őrmester, aki szakaszával tartalékban volt, értesült a parancsnok szándékáról és tüstént jelentkezett, hogy szakaszával átkutatja az erdőt és — tette hozzá szerényen, — ha lehet, egy füst alatt meglepi és elfogja a géppuskás-osztagot. Mindkettő veszedelmes vállalkozás, az utóbbi egyenesen nyaktörő. Nagy behatolt a szakasszal az erdőbe és átkutatta. Már-már az ellenséges álláshoz ért, mikor észrevette az orosz géppuskák fedező csapatját. Ezenkívül nem messzire — ezt világosan látta, — nagy ellenséges csapatok voltak. A vitéz őrmestert azonban ez nem csüggesztette el: ő mindenáron meg akarta kaparítani vagy ártalmatlanná tenni a géppuskákat.

Elsősorban a géppuskák fedezetét akarta elfogni. Ám az oroszok idején megkezdték a tüzelést, aminek folytán a szakaszt érzékeny veszteség sújtotta. Nagy azonban a maga példájával és lángoló szavakkal föltüzelte csapatát és haladéktalanul rohamra vitte. Elkecsereedett dulakodásra került a dolog, melyben a magyarok sok orosz leütöttek. De a sors úgy akarta, hogy ezúttal ne legyen gyümölcse a hősiességnek. Az ellenség szakadatlanul erősítést kapott, úgy szakadt minden oldalról a muszka a bátor kis csapatra, mint zápor után a hegyoldalról lezuhogó sok patak. Nagy őrmester végre is kénytelen volt lemondani arról a szándékáról, hogy a géppuskás-osztagot elfogja, annál inkább, mert maga is súlyosan megsebesült.

Megmaradt embereivel átküzdötte magát az erdőn és eljutott csapatához, melynek még idején jelentést tehetett a tapasztaltakról. A súlyosan sebesült őrmester nagy nehezen fölvészorgott a Talcynski-magaslatra is, ahol a zászlóalj parancsnoka tartózkodott; ennek jelentette, hogy az erdőben, a magaslattól keletre és közvetlen közelségben nagyobb ellenséges had tartózkodik. Ez fontos értesülés volt. Egy egész ellenséges lövész-dandár volt az erdőben és ennek közepéből akarta a hős altiszt kiragadni a géppuskákat.

Ha nem is tudta megvalósítani hősi szándékát, vitéz-

sége minden dicséretre méltó. Meg is kapta az arany vitézségi érmet.

A kitűnő szakaszvezető.

A szcytniki-i éjjeli harcban sikerült az oroszoknak, óriási túlerővel viasszasorítani a trencsényi 71. gyalogezredet, mely a falut védelmezte. Az ellenség az ezred után nyomult és annak némely osztagát húsz lépésnyire utolérte.

Ebben a veszedelmes pillanatban *Svabik* Ádám szakaszvezető hidegvérrel párosult vitézsége lehetővé tette, hogy a hátráló 71. ezred ismét sikerrel fölvehesse a harcot. A szakaszvezető az ellenséget a sötétségben öt lépésre engedte magához, ami hallatlan közelség. Ott állt Svabik hatvanad magával s várta a közelgő muszkát. Az jött is. Már oly közel volt, hogy szinte a lélekzete érte a mi bakáink arcát.

— Lőjjünk-e szakaszvezető úr? — kérdezte a tizedes suttogva.

— Még nem, — szolt Svabik.

No, már tíz lépésnyire vannak... Ha a puskájukat kinyújtják, talán el is éri szuronyuk hegye a trencsényieket. Ez roppant izgató pillanat. Az ellenség közelebb a legbátrabb katonának is gyorsabb keringésre hajtja vérét és megdobogtatja szívét. Mikor az ellenség ötven-hatvan lépésre van, a katona úja már ellentállhatatlanul keresi a ravaszt és minden izma megfeszül arra a nagy ugrásra, mellyel az ellent megrohanni készül. De hogy egy kis csapat tíz... nyolc... hat... öt lépésre engedje magához

az ellenséget, anélkül, hogy lőne, ez a legnagyobb vitézség és önuralom példája.

Pedig a trencsényi ezred e szakaszától már öt lépésre volt az ellenség.

Most felhangzott a szakaszvezető parancsszava. Tűz! A fegyverek eldördülnek. Szuronyt szegez! A kis csapat, élén Svabik szakaszvezetővel, ráveti magát a sokszoros túlerőre.

Az ellenség meglepődve a váratlan rohamon, részben hátrál, részben megadja magát. A szakaszvezető szépszájú fogollyal csatlakozott ezredéhez.

Mikor másízben a hetvenegyesek állásukat változtatták, megint Svabik szakaszvezető volt az, aki félszakasszal mindaddig feltartóztatta az oroszokat, míg az ezred mozgulatait már meg nem zavarhatták. És noha az ellenség hevesen lövöldözött rája, csapatát oly ügyesen visszavezette századához, hogy egyetlen embert sem veszített. Ha valaki, ő megérdemelte azt az arany vitézségi érmet, mely mellét ékesíti.

Oroszfogás.

Az oroszok cserbenhagyták állásaikat és hátráltak. Ám a mieink ezzel a hírrel egyetemben értesültek arról is, hogy egy félszázad muszka még a lövészárookban lappang és a hátrálást fedezi. Ezt a félszázadot tehát el kell fogni vagy megsemmisíteni.

— Azt hiszem, huszonöt honvéd untig elég erre a munkára, — vélte a parancsnok.

— Igen és az élén Moór László zászlóssal, — hangzott a pótvélemény.

Moór László honvédzászlós megkapta hát a paran-

csot, hogy huszonöt főnyi szakaszával verje föl és fogja el a leselkedő oroszot.

Kicsi a harcba induló csapat, de jó vitéz valamennyi: *Moór* László zászlós, *Hódy* János egyévi önkéntes tizedes, *Sztraka* István tizedes, *Kovács* Károly örvezető és huszonkét honvéd.

Megindult hát a kis csapat. Mély csönd mindenfelé. Orosznak se híre, se hamva sehol. Egy darabig megy a csapat, aztán így szól *Moór* László zászlós:

— Fiúk, az orosz elbújt, mi pedig sokan vagyunk ahhoz, hogy észrevétlenül közelébe jussunk. Azért hát én nyolcad magammal előre megyek és kiszimatolom, merre lapul a vadunk. Velem jön *Hódy* János önkéntes tizedes, *Sztraka* István tizedes, *Kovács* Károly örvezető és négy honvéd.

A hét ember kivált a csapatból és a zászlós vezetésével óvatosan kémlelte ki a terepet, felhasználva a természetnyújtotta fedezéket és rejteket. Ámde jó darabig eredménytelenül bolyongtak az üres orosz sövények, árkok, építmények és az ellenségtől nemrég elhagyott dombok körül. A tájék nem árult el semmit a titokból. Halom, völgy, sík, bozót, fa ártatlan mosollyal úszott a nap világosságában, mintha semmit sem tudna arról, hogy valahol félszázadra való orosz puska ásít a cserkésző honvédek felé.

Pedig ott járt a zászlós az ő embereivel, az ellenségtől észre nem véve, sajnos, az ellenséget sem földözve föl, az orosz csapat jobbszárnyán. Az orosz is csak akkor pillantotta meg a csapatkát, mikor közvetlenül az árka előtt volt... Fájdalom, az ellenség szeme gyorsabb volt, mert kedvezőbb helyen húzódott meg.

Egyszerre vad puskatűz csap vitéz katonáinkra.

— Anyüstyit! — kiált föl *Sztraka* tizedes, — hiszen itt vannak, alig tíz lépésre.

Fájdalom, hogy olyan közel vannak a rejtőzködő oroszhoz, megmutatta az is, hogy mély sebében egyszerre három honvéd esett össze. Most már nem nyolcad, hanem csak ötödmagával áll az ellenséges ároknál *Moór* zászlós. A hátrálás gondolata azonban a veszedelmes pillanatban

sem férközött Moór zászlós agyának legrejtettebb zugába sem.

Parancsára villámgyorsan fedezékben lapult a honvéd is és elkezdte húzni Manlicher-féle hegedűjén a csaták legszilajabb nótáját. Olyan tüzet zúdított az öt honvéd muszkáékra, hogy hamarosan megtelt a levegő jajgató, hörgő hangokkal... Most már bezzeg nem volt néma a táj és ugyancsak beszélt a honvédek harcáról halom, völgy, sík, bozót, fa...

Oly pusztító volt az «ötök» tüze, hogy néhány perc multán már ellanyhult az oroszok tüzelése s nyilvánvalóvá lett, hogy lelkierejük, a harc e főrugója, megtört. A zászlós felszólította őket, hogy adják meg magukat, mire egy tiszt és harminckét katona emelte magasra a két karját. Öt honvéd előtt! Húsz elesett orosz azonban már ott feküdt a lövészárookban. Öt honvéd fegyvereitől leterítve.

— No, lám, hát elég volt az oroszok elcsípésére a huszonöt honvéd, — mondotta meglegedetten a parancsnok.

— Sőt mi több, elég volt négy is, Moór László zászlóssal az élén!

Igy szolgált rá az elsőosztályú ezüst vitézségi éremre Moór László zászlós és a második osztályúra Hódy János egyévi önkéntes tizedes, Sztraka István tizedes, Kovács Károly őrvezető és a négy honvéd.

A kukoricásban.

Sebesen hömpölyögnek a Száva sárga hullámai. A 23. császári és királyi tábori vadászzászlóalj a szerb parton áll, miután a mieink Jaraknál átkeltek a folyón. A zászlóalj elővédnek van kiküldve a további előnyomulásban.

Előttük mindenfelé embermagas kukoricás. Valóságos erdő, mely azonban gonoszabb és rejtelmesebb a rengetegnél. Az erdőt átszövik a nap arany fonalai, vannak ösvényei, utai, melyek irányt adnak és megengedik, hogy a szem betekinthessen titkaiba. A kukoricás azonban konok és zárkózott, oly sűrű, mint a köd és kedvez minden bujkálónak, leselkedőnek.

A zászlóalj parancsnoka tudta, hogy a visszavert és szétugratott szerbek nagyon szeretnek a magas kukoricában lappangani, ahonnan észrevétlenül küldhetik golyóikat a tapasztalatlan ellenfélre. A parancsnok ennél fogva számos járőrt küldött a rengetegnyi kukoricatáblák közé, hogy verjék föl s ugrasszák ki csúszó-mászó lakóit. Az elővigyázat nem is volt haszontalan. Alig indult cserkészútjára az egyik kis osztag, mindjárt a Száva partján hét elrejtőzött szerbre akadt, a ki nem akarta megadni magát. Hármat tüstént lelőttek vadászaink, a többi fegyverét a folyóba dobta s maga is utána ugrott. Mind a négy a hullámokba veszett.

Egy másik vadászjárőr óvatosan tört utat a zizegő kukoricaszár tömegében és ugyancsak volt dolga szemnek, fülnek, hogy ki ne kerülje figyelmét a legkisebb gyanus árny vagy hang. A kukorica oly magas, sűrű és terjedelmes volt, hogy a kis csapat csakugyan úgy bukdácsolt benne, mint a hajótöröttek a tenger hullámaiban: néha alig látták egymást a katonák, csak itt-ott szürkéllett egy sapka, jeléül, hogy ott egy katona halad. *Jaczkó* István, a járőr vezetője mindig attól tartott, hogy csapatát szem elül veszti vagy valamelyik embere eltéved. Egy helyen már úgy elfödte és szétzilálta a kukoricás a csapatot, hogy *Jaczkó* nem tudta embereit felfödözni.

Egyszerre jobboldalt dulakodás zaját hallotta. Valaki román nyelven kiáltozott és kiáltása hörgő jajba fúlt.

— Valakit leszúrtak az embereim közül vagy más módon sebesült meg, — gondolta megrázkódva *Jaczkó*. — Ez sebesült ember kiáltása volt!

Oly gyorsan, ahogy csak lehetett, a hang felé sietett, áttörve a kukorica sűrűjén . . . S ime, a földön feküdt vére-

ben vadászainak egyike és fektében is dulakodott négy komitácsival, akik el akarták némítani.

Jaczkó villámgyorsan áttekintette a helyzetet. Hogyan mentse meg az emberét? Lőni nem szabad, mert bajtársát érheti a golyó. Itt csak a szurony segíthet. Egy ugrás, — két hatalmas döfés és mielőtt a haramiák annak tudatára ébredtek volna, hogy a sebesülthöz mentő érkezett, kettejük holtan hevert a földön. Megrettenve tántorgott vissza a másik két komitácsi, Jaczkó fölhasználta ezt a pillanatot, visszaugrott, hogy fegyverével célba vehesse ellenfeleit. A fegyver eldőrdült és a harmadik szerb halálra sebesülten vonaglott a földön. A negyedik látván feleinek váratlan pusztulását, gyorsan beugrott a sűrűbe és eltűnt a zizegő, hajlongó kukoricaszárak közt.

Léptei hamarosan elhaltak, Jaczkó a hívására elősiető katonái segítségével, a kötözőhelyre vitte a sebesültet, a kukoricásban csak a három örökre elnémult komitácsi maradt. Ott susogták fölöttük a kukoricaszárak egyhangú nótájukat s így susogták mindaddig, amíg megjött a kukorica-törés ideje. Akkor azok, akiknek idejük volt ebben a világfordulásban kukoricát törni, három csontvázra aszott holttestet találtak a sárguló szárak tövében...

Jaczkó megkapta az első osztályú ezüst vitézségi érmet.

A honvédszakaszvezető notesza.

Jakubcsó Sándor, a 30. honvédgyalogezred 12. századának szakaszvezetője két dologra volt büszke: a nagy ezüst vitézségi érmére, melyet már 1914 szeptemberétől viselt és a gyönyörű noteszára. Arról híres, nevezetes *Jakubcsó* szakaszvezető úr, hogy ő a legmerészebb és legügyesebb

járőrparancsnok, mert törik, szakad, de kikémleli az ellenség állásait és arról pontos tudósítást küld parancsnokának. Arról híresek a magyar altisztek, hogy nagyszerűen értenek a kém szemléhez és pontos jelentéseket tesznek a tapasztalatról. Szemmértékük kitűnő, pompásan megfigyelnek mindent, eszesek, értelmesek, mindig megbízhatók. A magyar katona e becses tulajdonságairól már nem egy elragadtatott hangú tudósítást közöltek a csapatjainknál levő külföldi haditudósítók is.

Jakubcsó szakaszvezető ez értelmes magyar «kém szemléseknek» a javához tartozott. A «nagy ezüstöt» is ilyen felderítő munkával szerezte meg. E működésében nagy szerepe volt az említett notesznak, melybe ő mindent pontosan följegyzett. A legnagyobb golyózáporban is elővette a noteszt és följegyezte tapasztalatainak eredményét s ha nagyon zavarta munkájában az ellenség, csak hirtelen keblébe dugta a noteszt, fogai közé vette a ceruzát és közébe durrantott néhányat a muszkának. Aztán folytatta a be nem fejezett jegyzést.

Mikor a nagy ezüst érmet megkapta, egy pár golyót is szerzett magának a bordái közé, de alig épült föl súlyos sebesüléséből, visszasietett a harctérre és 1915 február 9-én önként jelentkezett egy veszélyes területen való felderítő útra.

Ez volt az ő ötnapos kém szemléje, melynek híre nemcsak a saját ezredében, hanem szomszédos ezredekben is elterjedt.

Kiválasztotta magának a járőr embereit, egy tizedest és tizenkét honvédet, kemény vágású, markos legényeket, kiknek bölcsője arra a Bakonyszélen ringott, átvette a parancsnok utasításait, ellátta magát több napra való harapnivalóval és nekilábalt vitézeivel a hó birodalmának, — természetesen otthon nem felejtve a híres noteszt.

Hát mennek, gyalognak Jakubcsóék sűrűn pölyhöző hóban, mely már tegnap óta hull a kiszakadt mennyei párnákból. A járőr olykor övig gázol a hóban s ugyan csak emelgetni kellett a bakancsot, hogy előre juthasson. Így vergődtek Szokoliki faluig és érték el a nyugatra vivő

utat. Itt egyszerre minden oldalról puskadörgés fogadta őket, Jakubcsónál rosszabb szemű ember is láthatta, hogy háromszoros túlerővel van dolguk, de Jakubcsónál nem lévén vitézebb szakaszvezető, ezzel cseppet sem törődött, hanem rohamot vezényelt. Az eredmény, — amint ez a noteszba azonnal följegyeztetett — orosz részen két halott és hat sebesült, kiket muszkák sebbel-lobbal magukkal vittek és nyolc fogoly, kiket muszkák «nem értek rá» magukkal vinni.

Ez volt az első kaland. A másik nem sokáig váratott magára. Alig haladt előre kissé a csapat, a muszkák megerősödve visszatértek és bekerítették honvédeinket. Jakubcsó bravúrosan keresztülvágta magát a gyűrűn, de két sebesült katonáját kénytelen volt az oroszok kezében hagyni.

Ez bizony megtörtént. Hanem mikor Jakubcsó elővette a jegyzőkönyvét, hogy az esetet beírja, a notesz lapja oly szemrehányón fehérlett feléje, mintha ezt mondaná:

— Hát ilyesmit akarsz rám jegyezni, kedves gazdám?
Február 9. Két sebesült honvédemet az ellenség kezében hagytam...

Nem, ezt ő nem tudja leírni.

— Legények! — kiáltott föl. — Hát veszni hagyjuk testvéreinket?

— Nem, nem.

— Akkor hát előre! Vegyük ki őket a muszka kezéből.

Villámgyors és szilaj roham... Az oroszok vonala szétszakad, a két sebesültet a honvédek kiragadják az ellenség gyűrűjéből és folyton harcolva, biztos fedezékbe vonulnak velük. Most már aztán vígabban vette elő Jakubcsó szakaszvezető noteszét, hogy ezredese számára hű jelentést szerkesztszen a megfigyeléseiről (van az ő pompás noteszében e célra kitöltendő blanketta is!). Ez az első dolga. A második dolga: fiatal fasudarokból és ágakból nagy gyorsan primitív szánt üttet össze a sebesültek számára. A jelentést elküldi az ezredesnek, a sebesülteket elviteti a kötőhelyre.

Most aztán ismét be a hófüggönyök közé, új kalandok felé.

A csapat ott bolyongott a hegyek közt. A cél a 876 méter magasan levő vasúti alagút, melyet alkonyatkor érnek el. Itt nagy csatamező terül el. E helyen véres harc dühöngött. A havazás elállt és a kísérteties sápadt világosságban sajátságos fehér halmok gömörödtek mindenfelé. Ha megkotorta az ember a halmok hótakaróját, elesett oroszok fakó arca bámult föl reája. A halottak e mezején síri csöndben kóválygott a honvédek járőre, akárcsak valami szellemraj. Maguk is halkítják lépteiket, amint feltörek-szenek a magaslatra, mert tudják, hogy az ellenség gyomrában járnak. Csakugyan, a magaslatról tompa dobaj, érces csörömpölés és lódobogás hallatszik. Semmi kétség: ellenséges tüzéréség zakatol fölfelé. Jakubcsó éles szeme már meg is állapítja, hol helyezik el az ágyúkat.

Hej, ez jó falat a buzgó szakaszvezetőnek és a — noteszának. Vígán fut a piros nyelvű ceruza a fehér lapon s megy a jelentés az ezredparancsnoknak. Jelentem... itt és itt az ágyúk... az alagúttól jobbra száz lépésnyire...

Aztán folytatódik a veszedelmes cserkészlet.

Kegyetlen hideg van. Sajog a honvéd körme, a lehellet a bajuszra fagy és a csontot akárcsak fűrészné a hegyi szél. Tüzet azonban nem lehet gyújtani, mert a halálnak gyújtásának világító jelet. És gondold meg szíves olvasó! Négy nap és négy éjjel kószált és tanyázott Jakubcsó járőr a hegyek közt, az ellenség torkában, de az ellenségtől észrevétlenül. Ott rendezkedtek be, sziklák és hó alatt, éjjeli szállásra, az alagút közelében.

Február 12-én végre jutalmát nyerte a honvédek minden szenvedése. Elkezdtek muzsikálni ágyúink és valamennyi lövedék pontosan a 876-os magaslaton levő ellenséges állásba csapott. A hatás megsemmisítő volt. Bezzeg, büszkén hallgatta a hangversenyt Jakubcsó szakaszvezető, mert ebben az eredményben nagy része volt neki meg — a noteszának.

Az a helyzet azonban, melyben Jakubcsóék voltak,

minden volt, csak nem barátságos. Az ő szállása, ott az alagútnál, ahova befészkelte magát, hogy még jobban kikémlelje az ellenség teendőit, éppenséggel a mi ágyúink tűzirányába esett. Ott zúgott el a gránát hőseink feje fölött. De hát ez semmi. Jakubcsót ez nem izgatja és szorgalmasan szimatol mindenfelé. Sikerült is kipuhatolnia, hogy az oroszok kétezer lépésnyire az alagúttól, új tüzérségi állást rendeznek be. Megy azonnal a jelentés az ezredparancsnoksághoz!

Majd leereszkedik az est. Jakubcsó, rendes szokása szerint, szemlére indul, persze hason csúszva, akárcsak a kigyó. Amint egy meredekszélre ér, pici tüzek hosszú láncának lobogását veszi észre. Ez nagy fölfedezés! Hiszen ez egy újonnan érkezett hatalmas ellenséges tábor! De Jakubcsó elhatározza, hogy megvárja a hajnalt, hadd szedjen össze éles szeme több és pontosabb adatot.

Lassan virrad. És, ime, az első, amit Jakubcsó fölfedez, hosszú sor ellenséges tüzérség, melynek zörgését már az imént hallotta. A tüzérség éppen most készíti a fedezéket és az állást. Azután lovasság rohog elő, mely szintén fedezéket keres. Mennyi figyelni, jegyezni, jelenteni való! Jakubcsó elemében van.

Délelőtt tíz óra! Jakubcsó számíttatja magában, hogy az ő küldöttjének már régen az ezredes úr előtt kellett összezsapnia a bokáját és tisztelegve átnyújtani becses kis jelentését. A számítás jó, mert egyszerre csak lecsap a Mlaki patak közelében, a 656-os magaslaton elhelyezett ütegünk lövedéke az ellenséges állás kellős közepébe. És egyik úgynevezett «teli találat» követi a másikat. Mint a felkotort bolyból a hangya, úgy nyüzsög elő a hatástalan fedezékből az ellenség, ágyúi vad, de céltalan lövedékpazarlásba kezdenek... A fáradhatatlan szakaszvezető pedig ott van ismét a két arczvonala között, de ő azzal nem törődve, figyel, jegyez, a pirosnyelű ceruza csakúgy táncol a jegyzőkönyvben. Sebbel, lobbál az ágyúk elé fogja már a lovakat az ellenség és menekül.

Végre itt az éjszaka és Jakubcsó szakaszvezető, öt napi

30,5 centiméteres mozsár töltése.

A mozsár irányítása.

BEGYETEM
BUDAPEST
KÖNYVTÁR

és öt éjszakai kemény munka után, honvédeivel és noteszával bevonul ezredéhez.

Persze, hogy a nagy ezüsthöz megkapta az aranyat is Jakubcsó szakaszvezető és meg lehetünk győződve arról, hogy abba a noteszba ő még igen sok hasznos adatot fog följegyezni.

Az irgalmas szamaritánus.

Ezt a szép jelzót bizonyára megérdemelte *Hehn Antal*, a 6-ik gyalogezred őrzővezetője. Ő mint fáradhatatlan sebesültvivő érdemelte ki, hogy nevét rávéssük a hősök koszorújának egy babérlevelére.

A sebesültek elszállítása a tűzből nemcsak szép és izgalmas, hanem vakmerő munka is. A halál, mely a szegény vérző katona homályos szemei előtt leng, lesve, hogy prédájának utolsó csepp vére elfolyjék sebéből, igen gyakran ragadja el a sebesültvivőt, azon való haragjában, hogy zsákmányát ki akarják venni kezéből. A golyó, mely vakon repül a levegőben, nem nézi, sebesültvivő van-e az útjában vagy harcoló katona.

Am, az erősszívű, kötelességtudó sebesültvivő nem riad vissza a halál árnyától, akárhogy követi az sarkában. A csatatér tele van sóhajjal, fojtott jajszóval, rebegő segélykéréssel. A csatatér, mikor a harc áthömpölygött rajta, beszél, hí, könyörög; a sebesültek néha tucatával, százával, sőt ezrével hevernek rajta és gyakran néhány perc dönt itt az életről, halálról. Ha azt a kis ajtócskát, melyet a golyó nyitott a tehetetlenül fekvő emberen, idején be nem zárják, az élet kiröppen rajta, mint a fogságból szabadult madár. Hány veszendő ember lesi megtörő szemmel a sebesültvivő felbukkanó alakját, amely úgy közele-

dik feléje, mint az új élet egy reménysugara! És még hagyján, ha a sebesült jelet tud adni magáról, de hány fekszik egy rejtett domboldalban, árokban vagy bozótban eszméletlenül, ahol föl kell kutatni. Ilyenkor a sebesültvivő lelkiismeretességén fordul meg egy-egy drága élet.

Hehn Antal a legbuzgóbbak közé tartozott. Nem volt olyan sűrű golyózápor vagy srappell-rajzás, a mi őt visszaretentette volna attól, hogy a rajvonalban a lövészárokból segítséget nyújtson a sebesülteknek vagy biztonságba ne vigye. Gyakran úgy kimerült a folytonos munkában, hogy tehetetlen bajtársát nem tudta sem vinni, sem vezetni, kénytelen volt magával hurcolni. De sohasem hagyta cserben. Valósággal életcéljává lett, hogy minél több katonánkat ragadja ki a halál karmai közül.

Egyszer már annyira elfáradt, hogy kénytelen volt leheverni a földre, hogy kissé kipihenje magát. S ni, abban a percben elnémult az ellenséges tűz.

— Ej, ezek úgy látszik, nekem muzsikáltak az egész idő alatt, — gondolta Hehn Antal. — Próbáljuk csak meg, valóban engem tisztelnek-e meg annyira figyelmükkel az urak!

Kis vártatva fölemelkedett, — hát kezdi ám a gyanúozást a banda s ugyancsak húzza is mindjárt a frisset. Fütyülve, zúgva szállt a golyó körülötte. Nyilvánvaló, hogy az ellenség az ő szamaritánus-alakját vette célba, a mint a harcmezőn bolyongott, a sebesülteket kutatva.

— Büszke lehetnék rá, — gondolta Hehn, — hogy az ellenség ily fontosnak tartja csekély személyemet, ha nem várakoznának rám szegény sebesültjeim. Így azonban kénytelen vagyok nem törődni figyelmükkel s ahogy lehet, folytatni munkámat.

Amint kipihente magát, folytatta a sebesültek felkutatását és sikerült is neki még egy sebesültet egy házba vinnie. De különös! Amíg odakünn nem érte golyó, idebenn, épen mikor azon fáradozott, hogy a súlyos sebesültet kötéssel lássa el, egy, az ablakon berepült golyó az irgalmas szamaritánust megsebezte.

Szerencsére, sebe nem volt halálos és az elsőosztályú

ezüst vitézségi érem igen hatásos sebtapasznak bizonyult nála

A cigánykatoná.

A cigányról sok jó és rossz adoma járja s bár a cigány e tréfás történetekben mindig rászedi embertársait, tehát sohasem ő húzza a rövidebbet, hősi vagy jellembeli tulajdonságairól nem beszél a krónika.

A mostani háború a cigányt is megváltoztatta. Nem mondom, hogy veleszületett leleményességét parlagon hevertetné, de abból a restségből és gyávaságból, mely az adomabeli cigányt jellemzi, most nem sokat árul el. A cigány nemcsak hogy nagyon jól bevált katonának, hanem sok esetben nagy bátorságról is mutat példát. Sok cigány elvitte a háborúba a hegedűjét és nehéz napokon, mikor fáradság, hideg már nagyon megviselte a csapatot, egy-egy nótával felvidította katonatársait. Hogy pedig mily sokat ér egy jókedvű, dalos fickó a csapatban, aki tréfával és csapongó dalaival lelket önt mindenkibe, — arról akár külön fejezetet lehetne írni. A füstös cigány hegedűjén fölkacagó csárdás a legkomorabb perceket is földeríti.

Most azonban egy valódi cigány-hősről lesz szó. A neve *Dimitrov*, — legalább is ez volt az a név, mely alatt katonáéknál szolgált, tehát a valódi neve. Hogy mi volt a közkeletű neve (mert tudvalevően minden cigánynak van egy tréfás neve is, melyet jobban ismer a falu, mint a hivatalosat), nem tudjuk, de nem is fontos, mert ez a cigány komoly hős volt. A 6-ik gyalogezred katonája volt s hinné-e valaki, ha a csapat parancsnoka felszólította a legénységet, ki vállalkozik valamely nagyon nehéz járórútra, elsőnek a cigány jelentkezett:

— Én!

Vagy: ki visz jelentést éj idején egyik csapatunkhoz az ellenséges tüzön át?

— Én! — hangzott iziben a cigány szava.

(Ez egészen másképp hangzik, mint az a bizonyos párbeszéd, melyen annyit nevetett egykoron a «Cigánybáró» operett közönsége.)

Dimitrov az ő cigányvérét csak azzal árulta el, hogy nagyszerűen tudott cserkészni és szimatolni. Ravasz és leleményes volt. Úgy csúszott az ellenség közelébe, mint a leselkedő indián s nem egyszer megtörtént, hogy kihallgatta a lövészárkaikban levő ellenséges katonák beszélgetéseit, és minthogy cigány létére, aki sokféle emberrel és országgal érintkezik, az oroszhoz is konyított valamit, néha hasznos dolgokat is tudott meg ebből. Úgy látott a sötétben, mint a macska és mindig értékes adatokat vitt parancsnokának az ellenséges állásokról. Gyakran veszélyes helyzetbe bonyolódott, de ravaszsága mindig kisegítette a bajból.

Nemcsak jó cserkész, hanem jó verekedő katona is volt. Az ő szuronya nem fityegett használatlanul az oldalán. Egyszer két oroszral találkozott. Tüstént szuronytszegezve rohant rájuk, mire az oroszok megadták magukat s ő büszkén kísérte foglyait csapatához. Egyáltalán párját ritkította rohamban, szuronyharcban és minden közelharcban. Sohasem félemlítette meg az ellenség nagyobb száma. Ilyen szemtől-szembe való harcban bátor szívét golyó fúrta át és most egy feketeszemű cigánymenyecske és néhány barna rajkó siratja szegényt. Halála után az elsőosztályú ezüst vitézségi éremmel tisztelték meg emlékét.

Vizen át, jégen át.

Egy szürke téli reggelen a 7. hadtest-vonat-parancsnokság kiküldött egy lovast, azzal a parancscsal, hogy a lomnai mozgó lókérdőház azonnal induljon. A küldönc csakhamar visszatért és jelentette, hogy a parancsot nem viheti meg, mert az árvíz elragadta az Ondava hídját és a megáradt folyón lehetetlen átkelni.

Mit volt mit tenni? Utászok nem voltak kéznél, hogy a küldöncöt átvigyék a folyón, a parancs azonban sürgős volt és nem lehetett vesztegetni az időt.

No, ha senki, Vágasi Péter, a 3. vonatkísérő-század szakaszvezetője, átkel azon a megvadult vizen. Szerencsére, minden csapatnál van egy vagy több olyan ember, aki nem ismer akadályt, akire a parancsnok olyan bizonyosan számíthat, mint saját magára. Ezek előtt a keményvágású, acélizmú katonák előtt nincs tűz, víz, veszély és lehetetlenség, amin át ne gázolnának. Ilyen páratlan katonák mellett érthetők csak meg azok a tüneményes sikerek, melyeket hadaink az oroszok ellen kivívnak és egész Európát bámulatba ejtették. Csak az olyan hadsereg tudta a Gorlicétől kiinduló diadalmenetet oly villámgyors csapásokkal megtenni, melynek olyan katonái vannak, amilyen Vágasi Péter.

— Próbálja meg hát Vágasi Péter!

A derék katona nem is vonakodik, — hiszen ő azt a szót nem ismeri. Megindult és kikutatott magának egy átjárót, melyen máskor át lehetett lábalni az Ondaván, most azonban ugyanott öles hullámok nyargalásztak. Vágasi beleugrat e hullámzajlásba, melynek magasra csapó habja szinte füstölög és porzik körülötte. Vágasi úszva küzd a habokkal, még pedig csak félkézzel, mert a másik kézzel a sörényt fogja, hogy a lótól el ne sodorja a folyó.

Micsoda küzdelem! A víz hideg, borotva éle nem oly sebző, mint ez a decemberi folyóvíz. Tízszor megközelíti a túlsó part jéggel szegélyezett meredekjét, de a folyó vad sodra mindannyiszor visszarántja, úgy, hogy néha úgy fest

a sárga hullámvölgyben a katona és a ló, mint az amerikai hullámvasuton ingó utasok. Végre sikerül, szinte a végső kimerülés percében, kivergődnie a tulsó partra és kivonszolni a partra a ziháló lovat.

Persze, jó volna most pihenni. De nem lehet. Egyrészt azért, mert jéggé fagyna rajta a ruha, másrészt és főleg, mert a parancs sürgős. Vágasi hát paripájára veti magát és vágóban rohog tova, amiből az a haszna van, hogy didergő tagjai fölmelegszenek és vizes ruhája nem fagy a bőréhez.

Átadva a parancs. Ámde a szakaszvezető most sem mehet melegedni. Kisült, hogy időközben lényeges változások történtek a csapatmozdulatokban s most valakinek «azonnal» vissza kell mennie és új rendeletet hozni. És ki legyen az, aki az Istent kísértő utat ismét megkockáztatja?

Senki más, mint Vágasi Péter.

Nem akarok ismétlésbe esni, a lelkem is belefáradna, nemcsak a kezem, ha leírnám, mint küzdötte át magát mégegyszer Vágasi Péter az Ondaván, azután mégegyszer, hogy az új parancsot megvigye. Háromszor kelt át a dermedt decemberi reggelen Vágasi Péter a megdagadt folyón, anélkül, hogy ruhát váltott volna, anélkül, hogy pihent volna és megtett ötven kilométernyi utat, míg végre — halálra fáradtan — ledőlhetett nyugodni, melegedni.

Csak az ő példátlan önfeláldozásának lehetett köszönni, hogy a parancsot végrehajtották, aminek akkor nagy jelentősége volt. Ilyen katonák harcoltak a Kárpátokban! Ilyen lélek él a magyar katonában. Ilyen vitézek küzdenek lobogóink alatt.

Vágasi Pétert a koronás ezüst érdemkereszttel tüntették ki hősiességéért.

A géppuskák hőse.

A géppuskák a mostani háborúban emelkedett a legfélelmesebb emberpusztítók közé. A régi véres háborúkban még sejtelmük sem volt az embereknek arról, hogy megszületik egy kis szörnyeteg, félig puska, félig ágyú, melyet a ló oldalára kötve villámgyorsan lehet a harctér bármely pontjára vinni és sok esetben eldönteni vele az ütközet sorsát. Csak a legutóbbi háborúknak volt hozzá szerencsájük. Ez az igazi halál kuttyája, mely, mikor elkezd csaholni, ezer halált köp ki, jégeső gyorsaságával, magából. A régieknek bizony sok mindenről nem volt sejtelmük, amit a mostani világháború produkált, amely háborúban összefogott tudomány és lelemény, katedra és gyár, elmélet és gyakorlat, hogy örökre emlékezetessé tegye a népek e nagy mérkőzését.

A mi géppuskáinknak igen nagy a tisztessége az ellenség szemében. Géppuskás-osztagaink jelentkezése (amit persze az ellenség többnyire már csak akkor vesz tudomásul, mikor pokolbeli seprő gyanánt keféli el sorait, lévén a géppuska egyik nagy előnye, hogy könnyen elrejthető) sápadt színre festi ellenfeleink arcát. Az oroszok különösen respektálják géppuskáinkat, mert amint felhangzik a puskatűzben baljóslatú kattogásuk, egyszerre valóságos fürgetege rohan rájuk a lövedékeknek. A géppuskát kezelő tisztek és legények nyugodtságán, bátorságán, ügyességén és kitartásán azonban nem fog az ellenség dühe.

Kitűnő géppuskakezelő volt *Munteán* János, az erdélyi 31-ik gyalogezred tizedese, aki az ellenséges gránátok leghevesebb viharában is nyugodtan és biztosan dolgozott géppuskájával. Egyszer csak földetrengető dörgéssel közvetlen mellette csapott le a gránát, melynek robbanása a géppuskával együtt a levegőbe emelte...

A gránát nagy úr. A hova a gránát lecsap, ott meging és megnyílik a föld és mint a dühödt víztölcsér az útjába került csónakokat, darabokká törve-zúzva röpíti a magasba

az embert és tárgyakat. Ahol gránátok röpködnek, ott nemcsak a hadsereg, hanem a föld is mély sebektől vérzik. A gránát szele is elegendő, hogy földhöz csapjon mindent.

Az a gránát, mely Munteánékra csapott, miután mély vermet repesztett a föld keblébe, az agyagoszloppal együtt, melyet e kráterből kidobott, fölemelte Munteánt a géppuskájával és a kezelő legénységgel együtt. Aztán, lezuhanván, valamennyit elöntötte földtömeggel. Mert a gránát, pusztító ereje tudatában, nemcsak hogy megsemmisíti azt, akire lecsap, hanem sírt is ás neki és el is temeti.

Munteánnak különös szerencséje volt. Mikor magához tért és a kemény, sárga földtakaró alatt lelte magát, kiköpte szájából az agyagot, kitörülte szeméből a port és szétnézett. Ott hörgött közelében, félig eltemetve, a két súlyosan megsebesült kezelő legénye és mellette érezte a géppuskát.

— Vajjon, ép-e?

Ez volt az első gondolata, csak azután gondolt magára, mikor meggyőződött róla, hogy a géppuskának nem történt baja. Kitünt, hogy neki is ép a keze-lába... Túl az ellenség, mely észrevette, hogy az egyszer «tele találatot» ért el, diadalmas ordítással adott kifejezést örömének s bizonyára közeledett már, miután a gyúlólt gépet elhallgatatta.

— Ohó, még nem árulom a deszkát Földváron! — gondolta Munteán tizedes.

Gyorsan kiásta magát a föld alul, fölállította az épen maradt géppuskát és belereccsentett az oroszok sűrűjébe. Egészen egyedül lőtt tovább géppuskájával, — pár perccel azután, hogy visszaérkezett a levegőből és a föld alul.

A derék tizedes a második osztályú vitézségi érem tulajdonosa.

Lakos Gyurka «szavall».

Ez a történet, melyet most elmondandó vagyok, nagyon kalandosnak tetszik, de mégis való. Bizonyítja az a ragyogó aranymedália, mely *Lakos György* 37. gyalogezredbeli őrmester széles mellén kevélykedik. De különben is, hiteles adatok bizonyítják valóságát.

Lakos Gyurka mint póttartalékos vonult be ezredéhez és mindjárt az elején oly sikerrel verekedett, hogy ezredese altisztté léptette elő. Később megsebesült, kórházba került, de nem sokáig maradt ott, amint, úgy ahogy meggyógyult, visszakérezkedett a harctérre. Minthogy zászlóalját nem találta meg, egy honvédezredhez csatlakozott s azzal több heves harcban vett részt, gyarapítván hadi tapasztalatait, amikben derék honvédeink társaságában is bő része volt. A tapasztalat-gyűjtésnek az lett a vége, hogy ismét megsebesült, de amint lehetett, megint jelentkezett, hogy küldjék minél előbb a frontra. Így került vissza saját ezredéhez, most már mint őrmester.

Világos, hogy az olyan ember, a ki kétszer megsebesült, végigverekedte a háborút közösök és honvédek kötelékében, méltó joggal néz le a legmagasabb paripa hátáról a többi ember fiára. Lakos őrmester is leereszkedően kérdezte katonatársaitól:

- No, gyerekek, hát van-e sok muszka foglyotok?
- Egy szál sincs, — feleltek társai.
- Nincs? Hát hogy van az?
- Nagyon elásták magukat az ebadták.
- Persze, mert nem tudtok beszélni a fejükkal. Majd megmutatom én, hogyan kell «szavalni» nekik, hogy megadják magukat.
- Csak nem megy át hozzájuk, őrmester úr?
- De bizony átmegyek.

Lakos őrmester másnap csakugyan fölkészült, hogy átlátogasson a háromszáz lépésnyire levő orosz lövészárókba. Értesült róla, hogy az oroszok már jó ideje koplálnak, tehát a következő «szónoklati eszközökkel» szerelte

föl magát: egy tarisznya szalonnával és kenyérrel, egy skatulya cigarettával és egy üveg pálinkával. Emellett alaposan föl is fegyverkezett.

Így fölszerelve, nyugodtan átballagott muszkaékhoz, akik azon a vakmerőségen, hogy egyetlen ellenséges katona közibük mert keveredni, úgy meglepődtek, hogy löni is elfelejtettek, Lakos pedig, mielőtt magukhoz tértek volna, felnyitotta a tarisznya száját s így kezdett szavalni:

— No, szegény muszka, ham, ham!

Az oroszok sovány, csontig aszott arca csakugyan nagy nélkülözésről beszélt. A szalonna és kenyér láttára fölragyogott beesett apró szemük. Elfogadták a váratlan ajándékot és mohón ették.

— Köszönjük, atyuskám, — mondták hálásan.

Lakos most elővette a második argumentumot: a pálinkás butykost. Kicsavarta a nyakát, rájuk köszöntötte, egyet húzott belőle (ne gondolják, hogy meg van mérgezve):

— Egészségtekre! Igyatok árva muszkák. Vutki!

Az oroszok, akik eddig is inkább álomnak, mint valóságnak tartották, hogy egy ellenséges katona közéjük potytyanjon és traktálja őket, el voltak bájолva. A cár atyuska ugyan eltiltotta a vutkit, de vétek lenne elutasítani, mert ezt az ellenséges katonát bizonyosan a grodnói csodatevő szűz küldte ide, hogy megkönyörülven a szegény igazhitű katonák inségén, felüdítse fáradt testüket, lelküket. Kézről-kézre járt a butykos és mikor Lakos őrmester szétosztotta köztük a cigarettát is, kész volt a barátság. Csak akkor kezdtek hajazni hozzá, mi a célja a jótékony adakozónak, mikor az, félreérthetetlen mozdulatok kíséretében, a magyar árkok felé mutatva, így szólt:

— No, most hajde, hajde! Oda, ni!

Az oroszok egy része hajlandó lett volna erre, de az altisztek összeröföntek s heves eszmecsere után, egyikük Lakos elé lépett és mindenféle kézmozdulattal, hangtöredékkel és integetéssel ezt adta tudtára:

— Mi itt, testvér, százötvenen vagyunk, te pedig

magad vagy. Az igazság tehát azt kívánja, hogy az egy adja magát a százötvennek s nem fordítva.

No, több se kellett Lakos őrmesternek. Úgy összeremtettézte a muszkák lelkét, hogy olyat ők még soha nem hallottak. Hogy micsoda disznóság az: megeszik a kenyerét, szalonnáját, megisszák a pálinkáját és még csak meg sem adják magukat, de sőt olyan bolondot forgatnak a sötét koponyájukban, hogy ő legyen a foglyuk. Ilyen komizságot nem várt volna, de majd megmutatja ő, hogy kicsoda stb.

Addig «szavalt» Lakos őrmester, amíg az altisztek is elismerték, hogy igaza van, a lakomát illik valamivel viszonzni s megegyeztek, hogy Isten neki, menjen haza és vigyen tíz foglyot magával.

A mieink nagy ujjongással fogadták Lakost és foglyait, csak az őrmester morgott, hogy «nem éri meg az a tíz rusznya orosz azt a finom szalonnát és jó gugyit». Várt egy darabig, hogy talán a többi is átszármazik, de mivel nem mozdult senki, hát megint átlátogatott az oroszokhoz, felvilágosítandó őket arról, hogy a tíz fogoly kevés, ő erre az üzletre ráfizet. S halljatok csudát! Megint egy kis csoport fogollyal tért vissza. Ő azonban még mindig elégedetlen volt a «szavallása» eredményével. Újra meg újra átment s mire esteledett, százhusz orosz foglyot csempészett át a mieinkhez. Ezzel a számmal végre beérte.

— Mondtam, hogy beszélni kell tudni velük, — hangoztatta önérzettel — de persze észnek köll lenni a beszéd irányában.

Minthogy néhány nap múlva ismét kitüntette magát (hat emberrel visszavert hatvan orosz), megkapta az arany vitézségi érmet. Viseli is egészséggel.

Az elásott závársat.

A Kárpátokban a 21-ik tábori ágyúsezred harmadik ütegeinek egy fontos szorost kellett védenie. Az egyik ágyút a tüzérek roppant nehézséggel vitték föl és helyezték el egy magaslaton, ahonnan hatásosan lehetett pásztázni a szoros útját. A helyzet jó volt, de veszélyes. Ha az ellenség fejébe veszi, hogy gyorsan előnyomul a völgyben, az ágyút a nagyon meredek hegyoldalon aligha lehetett volna idején elszállítani. A kezelőlegénység azt a parancsot kapta, hogy ebben az esetben előbb az ágyút föltétlenül hasznavehetetlenné tegye és csak azután vonuljon vissza az új állásba.

Ez az eset, — sajna! — gyorsan bekövetkezett. Az oroszoknak sikerült túlnyomó erővel előtörniök és csapatainknak ki kelle tértie előle, hogy be ne kerítsék. A sziklaormon levő magános ágyú nem mehetett a sereggel. A derék tüzérekre nézve elérkezett az a fájdalmas pillanat, mikor ágyújuknak búcsút kell mondaniok.

Ez keserves állapot. A tüzér szereti ágyúját. Nem csuda. Hónapokon át együtt járt vele s minden gondolata az ágyúja körül keringett. Pajtása és szolgája ő az ágyúnak, gondozója és rabja, mert nincs órája a napnak, hogy foglalkoznia ne kelljen vele, az ágyúéert ömlik homlokáról véres verítéke, mikor a lovaknak segítenie kell lehetetlen utakon előre vinni. De viszont meg van az a büszke elégtétele, hogy a többi katonaság úgy tekint az ágyúra, tüzérre, mint védőpajzsára. Mikor az ágyú véres harc közben elkezd muzsikálni a katonák mögött, minden ember föllélekzik. Még a félholtak csontjai is megelevenednek dörgő biztatására. És a tüzér, mikor ágyúját elsüti, büszkén érzi, hogy mennydörgő üzenetével ezrek lelkébe, karjába küld vigaszt és erőt.

Az ágyúkat az egész hadsereg szeretettel szemléli és becézi. A katonák egyik-másik hatalmas vagy nagy sikerrel dolgozó ágyúnak bece-nevet adnak, akárcsak egy kedves ismerősüknek, atyjukfiának vagy szeretőjüknek. A németek

egyik híres 42-es mozsarukat a *szorgalmas Bertának* nevezték el, de a magyar katona is gyakran kereszteli a népszerű ágyút *Zsuzsi*, *Panni* s egyéb, neki kedves, névre.

Hanem, mikor meg kell válni a tüzérnek ágyújától, az a szívét marja. Annyit dolgozott, annyit szenvedett ágyújáért, annyira összeforrott vele, hogy valósággal kétségbe ejti, mikor ágyúját ellenség kezében kell hagynia. Ég és forr ilyenkor a tüzér vére. Arca piros a szégyentől, gondolata keserű az epétől. Pedig a háború szeszélye néha mégis belesodorja ebbe a kegyetlen helyzetbe a tüzért. Most is gyorsan kellett a tüzérnek cselekedniök. A parancs értelmében levették az ágyúról a závarzatot és félreeső helyen jó mélyre elásták a földbe, miután závarzat nélkül nem lehet használni az ágyút. Aztán összeszedték az ágyú egyéb cók-mókját, mi egyebet és megindultak. Szomorúan ereszkedik le a csapat a hegyi ösvényen, vissza-visszanéz, hogy még egyszer lássa kedves «Zsuzsiját» vagy «Panniját», aki mérgesen, dacosan mered maga elé, mintha enné a düh azon, hogy nem köphet többé az oroszok közé halálhozó lövedéket. Aztán eltűnik egy forduló az amúgy is mindenféle fenyőgallyal, száraz gazzal elrejtett ágyú... Isten veled öreg dörmögő! Veled se találkozunk többé az életben!

A legénység a hegyeken át a mieinkhez csatlakozott. Ámde a tüzér gondja, mely ágyújához köti, nem szakad meg a válással. Most is egyre az ágyú körül kóválygott gondolatuk s az ellenség elé küldött járőrök egyre azt figyelték, viszi-e már a muszka? A hírszerzők azzal az örvendetes hírrel tértek vissza, hogy az oroszok urai ugyan a területnek, de a szoros-utat csak gyöngye erővel őrzik, az elhagyott ágyúról pedig sejtelmük sincs. Nosza, fölvirult a tüzérkedve! Azonnal ajánlkozott a legénység, hogy visszamegy az ágyúért. El is ment. El is hozta. Az orosz örök orra előtt kellett visszalopózniok a sziklaoromra és szerencsésen, észrevétlenül feljutottak ágyújukhoz. Azután megint csak az oroszok lőtávolában kellett lehurcolniok ágyújukat, olyan úton, melyen teher nélkül is penitencia a járás, melyen minden pillanatban attól kellett tartaniok, hogy ágyústól lezuhannak a meredeken. Mind-

ezt észrevétlenül, csöndben kellett megtenniök. Szerencsájukra segített nekik a rájuk ereszkedő alkony homálya is. Hanem, mikor néhány órai leírhatatlan fáradság után beviharoztak az ágyúval a táborba, olyan boldogok voltak, mint a bibliai apa, aki visszakapja elveszett tékozló fiát.

Ámde — a závarzat a hegyen maradt. Az a két ember, aki elásta, nem volt az expedícióval s így az ágyú legnélkülözhetetlenebb részét nem vihették haza. Mikor erről értesült a később előkerült *Grema* János tüzér, a závarzat elásóinak egyike, menten ajánlkozott, hogy egyedül visszamegy a veszedelmes hegységbe s a kincset elhozza. Eközben — januáriusban vagyunk! — szilaj hóvihar tört ki, az éjszaka szuroksötét volt, az idő bizonyára nem volt alkalmas a hegyek birodalmában való vándorlásra. *Grema* János mégis elment. Hét óra hosszat taposta a térdig érő havat a tüzér, tizenöt kilométernyi utat tett meg a hegyek csalogató árnyakkal, kegyetlen szellemekkel nyüzsgő éjszakájában, kétszer siklott át a magányos utas az ellenség előörseinek vonalán... De a závarzatot visszavitte!

Az ágyú ismét beleszólhatott a harc dőrejébe és *Grema* János megszerezte magának az arany vitézségi érmet.

A vakmerő tizedes.

Ellenségeinknek legnagyobb csalódása az a reményük volt, hogy bosnyákjaink, horvátjaink és szerbjeink velük tartanak. Hasztalan fújták a belgrádi trombiták a világ fülébe, hogy Horvátország, Bosznia és Délmagyarország népe csak Péter király katonáinak megjelenését lesi és azonnal lerázza magáról az «igát»; mikor a harc megindult, azok a bosnyákok, szerbek és horvátok úgy verekedtek,

mint az ördögök. Épen ezekben az ezredekben szinte megszámlálhatatlan a hőstettek száma.

Itt volt például az 53. gyalogezredben *Pozavec Pavao* tizedes. Megismerkedett vele minden ellenség, a kit rossz sorsa fegyveresen vitt elébe, az ismeretség azonban nagyon rövid életű volt, mert *Pozavec Pavao* tizedes kitűnően lőtt és úgy dolgozott a puska boldogabbik végével, mint az élő veszedelem.

Egy ízben rohamot intéztek a szerbek állásaink ellen. Már egészen közel voltak sáncainkhoz, de boldogulni nem tudtak, mert a mieink, jól fedezve, gyilkos tüzet zúdítottak ellenük. A roham megállt, az előre özönlő csapat megtorpant. A legnagyobb tüzelés közepette észrevették a szerbek, hogy túlhan — már mint a mieinknél — kiugrik egy ember a fedezékből és elkezd nekik kézzel-lábbal integetni. Mit akar ez a magányos alak? És az ördöggel kötött-e kontraktust, hogy nem éri a golyó s úgy látszik, nem is tart attól, hogy valamelyik ólomszunyog beleereszti a fullánkját. Pedig ugyancsak nyüzsög és repked körülötte ez a szunyog.

Pozavec Pavao ez. Ő integet a szerbeknek és dörgő hangon kiáltja:

— Adjátok meg magatokat, szerbek, mert különben ütött halálotok órája!

A magányosan álló, fedetlen embernek ez a kívánsága annyira meglepte a szerbeket, hogy — gondolkozóba estek. Úgy látszik, egyébként, hogy szívük titkos óhajának is megfelelt *Pozavec Pavao* indítványa. Először tíz emelte föl a kezét, aztán húsz, végre mind a kétszázötven szerb megadta magát, századostól. Mikor a foglyokat elszállították és lefegyverezték, *Pozavec* tizedes az egyiknél néhány kézigránátot talált, mely a kragejuváci arzenálban készült. *Pozavecnek* megtetszett a gyilkoló szerszám, amilyennel ő még nem dolgozott. Addig-addig nézegette, amíg egyszerre kedve szottyant, hogy kipróbálja. Sebtében elmagyaráztatta, hogyan kell bánni a fránya jószággal, aztán kettőt magához vett és éjszaka évadján az ellenség rajvonalaához siklott, egészen a közelébe, mert *Pavao*

nem szeretett semmit messziről eligazítani. Ha ő mulatni akar a babájával, hát tánc közben a fekete bogárszemébe szeret nézni, ha pedig mulatni akar az ellenséggel, annak is szereti jó közel érni az üstökét.

Mikor Pozavec tizedes meggyőződött róla, hogy az ő kézigránát-próbáját semmisem fogja zavarni, a gyilkos jószágot fölszerelte úgy, ahogy útbaigazították benne, aztán egy lendület és utána egy másik. A két gránát a szerb fedezék közepébe zúdult. Robbanásuk megrázta a levegőt és utána hallani lehetett a sebesültek jajgatását és a rémület zűrzavaros lármáját. Pozavec tizedes jól talált. A mieink, akik tudták, miben sántikál a tudnivágyó altiszt s az eredményt lesték, egetverő hurrával rohantak elő fedezékeikből és a megzavarodott ellenséget legázolták. Fegyvert, lövőszert, holtakat és sebesülteket hátrahagyva futott az ellenség, Pozavec tizedes pedig egy tapasztalattal gazdagabban feküdt le rövid pihenőre.

Néhány nap multán Pozavec tizedes vakmerőségével ismét új, becses szolgálatot tett csapatának. Egy ellenséges tüzérségi állást oly ügyesen kikémlelt, hogy a mi ütegünknek róla telefonos értesítést lehetett küldeni és első lövedékünk azonnal egyenesen a szerb ágyúk közé hullott. A szerb tüzéreknek csak annyi idejük maradt, hogy az ágyúk elé fogják a lovakat és néhány ember veszteségével hanyat-homlok elmeneküljenek.

Tisztfogás.

Balogh Gábor a 86. gyalogezred tartalékos zászlósa a legpompásabb járőr-vezető volt. Tucatjával sorolhatnók föl azokat az eseteket, melyekben nagy leleményével, vi-

Elesett hősök temetője a harcvonal mögött.

Tábori lelkész betegeknek vigaszt nyújt.

EGYETEM
BUDAPEST
KÖNYVTÁR

tézségével és körültekintésével kitüntette magát. Mesterművét azonban 1915 január 21-én hajtotta végre.

Ezen a napon öt emberrel két orosz előőrs közt mélyen behatolt az ellenséges állások mögé és mindent alaposan kikémlelt. Visszamenet úgy vélte, hogy most már nem kell kerülgetnie az orosz őrszemeket, most már mindegy, akár milyen lármát csapnak, ő túl van az árkon. Embereivel az orosz előörshöz siklott, megrohanta és foglyul ejtette.

Balogh zászlós ambícióját azonban ez a fogás nem elégítette ki.

— Hiszen ez csak néhány gyalogos, — morogta. — Közember foglyunk elég van odahaza, százezrével van belőle, tiszt kéne nekem!

Orosz tisztet azonban nehéz fogni. Az mind az arcvonal mögött lappang, hogy támadás alkalmával előre kergesse embereit. Balogh zászlós fejébe vette, hogy ő tisztet visz magával és ha ő a furfangjának a malmába vetett egy gondolatot, addig örölte, amíg a tett lisztje nem lett belőle. Pedig az ő malma gyorsan örölt.

Most is odaállt az egyik fogoly orosz elé és keményen ránézett:

— Hol van a tiszted?

— Ott, a domb oldalában, — felelt megszeppenve a zászlós vasvilla szemeitől az orosz.

— Hívd ide!

Az orosz hallgatott.

— Hi-ívd ide! — sziszegte fojtott, de ádáz hangon a zászlós.

A fogoly remegni kezdett, de nem nyitotta ki a száját.

— Hivod vagy nem hivod?

Az orosz erre a tisztért kiáltott. Kardcsörtetve közeledett a tisztt, mindenre gondolva, csak arra nem, hogy az ellenség hivatja őt a katonája szájával.

Az orosz tiszt perc alatt le volt fegyverezve és Balogh zászlós vitte már a zsákmányát. A többi őrszemet, aki alarmjelet adott, megrohanták s lelőtték. A zászlós pedig foglyaival és valamennyi katonájával bevonult ezredéhez.

Az arany vitézségi érem volt jutalma.

A felrobbantott sziklafészek.

Tudjátok-e, ki volt ennek a nagy háborúnak egyik legnagyobb hőse?

Kovács Jánosnak hívták. Egyszerű ember egyszerű neve, de a tette annál fényesebb. Amit ő tett, azt a bátrak hadseregében is a halhatatlanság koronája illeti. Ha valaha dalt csinálnak katonáink hőstetteiről, a legszebb vers Kovács Jánosé lesz benne, — akármilyen egyszerű volt ő meg a neve.

Kovács János tüzér volt a 6-ik tábori ágyús-ezredben. A mi seregünkkel szemben az oroszok vakondok módjára beleásták magukat a földbe. Ehhez nagyon értettek ők. A mesebeli manók sem tudtak úgy a föld alá bújni, mint az oroszok és úgy lőtték a mieinket, hogy a fülök hegye sem látszott ki. Különösen a János ütege szenvedett sokat egy csapat orosztól, aki az átellenben levő kis sziklaodúban lappangott. Onnan lőtték géppuskával a mieinket.

— Fiúk, — szólt az üteg parancsnoka — nem jól van ez így. Mi elvérzünk itt, mert az ütegünk jó cél nekik, mi pedig hasztalan lőjük a sziklájukat. Nem segít itt egyéb, csak ha levegőbe röpítjük azt az átkozott sziklafészeket. De ki vállalkoznék arra, hogy a sziklát aláaknázza? Odajutni is bajos, de visszajutni lehetetlen. Aki erre vállalkozik, egész bizonyosan halál fia.

Ekkor előállott Kovács János tüzér és így szólt egyszerűen és szerényen:

- Alássan jelentem, én vállalkozom!
- Tudod-e, fiam, hogy föláldozod magadat?
- Tudom.
- Mégis elmégysz?
- Mégis megyek.

Amint leszállt az esti homály, Kovács János hat robbantó töltést vett a hátára. Egy-egy kiló ekrazit volt mindegyikben, ami a legrettenetesebb robbanó anyag. Búcsút intett társainak és eltűnt a sötétségben.

Itt az ütegnél hallgatták egy ideig távozó lépése zaját,

aztán lesték, hogy mi lesz az eredmény. Keserves várakozás volt ez. Mert bár ezek a katonák hozzászoktak az önfeláldozás és halál gondolatához, mégis megdöbbentette őket az a tudat, hogy egyik bajtársuk most ebben a csöndes, sötét éjszakában a bizonyos halálba vándorol... Hogy lesték azt a dördülést, mely jelenti, hogy a vakmerő tüzér tette sikerült s hogy tapadt a szemük bele a sötétségbe, mintha tekintetük átakarná fújni, hogy fölkutassa Kovács Jánost és bátorítva kísérje végzetes útján!

Ámde egy óra elmult és Kovács János még nem adott életjelt magáról. Aztán az egyik óra a másik után mászott: még mindig semmi.

— Talán meglátták és elfogták, — suttogja az egyik.

— Ügyesebb gyerek az annál, — felel a másik.

— Vagy meggondolta magát és visszafordult.

— Bátrabb gyerek az annál.

A várakozás mind elviselhetetlenebbé vált. Az emberek szinte szenvedtek ebben a nagy bizonytalanságban s titkon nem egy gondolta, hogy bárcsak megjelenne Kovács most hirtelen köztük e szavakkal:

— Megpróbáltam. Nem lehet. Száz halállal dacoltam, de mikor meggyőződtem, hogy életem árán sem tudom felrobbantani a sziklát, visszajöttem.

Ki vetett volna rá követ, ha így szól? Ki tett volna szemrehányást neki? Senki.

Kovács János azonban nem toppant az éjjeli sötétségből társai közé, nem tért vissza. Az éj csöndje tovább rejtegette titkát.

Am egyszerre — reggel három és négy óra közt — az ellenség oldaláról irtózatoss csattanás hallatszott, olyan csattanás, mintha villám csapott volna le és utána hosszú dörgés, morgás, rengés és tombolás, melynek visszhangja a csöndben megtízszereződött.

— Felrobbantotta, felrobbantotta! — e kiáltással ugrottak föl a tüzérek.

A félelmesen elnyújtott dörgést mély csönd követte. Az üteg katonái is elhallgattak. Egyet gondoltak egyszerre: vajjon mi lett Kovács Jánossal? És bár tudta mindenki,

mi lett vele, még is várt, várt mindenki egy csudás visszatérésre.

Nem tért többé vissza Kovács János. Nem is látta többé senki.

Mikor kivilágosodott, ütegünk löni kezdte az ellenséget. Az oroszok nem viszonzták. A sziklafészek nem volt sehol. Kő, ember, géppuska és ágyú fölrepült a levegőbe...

Kovács János emlékét az arany vitézségi éremmel tisztelték meg.

A drótkerítés.

A trencsényi 71-ik gyalogezred lövészárkaiban fekszik. Az oroszokhoz közel. Túlnyomó az ellenség, de azt a helyet mindenáron védeni kell. Füttyül a golyó, víjjog a srapel, bűg a gránát, valóságos vaszárpor repül ide meg oda.

Hát, mondom, a lövészárkokban fekszenek a vitéz hetvenegyesek és céloznak, lőnek, durrogtatnak szakadatlanul. A lövészárkok, úgy ahogy védelmet nyújt az ellenséges golyózáporban; de hogy a hely bevehetetlen legyen, ahhoz nem elég a jól takaró árok, bátor katona, jó fegyver, hanem sok minden egyéb is kell hozzá. Mindenféle akadályt kell az ellenség elé vetni. Mert, teszem, ha az ellenség tízszeres vagy huszszoros számmal rohamot intéz, ha közben el is hull a fele, a megmaradt fele untig elegendő, hogy — ha eléri az árkot, — kiszorítsa a védőket. Gondoljuk meg, hogy még így is minden magyar katona nyakába öt vagy tíz muszka ugranék.

Hogy az ellenség túlnyomó erővel az árokig ne jut-

hasson, arra való a drótsövény, vagy mint katonáék mondják: drótakadály. Ez a sövény amilyen egyszerű valami, épen olyan kitűnő védelmi eszköz. Először is megátolja az ellenséget abban, hogy akadálytalanul éri az árokig, mert előbb drótvágó ollóval vagy baltával szét kell vágnia a sűrű dróthálót; másodszor az a drót olyan tüskés, mint a sündisznó s a ki vaktában neki esik vagy belekeveredik, azt úgy megfogja, mint a pók a legyet; harmadszor a dróthálóba gyakran villamosságot bocsátnak s aki hozzáér, úgy agyoncsapja, mint az Uristen villáma; negyedszer — és ez a legfő, — amíg az ellenség a drótsövény áttörésével bajlódik, a takarásban levő védők úgy lepuffogatják, mint a nyulakat.

A hetvenegyes bakák lövészárkait nem védte ilyen drótsövény; tehát állítani kell. Igen ám, de hogyan? Tüskés drót, szerszám volt kéznél elegendő, de ott volt ám a muszka is, még pedig mindjárt a mieink orra előtt és úgy lőtt ezer meg ezer fegyverből, mintha valamennyi megőrült volna. Tessék most ebben a golyózáporban leverni a cölöpöket, kifeszíteni a dróthálót, megerősíteni a cölöpön! Olyan emberek kellenek ide, akiknek helyén a szívük. No, a hetvenegyesek közt seregével van ilyen hős. Volt is, lesz is mindig.

Itt van mingyárt *Árpa* József utász szakaszvezető, aki néhány utászkatonával kiugrik az árokból, magával cipelve a cölöpöt, drótot, miegymást, ami a munkához szükséges. Előbb leverik a hegyezett cölöpöket. Verik ám, — de gondold meg olvasó, hogy ezek a hős fiúk e munka közben ott dolgoznak, fölegyenessedve, egész testüket kitevé a golyózápornak, mert itt nem lehet takarás mögé kuporodni. Itt is fölemelkedik egy rúd, amott is... az árokban levők szinte visszafojtott lélegzettel nézik ezt a munkát. Vajjon hányan térnek vissza a derék legények közül?

De, íme a cölöpök állnak. A cölöpöket leverték.

— No, most, gyorsan a drótot!

Ráfeszítik a drótot a facölöpökre, jó sűrűn és jó erősen. Nem szabad spórolni az idővel, mikor a drótot csavarni

kell, még ha az a perc, mely a lelkiismeretes munkához kell még, a halál perce is. Csakugyan az! Egyszerre esik a földre súlyosan sebesülten két utászkatona. Árpá szakaszvezető látja ezt, ő már elvégezte a maga munkáját, hát négykézláb (mert így a golyó még is kevésbé éri) az eszetekhez mászik és folytatja munkájukat.

— Százados úrnak alássan jelentem, — szólal meg most *Zelenák* gyalogos — én is kimennék segíteni.

— Csak eredj, fiam.

Zelenák kiszökik az árokból s magával cipel néhány hegyes végű rudat, hogy a drótkerítést tovább lehessen fonni. Döng már a fejszéje, mellyel a rudakat a kemény, fagyott földbe veri, — ám füttyül a golyó, *Zelenák* összeesik. Ugyanakkor Árpá szakaszvezető is golyót kap. Ki folytatja a halálos munkát? Van ember. Elölép *Janicsék* és *Uhercsik* gyalogos.

— Megyünk mi!

Először megsebesült bajtársaikra gondolnak. Ezeket kell kivinni a tűzből. Hasoncsúsza oldalognak a földön fekvő hősökhöz és szerencsésen visszaviszik őket az árokba. És most munkára! Megint pufog a karóverő fejsze, ismét nyikorog a keményen kifeszített drót, de a sors ma bal-lábbal kelt föl, ez a két vállalkozó katona is elterül a földön. Már csak *Bucskó* Mihály gyalogos dolgozik odakünn, aki szintén vállalkozott arra, hogy kihívja a végzetet, vagyis jobban mondva, hogy példát ad az önfeláldozó kötelesség-érzetből. *Bucskó* barátunk azonban ravaszabb társainál, ő lefeküdt háttal a földre és kezét fölnyujtva csavarja a drótot a cölöpökre. Így dolgozik órahosszat, egyre lehet látni a levegőbe emelkedő két kezét és a drótháló egyre sűrűbb, hosszabb... Az estalkony is alászáll... Épen jókor borul alá a világ köpönyege, a sötétség, legalább elrejtí a vakmerő katonát! Ámde, akármilyen ravasz *Bucskó* vitéz, a végzet még ravaszabb. Egyszerre furja át két golyó mind a két kezét, amint a drótot erősíti az oszlopra.

Most már nem dolgozik senki sem odakünn. Azaz, dehogy nem. Még dolgozott *Bucskó*, mikor megkívánta a

veszedelmes munkát két bajtársa, *Szekeres* és *Bartovics*. A két katona egész éjjel szünetlenül munkálkodott a drót-kerítésen, mert annak készen kell lennie reggelre s majd bámul a muszka, amikor virradatkor kidugja az orrát az árok lövőnyílásán és a drótakadályba üti. Pedig ő azt hitte, hogy tegnap lelőtte mindazokat, akik kimerészkedtek a két lövészárk közé. El is készült a drótsövény.

Reggel köd volt. Egy orosz katona a köd védelme alatt kimászott az árokból, hogy elhozza a kávéját, de alig tett néhány lépést, fölordított. Valaki megfogta. Mene-külni akart, de akkor tíz felől is belekapaszkodtak és hegyes tövissel össze-vissza szurkálták. Nem emberek fogták meg az orosz, hanem a drótkerítés, mert a vakmerő hetven-egyesek az éjszaka védelmében egészen az orosz állásig vitték a cölöpjeiket és drótjaikat. A tüskés drót aztán a boldogtalan muszkát úgy megfogta, akár a nyulat.

Ama drótakadály valamennyi építője megkapta a másodosztályú ezüst vitézségi érmet, *Bucskó Mihály* az elsőt.

A huszár foglyai.

December közepén *Illés János* 5-ik huszárezredbeli huszár egy csomó orosz foglyot kísért a harc vonal mögé. Minthogy korán alkonyodott, nem tudott még ezen az estén visszavergődni a századához. Egész éjszaka kereste a társait, míg végre hajnalban szerencsésen ráakadt századának egy járórere. Jelentkezett a járőr parancsnokánál és ezt jelentette:

— Amíg az éjjel a századot kerestem, innen nem messzire láttam egy orosz málhás kocsit. Jó volna azt kézrekeríteni.

— Bizony jó volna, *Illés*. De hány huszár kíséri?

— Lehet egy tucat vagy ilyesféle. Egy-kettővel több vagy kevesebb nem számít.

— Egy tucat is elég sok, mert a járőrből nem küldhettek el sok embert.

— Elég nekem egy is, — mondotta Illés János huszár. — Másodmagammal elhozom én a kocsit muszkástól.

Kovács huszár mindgyárt vállalkozott, hogy Illés társául szegődik. A két huszár ellovagolt s olyan ügyesen lepte meg az oroszokat, hogy azok megadták magukat. Megszámláltatván, kitünt, hogy tizennégyen vannak és a málhakocsi rogyásig meg van rakva. Engedelmesen követték az oroszok a két huszárt, akik a dús zsákmánnyal a járőrhez igyekeztek csatlakozni. De mielőtt a két csapat egyesülhetett volna, megjelent a reggeli ködben nyolc-kilenc kozák árnyalakja, aki előretartott pikával szélsébesen rontott a két huszár felé. A helyzet elég kényes volt. Ott a kozákok, akikkel veszekedni kell, itt a foglyok, akikre vigyázni kell, — ha egy tucat keze és egy tucat szeme lenne a két magyar fiúnak, tán az is kevés lenne. No, de Illés nem jött zavarba. Ő meg a pajtása olyan kitűnően célzott és hatásos tüzet indítottak a kozákok ellen (miközben a félszemük a foglyokon volt), hogy a támadók mindenfelé szétfutottak. Azután már akadály nélkül csatlakoztak huszáraink a járőrhez és kísérték ezzel együtt a foglyokat a század tanyájára. Mikor a század parancsnoka meglátta Illést a muszkáival, ezt kérdezte:

— Mi az, Illés? Hát te visszahoztad a foglyokat?

— Kapitány úrnak alásan jelentem, — felelt Illés, — elvittem én azokat oda, ahova kellett, de hoztam helyettük másokat.

Illés János mellét ezért a hőstettért a másodosztályú ezüst vitézségi érem díszíti.

Két derék horvát szakaszvezető.

Szerbiában, a novakovai ütközet után *Trputac* Márton, a 16. számú gyalogezred szakaszvezetőjét két közlegénynyel hírszerző útra küldték. A járőr gondosan átkutatta a környéket, anélkül, hogy ellenségnek vagy akár emberi léleknek nyomát is látta volna, mikor végre estefelé egy udvarházból világosság bugyogott szét a fák közt. Az épület ablakából piroslott a fény és az ablakfa mögött alakok mozogtak. Nyilvánvaló volt, hogy ellenség tanyázik a házban.

Járőrünk katonái óvatosan közelebb siklottak s a sötétségben is észrevették, hogy a ház közelében, őrszem gyanánt, egy-egy szerb gyalogos katona áll.

— No, gyerekek, — suttogta a szakaszvezető, — ezt a két szerbet úgy kell ám elnémitanunk, hogy meg se mukkanjanak, mert különben a házban levők nekünk esnek!

Macska módjára csúszott a három baka a gyanútlanul andalgó szerb katonák felé, azután egyszerre ugrottak nekik, két test egyszerre zuhan a földre... Annyi ideje sem volt a két szerbnek, hogy kurjantson egyet, a hang a torkukba fagyott. A három baka most egy rúgással belöki a ház ajtaját és fegyverét a benn mulató szerb katonáknak szegzi.

— Föl a kézzel!

A kezek fölemelkednek... A szerbek tábori őrsége volt, tizenkét ember. Gondatlanul heverték szanaszét a szobában, fegyverük egy rakáson a sarokban.

Trputac szakaszvezető, aki a háború egész folyamán sok jelét adta bátorságának, ezért a hőstettért az első osztályú ezüst vitézségi érmet kapta meg.

Ez a varasdi ezred egyik szakaszvezetőjének a története.

A másik szakaszvezető neve: *Markovics* József.

Az ő hőstettének színhelye is Szerbia. A Kremnica-magaslatot védték a varasdi tizenhatosok és már nagyon közel jutottak egymáshoz a mieink és a szerbek.

A varasdiak jó fedezékben feküdtek, de a szerbek túlnyomó számmal voltak és nagy erővel épen rohamra készültek. Hogy bevezetőül «megpuhítsák» a varasdiakat, elárasztották ezek fedezékét kézi gránáttal. Ennek az apró, jelentéktelennek látszó pokolgépnek pedig nagy az ereje, rettenően pusztít és bizony megrezdül a legbátrabb katona szempillája is, mikor mellette ilyen gránát felrobban. A szerbek már több gránátot sikeresen behajítottak a varasdiak fedezékébe, pusztulás, vér, tört tagok, sápadt arcok jelezték munkájukat. Nem nézhette tovább ezt Markovics szakaszvezető.

— Inkább a biztos halál, — morogta, — minthogy tovább nézzem ezt az átkozott labdázást!

Kiugrott a fedezékből s bár a szerb golyó ugyancsak muzsikált a füle körül, puskájával közibe durroztatott a kézi gránáttal előre csúszó szerbeknek. Nosza, akárcsak titokzatos parancsszóra, az összes legénység kitolongott a lövészárokból és négyes gyorstűz zúgott, dörgött a meglepett ellenségre, mely csakhamar megfordult s ugyancsak vitte az irháját bátorságosabb területre.

Markovics szakaszvezetőt szintén az első osztályú ezüst vitézségi éremmel tüntették ki.

A lovas járőr.

Králik Samu 6-ik ezredbeli huszárnál is kevés különlegény van az ezredében, ami pedig nagy szó. Hát egy napon, Samu huszár hírszerző úton volt. Jó messzire előre lovagolt és eközben egy faluszélen rálőttek. A golyót, Samu nagy fájdalmára, a lova kapta, mely erősen vérzett és már megérzett a járásán a sebesülés. A huszár sajnálta hű

társát s szívesen leszállt volna, hogy könnyítsen rajta (legszívesebben pedig az orvtámadót kutatta volna föl,) de nyeregben kellett maradnia, mert neki ki kellett kutatnia, mi módon tartja megszállva az ellenség a falut.

— Sajnállak, lovacskám, — mormogta a huszár, — de nekünk, kettőnknek, teljesítenünk kell a parancsot mindaddig, amíg egy kis lélekzet van bennünk!

Megsarkantyúzta hát a lovát és beugratott a faluba. Szerencsésen megállapította az ellenség elhelyezkedését s aztán vágatott visszafelé, hogy a jelentést megvigye a parancsnoknak. Ámde, a szegény ló nem bírta tovább; akár-hogy igyekezett is «teljesíteni a parancsot», elfolyó vérével elszállt a gyöngülő párája is, hörögve összeesett, maga alá temetve lovasát. A huszár valahogy kievickélt a paripa alul, — amint szétnéz, látja ám, hogy eszeveszetten nyargal feléje nyolc ellenséges lovas.

Nyolc ordítózó orosz, nyolc dobogó ló egyik oldalon, — egy szál gyaloghuszár a másikon. Lehet-e kétséges ez a viadal? Vagy elpusztulsz itt jó Králik Samu huszár vagy megadod magadat.

— Ha elesem, hát elesem, — gondolta a huszár, — de amíg kezemben a karabély és a karabélyomban golyó van, nem nyúl hozzám a muszkája!

Két lövés dörren, két orosz lezuhan lováról, két gazdátlan paripa száguld örülten a mezőn... A következő percben megfordulnak az orosz lovasok és szilaj galoppban vágatnak visszafelé.

Králik huszár pedig elbucsuzik immár vonagló lovától, utnak indul gyalog s híven megviszi parancsnokának a jelentését.

Králik Samu új lovat kapott maga alá, mellére pedig, mely oly bátor huszárszívet takar, a másodosztályú ezüst vitézségi érmet.

Az utolsó lehelletig.

Fütyül a golyó, sívít a srapel... A nagyrangú tiszt megfigyelő helyén áll és tábori messzelátóján át nézi a gyalogezred harcát. Egyszerre észrevesz valamit, gyorsan papírra vet pár sort, a gyalogezred parancsnokának szóló sürgős parancs ez s szétnéz, kivel küldje el.

Ott ül lován közelében *Perecz* tartalékos huszár.

— Hé, huszár, vigye ezt az írást a gyalogezred parancsnokának!

Perecz átveszi az írásbeli parancsot, tiszteleg és elvágat.

Fütyül a golyó, sívít a srapel... A huszár és az ezred közt nem nagy a tér, de úgy röpköd fölötte a golyó, mint tavasszal a káposztalepke. *Perecz* huszár azonban nem törődik a golyóval, srapnellel, gránáttal, úgy lovagol át a térségen, a legrövidebb utat választva, mint mikor azt parancsolták neki otthon, tényleges huszár korában: *Perecz* huszár, irány a gyakorlótér sarka, vágját!

Már csak hatvan lépésnyire volt a rajvonaltól. Az ezredparancsnok már észrevette a közelgő huszárt, akiről sejtette, hogy őt keresi. Ebben a percben meginog a huszár és a ló, mindakettőt több golyó találta, összeesik a ló s mellette a porban a huszár.

Az ezredparancsnok egy gyalogost küldött az elesett huszárhoz, hogy ha lehet, segítsen rajta és vigye ki a tűzvonalból. Mikor a baka a huszárhoz ért, az ereje végső maradványát összeszedve, fölemelkedett a földről, jobbkezeiben meglobogtatta az írásbeli parancsot és ezt hörögte:

— *Az ezredes úrnak... vidd...*

Ezzel holtan összeesett, mert az utolsó lehellete együtt szállt el a parancs teljesítésével.

A golyó fütyült, a srapel sívített, a csata tovább folyt, a háború ezer és ezer új hőstettet szült, de *Perecz* huszárnak kötelesség-teljesítése az utolsó lehelletéig a harc moráján át és a fényes hőstettek közt is emlékezetes maradt.

Emlékét a második osztályú ezüst vitézségi éremmel tisztelték meg.

Husárbravurok.

Husárok, husárok, nyalka szép vitézek... Nyalkának nyalka most is a husár, de az «ilajsínű» dolmányon nem ragyog már, «sárga gomb», legalább a harctéren nem, mert a husár is csukaszürkében jár ott. Szürke a ruha, szürke a gomb s bizony gyakran szürke a bajusz is, mert a haza védelmében egymás mellett harcol az ujonc fiú és a népfölkelő apa. Lovon ül most is a husár, de nem mindig. Ha kell, leszáll a lóról és gyalogosan rohanja meg az ellenséges lövészárkot.

De bár a régi romantika, mikor a lovasság csillogva és ragyogva száguldott a csatatéren, véget is ért és a modern háborút «üres csatasíkon láthatatlan hadseregek» vívják, a husárnak, kardnak, bátor szívnek, jó lónak most is meg van a becsülete. Most is gyakran nyílik alkalom arra, hogy a husárság fölelevenítse a lovagkort és kardjával írja nevét a hadtörténelembe. Ilyen alkalom nagyon is gyakori. Mikor a husárság ellenséges lovasság rohamát utasítja vissza, mikor lesben állva merész rohammal tör elő, mikor kis osztagai a földerítés alkalmával vakmerően az ellenség hátában teremnek, minduntalan fölelevenedik a régi regényes világ. Még pedig sokszoros veszedelem közepette, mert a husár, ha lovon ül, mindig kiteszi magát a megsemmisítő golyózápornak.

Rengeteg husárbravúrt jegyeztek föl ebben a háborúban is. Hadd beszéljük el két husár hőstettét.

Geley Ferenc és *Kiss Lajos* 2-ik ezredbeli husárokat kémszemlére küldték, hogy az előnyomuló ellenség erejét kipuhatolják és a parancsnokságnak erről jelentést tegyenek. Amint husárjaink mindenfelé nézdegélve, előre kocognak, észreveszik, hogy hat kozák egy csapat fogoly népfölkelőt kísér.

— Pajtás, ott hagyjuk-e a muszka körme közt ezeket a népfölkelőket? — kérdi az egyik.

— Dehogy hagyjuk. Kiszabadítjuk őket a muszka körmiből, de azokat a körmöket is magunkkal visszük

a hozzájukvaló — kozákokkal együtt, — mondja a másik.

— Én is így gondoltam, pajtás, — bólint rá az első. — Hiszen csak hat kozákkal van dolgunk.

A két huszár lombos fák, bokrok fedezéke mögött állt, úgy, hogy a kozákok nem láthatták őket. A huszárok elhatározták, hogy minél közelebbre eresztik a menetet. Jött a fogoly-szállítmány. Magasan a lovon a kozákok, lándzsájuk úgy meredt a levegőbe, mint a pizskafa.

A fogoly népfölkelők, fejüket lehajtva, ballagtak. Egyiknek véres kendő volt a feje köré csavarva, a másiknak föl volt kötve a karja, a harmadik alig tudta maga után húzni a lábát. Látszott rajtuk, hogy csak a végső szükség kényszerűsége folytán adták meg magukat.

Mikor a csoport a huszárok közelébe ért, ezek harsány rajta kiáltozással kiugrottak a bokrok közül.

— Rajta, rajta!

És egyenesen neki a kozáknak. Ám ezek nem várták be a «vörös ördögöket», hanem csapot, papot, foglyot elfeledve, megeresztett kantárszárral vágattak visszafelé. A huszárok — csak úgy vágásban — odahajították töltött karabélyukat a népfölkelőknek, ezt kiáltva nekik:

— Védjétek magatokat, testvér, ha sor kerül rá!

Ezzel kivont karddal tovább üldözték a menekülő kozákokat — hiszen csak hatan voltak!

Ámde, egyszer csak, mintha a földből bujt volna ki, egy másik kozákjárőr termett előttük és közelgett a huszároknak szegezve a lándzsát. Ez pedig tisztí járőr volt.

— Neki, úgy-e pajtás? — kérdi az egyik huszár.

— Neki hát! Hiszen csak kilencen vannak.

Hat meg kilenc az tizenöt; kettő magában marad csak kettő. Ez hát nyolcszoros túlerő a kettővel szemben. És még is megtörtént, hogy a *kettő* több volt mint a tizenöt. De, hogy a szót szóba ne ejtsem, így állt a helyzet: Egyfelől a hat kozák, aki igaz, hogy futott, másfelül a kilenc, elül a kozáktiszttel. Hiszen ha rádül az a sok ló, ember, pika a két magyarra, a súlyával agyonnyomja. És halljatok csudát! Magam sem hinném el, ha le nem lenne írva abban

a jelentésben, melynek alapján a két huszár megkapta az ezüst vitézségi érmet. Mert megkapta. Abban van megírva, hogy a kilenc kozák tiszttestül együtt megfutamodott a két huszár elül.

— A nyüstyit, szégyenszemre még elfüstölögnek! — kiáltott boszúsan Kiss Lajos huszár.

De most lövés dördült... Egy honvédtizedes, aki a foglyok közt volt, fölkapta az egyik karabélyt, melyet a huszár vetett oda és a kozáktiszt után lőtt. A ló összerogyott a tiszt alatt: a honvéd golyója eltalálta.

Hej, nagyot kurjantott a két huszár. Övé már a muszka tiszt! De ugyanakkor más muzsika is beleszólt a mulatságba. Az orosz gyalogság észrevette a vad hajszt és tüzelni kezdett a huszárokra.

— Pajtás, meg kell fordulnunk, mert úgy lőnek le minket, mint a nyulat, — mondja búsan Geley huszár.

— Meg ám, — dörmögött Kiss huszár, — de ezt a tisztet magammal viszem!

A tiszthez ugratott, megragadta karját. Ebben a percben golyó furódott mellébe.

— Meglőttek pajtás, rád hagyom a muszkánkat! — kiáltotta Kiss huszár és visszafelé vágatott.

Geley vette hát pártfogásába a kozáktisztet. Ennek azonban sikerült előrántani revolverét és már ellenfelének szegezte a fegyvert, de a huszár idején kicsavarta kezéből. Most aztán villant Geley kardja, egy perc és repül az orosz feje! De nem repült, mert a huszár kardját visszatartotta — a magyar szív. Az orosz tiszt föltartotta a két karját a levegőbe és arra kérte a huszárt, hogy kímélje életét.

A lovagias huszár lebocsátotta kardját

— Az életedet meghagyom, — gondolta, — de azért viszlek!

Megragadta a tisztet és magával hurcolta. Ott vitte árkon, bokron át, az oroszok szeme előtt, akik dühükben vadul tüzeltek a huszár után.

No, de nem volt elég a bajból. Mintha csak egy gonosz boszorkány varázsolná a mindenféle akadályt a hős huszárok

utjába. Most egy megáradt patak állta a huszár útját. Magának sem gyerekjáték, átvádolni a szilaj hullámok közt a másik partra, hát még a foglyával! Ám, a huszár megkísérelte azt is, minden erejét összeszedte és a tisztet magával rántotta a sebes vízbe. Itt azonban elfáradt a huszár karja. Az oroszok tüzelése is hevesebb lett. A két huszárnak a maga megmentésére kellett gondolnia. Ott hagyták tehát a tisztet, ám ők maguk szerencsésen megérkeztek csapatukhoz, noha Kiss a vérveszteség folytán teljesen kimerült állapotban. És megmenekültek a népfelkelők is, akik a huszárok rohamát felhasználva, mindenfelé szétszóródtak.

Kisst kórházba vitték, ahol súlyos sebéből ki is gyógyult. A két huszár megkapta, mint említettük, az első osztályú ezüst vitézségi érmet. Mikor Kiss mellére tűzték az érmet, büszkén mondta:

— Alig várom, hogy visszamehessek a századhoz. Meg akarom szerezni ennek a metáliának a párját: az aranyérmet.

Hanem hát, ha jó két vitézt ismertünk meg Geley és Kiss huszárokban, kalapot kell emelnünk Grama Samu, ugyancsak a 2-ik huszárezred őrmestere előtt is. Ez már aztán olyan hős katona, hogy mesébe illik. Ezt a nagy hőstettet, melyet most elmondunk, nem is lóháton hajtott végre (holott azt mondják, hogy a huszár ló nélkül csak fél ember!) hanem gyalogharcban.

Az ezred leszállt a lóról és a karabéllyal kezében ment támadásra. Ott volt a rajvonalban Grama őrmester is embe-
reivel.

Rohamra került a sor. Grama őrmester az ő, négy emberből álló rajával, szurony nélkül, merészen nekivágott az ellenség legsűrűbb vonalának, körülbelül harminc orosz-
nak. A kis huszárcsapatot csakhamar minden oldalról körülrajozta az ellenség. A huszárok nagyszerűen verekedtek, Grama kardja maga négy orosz gyalogost vágott le és hősi példája magával ragadta négy katonáját is. A legények megfordították a karabélyt és a puskatussal verték szét az oroszok koponyáját. Az ellenséges szakasz parancsnoka,

Földalatti lakás a harctéren.

Kész az ebéd!

EGYETEM
BUDAPEST
KÖNYVTÁR

egy főhadnagy, vágástól és ütéstől találva, holtan rogyott össze. És a harc vége, — aki muszka meg nem halt, vagy holtra nem sebesült, megadta magát vagy elfutott.

Grama őrmester az elkeseredett harcban súlyosan megsebesült. De örömmel fogadott flastrom volt sebére az arany vitézségi érem, mellyel kitüntették.

A második szakasz utolsó nyolc hőse.

Ködös őszi nap. Novemberi idő. 1914 novemberének elején vagyunk. Dér ezüstözi meg a tájéket, arra Sabáctól délre, ahol farkasszemet néznek a szerbek és a mi katonáink. A szerbek hatalmasan elsáncolták magukat és sok vér öntözte a szerb földet, mikor katonáink előre mentek. Kegyetlen viaskodással kellett kiragadni a szerbek kezéből minden dombot, minden árkot, minden talpalatnyi földet. A szerbek állásaikat valóságos várakká építették és lépten-nyomon ilyen várféle erődítést kellett elfoglalni.

November 4-én a szolnoki hatvannyolcas számú magyar gyalogezred egyik százada parancsot kapott, hogy éj idején rohanja meg a szerb sáncokat. Halkan, csöndesen nyomultak a szolnoki bakák az ellenség állásai felé, oly nesztelenül, mintha egy század kísértet suhanna előre. A baka tud, ha kell, olyan csöndesen marsolni, mintha súlya sem lenne s bakkancs helyett hattyúpöhölyből készült papucs lenne a lábán. A magyar baka, mint született katona, egyáltalán pompásan tud alkalmazkodni a harci helyzethez és például a fedezék ügyes kihasználásában sincs párja. Akárhányszor elég egy távirópózna

vagy egy jól megrakott hátizsák, hogy a baka fedezze vele magát és vígan lövöldözzön az ellenségre.

Most azonban hasztalan volt az elővigyázat és a csönd, hasztalan burkolta az éjszaka fekete bársony leplekbe a századot, a szerbek észrevették. A szerbek szeme olyan, mint a macskáé, sötétben is látnak, nem csuda, hogy mindig sötétben ólálkodtak és orgyilkosságon járt az eszük.

Hát, bizony, egyszer csak megvillant egy baljóslatú fény a szerbek állásai felül, ugyanegy időben eldőrdült egy fegyver, melyet — akárcsak hajnalban az első kakasszót a többi kukorékolás — száz meg száz fegyverdörgés, golyófüttty követett. A szerbek a század rajvonalának homlokára és szárnyaira heves tüzelést zúdítottak.

Mit volt most tenni? Meg kellett állni. Elő az ásót, lapátot, hamar árkot ásni és a szolnoki bakák hamarosan beásták magukat a földbe és ugyancsak visszafeleltek a szerbek tüzének. Megkezdődött az állóharc puskahangversenye. No, de amíg fedezékbe került a század, nem egy derék magyar fiú dőlt le a föld keblére aludni — örökre.

A legnehezebb volt a dolga a század jobbszárnyán levő második szakasznak, melyet *Biró Ádám* őrmester vezetett. Ezt nemcsak szemben, de oldalt is verte a golyózapor meg a shrapnel. A szakasz már akkor is sokat vezett, mikor a század előre nyomult. Maga *Biró* őrmester is megsebesült, két golyó is érte, de föl sem vette, helyén maradt, embertől emberig járva, bátorította, lelkesítette csapatát. Különösen pedig akkor hullott el a szakasz sok embere, mikor az árkot ásta, — bizony, sok jó szolnokmegyei fiú ásta meg ott a saját sírját. De az életben maradottak nem csüggedtek. Fele ásott, fele lőtt s mikor végre fedezéket nyújtott a lövészárók, a számra nézve megcsappant szakasz kitűnően célzott tüzével sakkban tartotta a szerbeket és védelmezte a század jobb szárnyát.

Ilyenkor tűnik ki, mi a bátorság. Mikor úgy hull az ellenséges lövedék az árokba, mintha valamennyi csillag összeütközött és szétmorzsolódott volna és tüzes darabjaik mind egy szakasznyi katonára hullanának. Könnyű

ezt mondani: a század egész éjszaka állta az ellenség tüzeit. De aki maga is ott van az ellenség tüzeiben és látja, mint esik hanyatt jobboldali pajtása, mint viszik el a baloldali szomszédja véres testét, mint fogy az ember, akár forró nyáron a patak vize, annak helyén legyen a szíve, hogy megálhassa a sarat.

Ennek a szakasznak helyén volt. Igaz magyar szív dobogott valamennyi szolnoki baka ércmellében.

Hajnal felé Biró őrmester így szólt:

— Elmegyek, megnézem, milyen világ van odaát az ellenségnél!

Vakmerő szándék. Nem elég, hogy ott áll már egész éjszaka a tűzben, mikor a halál folyton arcon legyinti az embert a kendőjével, mintha ezt súgná: Várj csak, mindjárt eljövök érted is, derék katona! — Nem elég, hogy kétszer meg is harapta a halál kutyája (hiszen két golyó érte ma!), hanem még kedve van közelebb menni az ellenséghez. Micsoda ember ez? Vashól van ennek minden idege? Aztán mondhatná azt is: Eredj Kurucz szakaszvezető, nézz körül szerb atyánkfiai közt, milyen erővel vannak, rajtuküthetünk-e, kipiszkálhatjuk-e őket a vakondlyukaikból. Nem, Biró őrmester nem ezt mondta, ő maga vállalkozott a veszélyes útra.

Elment és megkapta a harmadik golyót is. Ott esett össze a szerb állás közelében.

A szakasz vezetését most Kurucz Elek szakaszvezető vette át. Méltó utódja Biró őrmesternek. Ő is érti a módját, hogyan kell a legénységet bátorítani és végső kitartásra tüzelni. Fütyül a golyó. Egyre több vitéz dől ki a sorból. Egyik óra a másik sarkába hág, nincs egy csepp víz, egy falat kenyér. Étlen, szomjan, fáradtan és megtépve küzd és tüzel a csapat, — de a második szakasz nem hátrál!

Földerül a reggel, a nap delelőre is hág, megint alko nyodik, már megint itt az éjszaka és a harc egyre folyik. Már a második reggel üdvözölte a csapatot az árkában és bizonyosan ezt gondolta magában a fölkelő nap:

— Ej, ni, még egyre harcol a második szakasz! De milyen gyöngé most a tüze!

Persze, mert a szakasz nagy része már örök álomban fekszik. Már csak nyolc ember áll a lábán és küldi a golyót a szerbre, *a szakasz utolsó nyolc embere*, de a maroknyi csapat nem csügged, halálmegvetéssel védi most is a század szárnyát.

Végre megérkezik az erősítés! A szakaszvezető jelenti, hogy a szakaszból nyolc ember maradt meg s aztán tovább harcol a hős maradék. Teljes harminc órán át védték ezek a hősök helyüket a túlnyomó ellenséggel szemben.

Ez a második század utolsó nyolc hősének története.

Biró őrmester és *Kurucz* szakaszvezető megkapta a vitézségi aranyérmet.

Egy pillantás az ellenséges lövész- árokba.

1915 február 9-én történt a nehéz kárpáti harcokban, hogy a *Scharicz* György altábornagy vezérlete alatt álló 16-ik császári és királyi gyaloghadosztály, amelyhez *Schmettau* vezérezredes német hadosztálya testvéries fegyverbarátsággal csatlakozott, nemcsak hogy ércfalként megállította a megszámlálhatatlan muszka rohamot, hanem másodszor nekikészülődött, hogy számra nézve kisebb, de belső értékre nézve sokkal fölényesebb súlyával az ellenséget leszorítsa a hegyekről.

Hogy elől teret nyerjünk, szükséges volt mindenekelőtt, hogy az oroszoknak Falkovtól nyugatra előretolt, s rendkívül megerősített támaszpontját elfoglaljuk. A mieinknek eddigi rohamai ezek ellen az akadályokkal teletüzdelt ellenséges állások ellen, a súlyos áldozatok ellenére, hiábavalók-

nak bizonyultak. Ezért Schariczert altábornagy német bajtársának teljes hozzájárulásával, elhatározta, hogy a megerősített állást előbb gránátzáporral lazítja meg.

Február 9-én délután nehéz tüzérségünk és a német nehéz aknavetőők heves tüzelést kezdtek a támaszpont ellen, ami látható eredménnyel délután négy óráig tartott. Most hát járőrökkel meg kellett állapítani, hogy milyen eredménye volt a lövésnek, valamint azt is, milyen a műszaki berendezése a helynek és hogy a halálos ágyúzás után még hány ember tartja megszállva? Már az ilyen felderítés néhány nap előtt két tisztünkbe és öt emberünkbe került. S annak ellenére, hogy mindenki tudatában volt a veszedelemnek, a 82-ik gyalogezred második zászlóaljparancsnokának felhívására hatvan ember jelentkezett erre a megtisztelő feladatra. A zászlóaljparancsnok ezek közül kiválasztotta *Keresztes István* szakaszvezetőt, *Urkon István*, *László Mihály*, *Albert Imre* tizedeseket, valamint az 5/12-ik utászszázadból ugyancsak önként jelentkező *Balázs Albert* és *Szintye Miklós* tizedeseket. Délután 4 óra 30 perckor a kis csapat ott állt az orosz támaszpont előtt levő legszélsőbb árokban és nyugodtan várta azt a pillanatot, a mikor a mi tüzelésünket megszüntetik, a mi egyszersemind az ő indulásuk jele volt. Előttük körülbelül 120 méter teljesen földözetlen terület volt, azután kezdődött csak az ellenséges akadályterep. Ezen is át kell hatolni, hogy betekinthessenek az ellenség területére.

Végre megszűnt a tüzelés. A következő pillanatban felugráltak az árokból a mi vitézeink és rohantak az ellenséges erődítések felé. Szem elől nem tévesztve az irányt, a fegyvert lövésre készen tartva, a fedezékeket kitűnően felhasználva, mindegyik külön-külön, ügyesen és tétovázás nélkül futott az akadályterep felé.

Schmettau vezérezredes, aki a vakmerő legények minden lépését figyelmével követte, ismételten lelkesült szavakkal fejezte ki elismerését Schariczert altábornagy előtt a mi pompás legényeink rendkívül ügyes és egyöntetű magatartásán.

Szerencsére az oroszokat az ágyúzás megfélemlítette,

s fedezékeik mögé lapultak, úgy hogy embereink az első száz métert minden ellenséges beavatkozás nélkül tehették meg. Az akadályövön rendkívüli ügyességgel használták fedezékül azokat a gödröket és lyukakat, melyeket a mi tüzéségünk és a nehéz bombavetőők fúrtak a földbe és így majdnem valamennyien egyidőben érkeztek az ellenséges fedezék pereméhez, ahonnan a megszállott állásokba beletekinthettek.

Látták, hogy több orosz fedezék, különösen a balszárnyon, a gránátok és aknavetőők által teljesen szétrombolódott, látták, hogy az ellenség attól félve, hogy a lövetést folytatni fogják, aggódva szorongott a fedezékekben. Az árkok temérdek halottal és sebesülttel voltak telve. *Keresztes* szakaszvezető erre, a felderítés célját elérve, jelt adott a visszavonulásra, mert ha tovább nyomulnak, céltalanul a biztos halálba, vagy fogságba jutnak.

Nem is volt egy pillanatnyi veszteni való idő, mert az oroszok, akik a tüzelés megszüntetése folytán amúgy is hajazni kezdtek hozzá, hogy valami készül, észrevették a bátor behatolókat, és a golyók valóságos zápora zuhogott feléjük. Gyors szökésekkel tették meg ismét derék magyarjaink a halál-utat, hogy tapasztalataikról jelentést tegyenek.

A 82-ik ezred legénysége, mely ujjongva és jogos büszkeséggel nézte az előbb bajtársai előnyomulását, most roppant izgalommal kísérte szemmel, mint kúsznak társaik a golyózáporban, a lövedékek által fölszántott területen visszafelé, mint tűnnek el, mintha elestek volna, hogy ismét fölemelkedjenek, elbukjanak. Jó ideig húzódott ez a halálos játék, ez a harc a végzettel, és véletlennel, míg végre hosszú percek után, melyeknek alig akart vége szakadni, csodálatosképen sértetlenül ugrottak be lövészárkunkba s még két orosz géppuskát is hoztak magukkal. A mieink riadó örömujjongással fogadták őket.

Schmettau vezérezredes kérésére parancsnokunk bemutatatta neki a bátor embereket s a vezérezredes mindegyik előtt a kiváló haditetten való elismerését és csodálatát fejezte ki és megígérte, hogy a német császár öfelségének jelentést fog tenni, és őket kitüntetésre fogja ajánlani.

Azokért a kimerítő, világos és különösen fontos jelentésekért, amelyeket a bátor emberek hoztak, parancsnokuk kitüntetésre terjesztette elő őket s nemsokára a nagy ezüst vitézségi érem díszítette mellüket.

A négyes tábori tarackezred.

A négyes tábori tarackezred Budapest egyik legnépszerűbb csapata. Mikor hatalmas ágyúi, körülvéve nyalka lovasoktól, végigdöcögnek a magyar főváros utcáin, megáll minden ember, kinyílik minden ablak:

— Itt mennek a négyes haubicosok!

Népszerűek a pompás legények. Ez az ezred Budapesté, itt van a törzse, innen vonult a harctérre és minden hír, mely a csaták mezejéről érkezik, a négyes tábori tarackezred nagyszerű szolgálatairól, félelmes híreről, rettenthetetlen bátorságáról beszél.

Szeretet és büszke tekintetek kísérik az utcákon átvonulókat. Hát még mikor végiglovagolnak az ezred egyévi önkéntesei, egy-egy tiszttel vezetésével, a Hungária-úton, Stefánia-úton, Andrássy-úton, hogy valahol Buda hegyei közt végezzenek gyakorlatot! Csukaszürkében van a csapat, még is úgy ragyog, mint a legnyalkább leventék serege. Oly szép, oly ifjú, oly deli a legénység, oly könnyedén és elegánsan üli meg a lovat, hogy a járókelők szíve repes láttára. A járókelők közt sok anya, apa, testvér, szíve, mert a négyes tarackosok ifjai jórészt Budapest intelligenciájából valók. Négyes tüzérek, négyes tábori tarackosok! Hej, sok szem könnyes, mikor egy-egy ütege a harctérre indul, hogy új babért szerezzen nagyhírű ezredének.

De keressük föl az ezredet a harctéren.

Négyes tarackezredbeli tüzérség egy elhagyatott házba vette magát. Parancsot kapott, hogy kezdje meg a tüzelést, megállapítandó, merre van az ellenséges ágyúk pozíciója.

Az első emeleten a megfigyelőpontot Kunz Titusz tartalékos zászlós foglalja el.

Megdördülnek a négyesek tarackjai s hogy jól találtak, bizonyítja az ellenség oldalán látható zavarodás és azután az onnan jövő dühös srapnell-tűz. Úgy röpköd a srapnell ezüst felhője, mint a platán bolyha a szélben és valamennyi a zászlós őrhelye felé kívánczik. Mintha csak egyenesen neki szánnák a muszka tüzérek összes lövedékeiket. Igaz, a srapnell egy darabig idejekorán robbant szét, de mind jobban közeledett a zászlóshoz, a ki mozdulatlanul állt helyén s nyugodtan adta le megfigyeléséről szóló jelentéseit. Most... most belevágódik egy vasdarab az ablakba, utána egész zápora a szilánknak, golyónak, a fal porzik, téglá és vakolat szerteszét röpköd, az ablakfa forgácsai recsegve lövelnek szerte, — a zászlós nem törődhetik velük. Hej, budapestiek, ha most látnátok a négyes tarackost, bizony elismernétek, — amit különben úgy is elismertek — hogy nemcsak a Stefánia-úton tud ő remekül végiglovagolni, hanem vitézül szembe is tud nézni a halállal.

Nem törődhetett a zászlós a srapnell-záporral, ennek gondját bátran rábízhatta a derék kezelőlegénységre, mely a földszinten dolgozott. Ezek a hős tüzérek úgy dolgoztak, mint az ördögök. Hatalmasan feleltek az ellenségnek, a két kezük égett a munkától, arcukon veríték és korom, egy része az ágyúk körül foglalatoskodott, másik része az ellenséges lövedékek okozta tüzet oltotta, minden ember izmai megfeszültek, minden ideg lázasan vibrált.

Egyszerre irtóztató, dobhártyát repesztő robaj rázta meg a házat, mely mintha fölemelkednék, s reszketne, akárcsak a hideg rázná. A zászlós úgy érzi, mintha levegőbe kapná valami, aztán kiáltozás és hörgés zűrzavara ér füléig. Föltépi az ajtót s letekint a földszinti kapualjba. Füst, por, korom kavarog onnan fölfelé, akárcsak mintha valami megvadult forgószél tévedt volna be a házba. Egy

tekintet meggyőzte arról, hogy ellenséges gránát csapott be teljes erővel hozzájuk. Öt ember vonaglott lenn a mérges füstben; kettő mozdulatlan, hallgatag, emberi forma nincs egyiken sem. A meghökkenés azonban csak pillanatnyi. A zászlós gyorsan visszatér posztjára, az életben maradt tüzérek tovább dolgoznak. Ilyen a háború, ilyen a harcban rettenthetetlen csapat.

Ismét ott áll a zászlós a szétlőtt ablakban s messzelátóját görcsösen megmarkolva, égő szemmel mered az erdőszélre, ahonnan az ellenséges ágyúk csaholnak. Az ellenség nem pihen. Lövedékei egymás sarkában zúdulnak a házikó felé, egy darabig a levegőben lebegnek, mint a lecsapni készülő sasok, aztán lesuhognak. A zaj irtóztató. Nem lehet már megkülönböztetni, honnan lőnek, innen-e, túlról-e? A zászlós azonban ott áll rendületlenül az ablakban és teszi meg jelentéseit. Jön a délután, esteledik, a zászlós a szünetlen vaszáporban egyre helyén áll, mintha a padlóba gyökerezett volna a lába. Csak akkor mászik le őrhelyéről, mikor az éj sötétségében elhallgat az ágyúdörej és a borzalmak napját jótkony álomban felejtheti el.

Kunz Titusz zászlóst rettenthetetlen és bátor helytállásáért a másodosztályú ezüst vitézségi éremmel tüntették ki.

A hetvenegyesek.

A katona egyik legszebb tulajdonsága a bajtársi érzés. Hadseregünkben pedig ez a gyönyörű érzés mindig olyan volt, mint egy óriási lánc, mely minden katonát — tisztet és közlegényt — egybekapcsol. Közlegény a tisztjéért és a tiszt a katonája életének megmentéséért mindenkor kész kockára vetni teste épségét vagy életét.

Bajtársi szeretet! A legszebb fogalmak egyike! Gyönyörű virág az érzelmek kertjében. Bajtársi szeretet nélkül az egész élet sivár és önzően rideg napok láncolata lenne, a háború pedig százszor több szenvedéssel járna. A bajtársi szeretet az a lombos fa, mely nyáron a fáradt katonának árnyékot ad és az a láng, mely mellett télen melegszik.

Ez a háború tömérdek példáját nyújtotta a bajtársi önfeláldozásnak. Nem is csoda, hogy ragaszkodnak egymáshoz azok a hadfiak, akik egy sorban harcolnak és hónapokon át együtt menetelnek és harcolnak, fáradnak és pihennek, együtt ássák a lövészárkot, együtt élik át a támadás és roham izgalmait, a halál egyformán kerülgeti őket és mikor pihenőre dőlnek, egyik sem tudja, mit hoz a holnap. A bajtársak ismerik egymás örömét, bűnbaját, volt alkalmuk a hosszú táborozás és lövészárkok-élet idején elbeszélgetni a háborúról, az otthonvalókról, a múlt-ról, jelenről és jövőről, úgy ismeri egyik a másik gondolkozását, mint a tenyerét. Nem csoda, hogy ez a baráti, sőt egészen testvéri együttlét (találónan nevezi a magyar katona a bajtársát *testvérnek*!) a ragaszkodásnak és ember-szeretetnek oly pompás virágait bontja ki, amilyeneknél szebbeket képzelni sem lehet. Sohasem történt meg, hogy magyar katona cserbenhagyta volna bajtársát, ha segíthetett rajta. Megtörtént akárhányszor, hogy Istenkísértés volt a veszedelemben forgó bajtárs segítségére sietni és mégis mindig akadtak bátor katonák, akik a lehetetlent is megkísérelték. Sok, igen sok esetet sorolhatnánk föl, mikor a bajtárs életét kockáztatta bajtársáért.

Sokszor hallunk a harcos katonától ilyen szavakat:

— A háborút még csak meg lehet szokni; azzal a gondolattal is gyorsan megbarátkoztam, hogy ha a sors könyvében az van rólam megírva, hogy meghaljak a csataterén, hát fölálodom életemet a hazáért. Hiszen a háború minden szava arra tanít bennünket, hogy ha kell, meghalljunk a hazáért. Csak azt a gondolatot nem tudtam megszokni hogy ne lássam többé azt a bajtársamat, akivel tegnap együtt voltam, akinek kezét egy órával előbb megszorítottam! Ez a legborzasztóbb érzés.

De nemcsak a legközelebbi ismerősöket, a kedves szomszédokat foglalja a katona bajtársi szeretetébe, hanem az egész hadsereget, annak minden tagját és szövetségeseink katonáit is. Ugyanegy a cél, ugyanegy az ellenség, ugyanegy a lelkesedés, ugyanegy a dicsőség, diadal, veszély és csapás, a milliókat egy ideális kötelék, a bajtársi meleg érzés köti össze és ez az érzés csodát művel. Ismeretlenek tűzbe, vízbe, halálba rohannak egymásért, hogy kimentsék a pusztulásból azt, aki ugyanannak a hadseregnek a tagja, melyben ők harcolnak. A férfiaság és elszántság gyönyörű példái ragyognak felénk ezekből az esetekből. Hála Istennek, hogy így van! A háború sok erényt diadalra juttatott, ami a békében szunnyadt vagy legalább is háttérbe szorult és az új életre ébredt nagyszerű erények egyik legpompásabbja: az önfeláldozó bajtársi szeretet!

Olyan eseteket, amelyeknek indító oka az önfeláldozás, jóság, odaadás és a legnagyobb önmegtagadás, a bajtársi érzés, számtalant tudunk jelteni. Ilyen példát nagyon sokat nyújtott a 71. számú gyalogezred. Néhányat elősorolunk.

*

Biel József szakaszvezető a San melletti csatában az ellenség heves tüzéségi tüzében kilenc megsebesült bajtársát a legnagyobb halálmegvetéssel mentette meg. Azonkívül hat, többnyire súlyosan megsebesült katonát bekötözött, mialatt a lövedékek körülötte csapkodtak és három könnyebben megsebesült katonát kiszállított a tűzvonalból. Minden alkalommal példát mutatott a bátorságból bajtársainak, úgy, hogy méltán tüntették ki az első osztályú ezüst vitézségi éremmel.

*

Tausz Hugó őrmester, *Prilszony József* tisztiszolga segítségével, súlyosan megsebesült századparancsnokát a legnagyobb puska- és srappelltüzben bekötözte, nem törődve az életveszéllyel és a puskagolyók, srappellek esőjével, az ellenség oldalozó tüzelése közepette a parancsnokot biz-

tonságba helyezte és azután visszatért századához. Megkapta a másodosztályú ezüst vitézségi érmet.

*

Patrik János járőrvezető (egészségügyi altiszt) ugyanezt a kitüntetést kapta meg önfeláldozó és kötelességtudó magatartásáért. A legnagyobb gyalogsági és tűzéri tüzben fáradhatatlanul hordta a sebesülteket és a tűzvonal mögött biztonságba helyezte őket. Ily módon sikerült neki egy megsebesült alezredest is a tűzvonalból hátra szállítani.

*

Junaszka József gyalogos egy ütközet alkalmával egy másik ezredhez tartozó és súlyosan megsérült bajtársát a fedezékbe vitte és ott bekötötte. A sebesültet saját legénysége az ellenség heves tüzelése miatt nem tudta egyelőre kivinni a tűzből. Junaszka azonban ismét vállalkozott arra, hogy a sebesültet a tűzvonalból kivigye, vagy legalább is olyan helyre vigye, ahol golyó nem érheti. Szándékát ezer veszély közt végre is hajtotta. Az ezüst vitézségi érem második osztálya csillog most a mellén.

*

Popper János szakaszvezető, címzetes őrmester, egészségügyi altiszt, egy ütközet alkalmával életének kockáztatásával, ritka önfeláldozással kötözte be a sebesülteket a rajvonalban és az ellenség tüzelése közben vitte őket hátra biztonságba. Szintén megkapta az ezüst vitézségi érem második osztályát.

*

A trencsényi fiúk azonban számtalan ütközetben nemcsak önfeláldozásuk révén kerültek bele a hadsereg aranykönyvébe. Haditetteik ép oly számosak, mint kiválóak.

Ott van például *Marczina* István tizedes és *Novotny*

Antal gyalogos, akik a másodosztályú ezüst vitézségi érmet a következő tettekért kapták meg. Az oroszoknak egy ízben sikerült állásunkba hátulról benyomulni. Nem lehet fenyegetőbb helyzetet elképzelni, mint amikor a katona egyszerre csak azt veszi észre, hogy hátamögött villog az ellenséges szurony és dörög a gyilkos fegyver, ott, ahol bajtársi csapatot sejtett. Még a harcedzett katonának is eláll a szívverése ilyen pillanatban és az ember önkénytelenül érzi, mint fagy meg a vér ereiben és zsibbad el minden tagja. Nem csoda és meg lehet érteni, ha a legénységet megszállja a kishitűség és rövid időre sok ember elveszíti a fejét. Épen ilyen esetben azonban azoknak a lélekjelenléte, akik semmiféle veszélyben nem rendülnek meg s nem engedik meglepetni és letepertetni magukat bármily súlyos fordulattól, százszorosán megbecsülendő. Az ilyen embereknek nemcsak szívük van a helyén, de vasból van az idegzetük is és ilyen volt Marczina és Novotny. Maguk köré gyűjtötték bajtársaikat, rövid beszédet intéztek hozzájuk és azután oroszlánok módjára vetették magukat a minden oldalról előnyomuló ellenségre. Sikerült nekik az oroszokat részben leteríteni, részben pedig elfogni.

*

Paska István szakaszvezető szintén ilyen nagyszerű katona volt. Amidőn egy ízben azt a parancsot kapta, hogy szakaszával fedezze a balszárnyat és benyomult az ellenségtől megszállott helységbe, egyszerre egy udvarban minden oldalról ellenségtől körülfogva lelte magát. Fölshívították, hogy tegye le embereivel együtt a fegyvert. A szakaszvezető azonban hidegvérűen tüzet vezényelt, majd még az életben maradt ellenséges katonákra vetette magát és több foglyot is ejtett. Az első osztályú ezüst vitézségi érmet kapta meg.

*

Macsek Pál századkürtös egy éjjeli ütközet alkalmával, amikor százada egy meglepően támadó ellenséges osztag-

gal ütközetbe keveredett, különösen bátran viselkedett. Nem tágított századparancsnoka mellől és folyton rohamot fújva, rohant előre. Mint küldönc, ismételten kitüntette magát és éjjel-nappal mindig önszántából vállalkozott a legveszedelmesebb kiküldetésekre. Becsülettel megérdemelte az ezüst vitézségi érem második osztályát.

*

Amit *Dvoreczky* János őrmester vitt véghez, az mindenkor a legbravurosabb tettek egyike marad. Az őrmester egy-izben fogságba került. Az egyenruhába bujztatott orosz muzsik, aki bár bátor és sorsával ki van békülve, de tunya lélekkel megy a harcba, megváltásnak, révpартnak és kedvesen várt nyugalomnak tekinti a fogságot. A Galgótzty-ezredbeli katona azonban másképp gondolkozik. A 71-ik ezredbeli őrmester az első alkalmat észrevette, mely szabadulást kínált neki. Mikor ismét felviharzott a harc fürgetege, a zűrzavart felhasználta arra, hogy habár kockára teszi életét, bilincseitől megszabadul. Szétcsapott maga körül és amikor ismét fegyver volt a kezében, kétségbeesetten védelmezte magát s visszaszerzett szabadságát. Képzeljük el! Egyetlen ember, aki szembeszáll egy egész csapattal, ugyanazzal, melynek előbb rabja volt! Nem mesébe való ez? Eközben *Dvoreczky* észrevett a közelben néhány magyar katonát, aki úgy látszik, harc közben eltévedt csapatától. *Dvoreczky* ezt a szétszórt, a közelben lévő legénységet gyorsan összegyűjtötte, rohamot intézett és sikerrel támadt az ellenségre. A bátor katona teljes joggal büszke lehet az első osztályú ezüst vitézségi éremre, amellyel kitüntették.

*

Ugyanezt a kitüntetést kapta meg *Janiga* János. Szakaszával oly gyorsan és ügyesen támadott az erdő szélén lévő ellenségre, hogy ez kénytelen volt állását elhagyni. Ennek az erélyes közbelépésnek az volt az eredménye, hogy a szomszédságban lévő csapataink szintén

előnyomulhattak, ami azután lehetővé tette, hogy a közelben levő, a fegyver véres vitájában gyakran szereplő falut végre elfoglaljuk. Ebben az ütközetben Janiga a lábán megsebesült.

*

Farró Antal tizedes, amikor raját támadásra vezette, súlyosan megsebesült és a harctéren hősi halált halt. Egy ízben már omlott vére a harcban, megsebesült és felgyógyulása után a pótzászlóaljnál működött, mint oktató altiszt. A század egyik legszorgalmasabb és kötelességtudóbb altisztjét veszítette el benne. Az első osztályú ezüst vitézségi éremmel tisztelték meg emlékét.

*

Kodmár Matusz szakaszvezető egy hírszerző járőrnek volt a parancsnoka és földérítő útja közben meglepett egy orosz tábori őrsöt. Heves harc után lefegyverezte az ellenséget és tizenegy oroszot foglyul ejtett. Ezért megkapta az ezüst vitézségi érem második osztályát.

*

Buchelt Árpád szakaszvezető, *Jalecz* István tizedes, továbbá *Vizváry* Jenő és *Nagy* Kálmán gyalogosok egy bátran véghezvitt roham alkalmával egészen az orosz állásokig nyomultak előre és ott egy ellenséges rajt elfogtak. Az ellenség először nem akarta magát megadni, hanem folytonos tüzelés közben vissza akart vonulni. *Buchelt* szakaszvezető azonban két jól irányzott lövéssel két visszaforduló oroszot leterített, a legénységet erélyes üldözésre buzdította és hét oroszot elfogott. *Buchelt* szakaszvezető az ezüst vitézségi érem első osztályát, a többi pedig a második osztályát kapta meg.

*

Gáspár Péter őrvezető egy éjjeli támadás alkalmával hősiességével, vakmerőségével tűnt ki. Mindjárt a harc elején kitűnt rettenthetetlensége. Századparancsnoka, néhány lépéssel az ellenség előtt, a legnagyobb tűzben elbukott. Gáspár Péter azonnal segítségére sietett és kivitte a halálos tűzzáporból. Később szünet nélkül rohamot fújva, nagyon válságos helyzetben, nagy mértékben hozzájárult ahhoz, hogy a támadást sikerrel végrehajthatták. Szintén megkapta az ezüst vitézségi érem második osztályát.

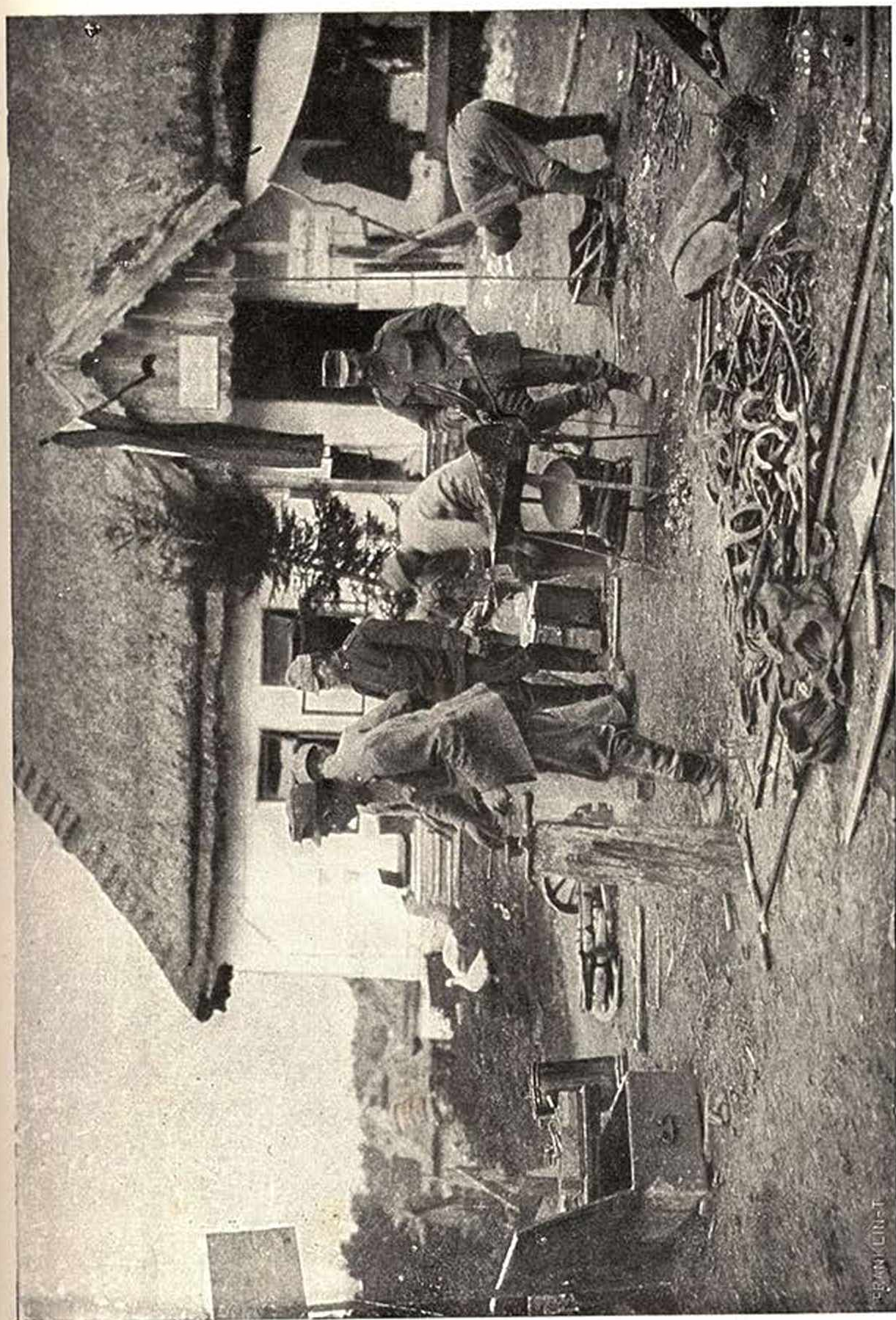
*

Hogy a modern csata a legénységnek a tudását és bátorságát mily különféle módon teszi próbára, arról Bloch Leó tizedesnek az esete tanuskodik. Telefonos altiszt volt és éjjeli támadás alkalmával a leghevesebb tűzben telefonvezetékét fektetett le, hogy összeköttetést létesítsen a csapatparancsnoksággal. Eközben fogságba jutott. Ám a tizedes valahogy kicsúszott az oroszok kezéből és vajjon mit tett? Menekült? Elbújt? Egyiket sem tette. Megkereste a telefonos készüléket, melyet szerencsére, nem vettek észre az oroszok s ott az ellenségtől megszállott faluban megnyitotta az ő telefon-állomását, vagyis megcsinálta az összeköttetést a parancsnoksággal és közölte vele egyszersmind a helyzet állását. Az ezüst vitézségi érem első osztályával tüntették ki.

*

Ferenczik János őrvezető, mint küldönc különös bátorságával tűnt ki. A parancsokat és a jelentéseket az ellenség tüzelése közben a rajvonaltól hétszáz méternyi távolságba vitte. Mindig önként jelentkezett és sikeresen tette meg a legnehezebb és legveszedelmesebb küldönci utakat és eközben egy ízben meg is sebesült. Az ezüst vitézségi érem második osztályát kapta.

*

Mesteremberek az arcvonal mögött.

EGYETEM
BUDAPEST
KÖNYVTÁR

Raichel Ferenc őrvezető szintén küldönc volt és egy ízben a legelső vonalból, amelyet az ellenség egy majorból géppuskatűzzel árasztott el, a helyzetről részletes jelentést hozott. Az említett majort ágyútűzzel kellett elpusztítani és ezért jelentést kellett vinni a tüzérségnek. Az őrvezető ezt a feladatot is elvállalta és az ellenség legerősebb tüzeiben sikerrel elvégezte küldetését. Eljutott az üteghez, a majort összelőtték és *Raichel* visszament a századához, hogy mindjárt újabb útra vállalkozzék. De túlságosan sokra vállalkozott, idegeit a rettenetes munka annyira megviselte, hogy a kimerüléstől összeesett és csak hosszabb idő multán tért magához. Amikor szemét felnyitotta, közölték vele, hogy az ezüst vitézségi érem második osztályára terjesztették elő.

Lovaglás életre-halálra.

Az ötödik huszárezred egyik százada egy erdős magaslaton állott és alánézett a nagy tágas síkságra. Négy kilométernyire volt csak a rajvonal és egy fontos jelentést kellett odajuttatni. A százados törte a fejét rajta, hogy mit csináljon, mert hogy a mezőn, amelyre jégeső módjára hullottak a lövedékek, az egész századdal átrontson, vagy akár csak egy lovasjárórt is átküldjön, örültség lett volna. A sűrű golyózáporban egyetlen egy lovas sem érkezett volna el a rajvonalhoz.

Ekkor egy huszár jelentkezett előtte, *Raffay* Vilmos nevű és vállalkozott rá, hogy ő egymaga megteszi az utat.

— Hiszen csak négy kilométer az egész, — mondta — hátha szerencsém lesz!

A százados átadta neki az írásos jelentést, melyet a

huszár a tárcájába tett, aztán lovára pattant, egy szorítás és a ló csendes ügetéssel elindult. Azonnal lefelé tartott a magaslatról. A huszár bajtársai még hallották egy darabig a jól ismert ütemes neszt, mely az ügetést kíséri, aztán egyre távolodott a zaj. Mind feszült figyelemmel nézte a távozó lovas alakot. A tisztek az erdő szélére lovagoltak s a fáktól fedezve, messzelátóval kísérték a kalandos lovaglást.

Raffay csakhamar a síkságra érkezett és vágatni kezdett. Karcsú lovának patkói alatt — jobbról-balról — porzott a szántóföld s csakhamar szétrobbant közelében a srappell. Utálatos bűgás, — puff — ... *Raffay* érezte, hogy a légnyomás őt és lovát oldalt nyomja, de rögtön tudta, hogy nem sebesült meg. Lova ágaskodott, elülső lábaival kalimpált, de a *Radetzky*-huszár engedett a száron — egy ugrás — és tovább zúdult, ismét vágásban.

A kék égről egyre zümmögött és fűtyült, zúgott és dörgött a lövedékek zápora. Valóban ez életre-halálra való lovaglás volt! Ej, te huszár, az ezertestű veszedelmet át akarod ugratni szellő lábú paripáddal? A golyók, mint a nyilak, csipkedték és szaggatták a levegőt s acélhangú dalukat fülébe dudolták. Mohón vágódtak a véres földbe, a megriadt ló patkóihoz verődtek és fenyegető, karikázó zúgással surrantak el a lovas mellett. És az ég kékjében újra meg újra előbukkant egy kis fehér felhő, mely szétfoszlott, majd hirtelen ismét és ismét megjelent ezüstfolt alakjában, szétszakadozott és alattomosan szétszórta halálos, vasból való magvait a szántóföldbe és a barázdába. A bátor lovast az ellenség, mely vele szemben egy mérsékelt nagyságú magaslatot tartott megszállva, már régen észrevette.

Valóban, a golyók keresve keresték ezt a magányos embert, aki csak vágatott és vágatott. Mind közelebb jutott a rajvonalhoz, mind közelebb látta maga előtt a célt. Hol itt dördült valami, hol amott csapott le, a levegő tele volt dühös fűttyögetéssel, ni, ott egy nagy gödör szakadt föl a földből! — de a huszár tovább lovagol, még

mindig nyugodtan, csak egy gondolat fészkelte agyában: amott van már a rajvonal.

Nem messze egy srapnell robban szét, aztán még egy és megint egy; a paripa egy ugrással messzire oldalt szök-kent, — azután jobbra — majd egy nagy ugrással előre, megtorpant, ágaskodott, kitört balfelé, mintha csak megdühödött volna. A levegő reszketett és oly ércesen pengett, zengett, mint a megfeszített húr!

A huszár most már sejtette, hogy az utolsó pár pillanatban aligha jut ki ép bőrrel ebből a golyóforgéból. A ló hátán ülve nagyon is jó célul szolgált alakja az ellenségnek. Egy percnyi gondolkozás és leugrik a nyeregből. Egy rántással lekapja a nyeregtáskát, aztán a remegő lovat sorsára bízva és a következő pillanatban gyalog fut tovább a földeken át. Hallotta a lovat nyeríteni, fujtatni és látta, amin fejét mélyen lehajtva, oldalt elrohan. Ő maga nehéz csizmájában bukdácsol a szántóföldön, elbukik, felugrik, tovább fut. A golyók mind közelebb röpködtek, már nem keresték, már megtalálták s hatalmukban volt. S amit most cselekedtek vele, csak kegyetlen játéknak látszott. Hogy mindjárt le nem terítették, az csak olyas haladéknak tetszett, mint mikor a hóhér megengedi az elítéltnak, hogy még egy Miatyánkot mondjon. A golyók teljesen körülövezték őt s a legközelebbi, a legeslegközelebbi már-már belefúródott ólomsúlyával a testébe és amott van, oly közel már, hogy szinte a kezével is elérhetné, a rajvonal, a lövészárók, ahol az ő jöveteléről senkinek sejtelve sincs...

A huszárnak most egy ötlete támadt. Lehasalt egy barázda mögé, úgyis ki volt merülve és a nyeregtáskából kihúzott egy sátorponyvát, a barna vászonnal beborította a fejét és testét és jó erősen megkötötte és elkezdett négykézláb csúszva tovább haladni. A huszár barna burka és a barna föld egybeolvadt: az oroszok áldozata elmosódott a barna alapszínben. Az ostoba golyók álmélkodva vesztegeltek, nem röpködtek már; nem látták az áldozatukat. Eltalálták-e már? Holtan fekszik-e a mezőn? Többé nem akadtak rá. S ámbár még mindig keresgéltek, nyomára

sem leltek, mert ők egy álló embert kerestek, nem pedig barna teknősbékát, mely lassan, de állhatatosan csúszott-tovább a szántóföldtől alig megkülönböztethetően, míg végre elérkezett a rajvonalba:

— Kapitány úr jelentem alásan . . .

Mikor a derék huszár a veritéktől csuron vizesen, a sártól piszkosan a lövészárókba gurult és ismét felállt és tagjait kinyújtóztatta, elnevette magát. Valami különös nevetés volt ez, a szabadulásnak, a megváltásnak épen nem ujjongó nevetése . . .

A mi hadseregünkben sok vitéz legény van s huszárjainknak nincs párjuk. Hol, melyik hadsereg katonája tud versenyezni huszárjainkkal?! S egy szerencsésen eljuttatott jelentés miatt nálunk nem szokás diadalkiáltásba kitörni. A lovas mellére tűznek egy másodosztályú ezüst vitézségi érmet és az csakhamar el is felejtí az ő hőstettét s nemsokára még vakmerőbb dologra vállalkozik!

A hős ikertestvérek.

A legszebb hősi balladát megérdemli a két vitéz ikertestvérnek, a két *Török* zászlósnak története. Ő róluk elmondhatjuk, hogy nem ehet tudni, melyik nagyobb hős. Nemcsak arcban, testben hasonlítanak, hanem lélekben és bátorságban is.

A 12-ik gyalogezred az oroszoktól megszállott I. ellen nyomult előre. Az ezred előtt haladt századával a két *Török* zászlós, neki az ellenség jobbszárnyának.

Eleinte észrevétlenül nyomultak előre.

Csönd volt a tájékon. Túl, az orosz harcvonalon minden néma és az egész környék mintha nyugodtan, látszóan békén szenderegne.

A síkról domb emeli fejét az égnek. Ha sikerülne ennek az ormát észrevétlenül elérni, nagyon értékes pozíció birtokába jutnának csapataink, melyről nagy csapást lehetne mérni az oroszokra, akik alig kétszáz lépésnyire fekszenek onnan.

A dombig azonban ezer lépés az út és minden lépés halált rejteget, mert a terület nyitva van az ellenség felé. A baka tud, ha kell, észrevétlenül menni, ebben ő nagy mester és a két ikertestvér pompásan tudja a terepet, még az ilyen nyílt terepet is kihasználni, hogy lehetősen eltüntesse az embereit. Csak az a kérdés, valóságos-e a nyugalom az orosz harcvonalon, vagy csak színleges. Vajjon nem lesi-e már rég zsákmányát az orosz ragadozó, róka módjára, mely a türelmével és alattomoságával nyeri el prédáját?

Az utóbbi eset volt a valóság.

A század már csaknem elérkezett a dombig, mikor egyszerre rájatört a háború egész pokla. Srapnellek robantak szét a csapat fölött, srapnellek búgnak fölöttük és szétszakadnak, szétszikráznak suhogva, sziszegve, jajgatva földbe és emberbe. A gránát belemarja magát a földbe és göröngyből meg vasból való szökőkutakat röpít föl a levegőbe. És elkezdik a géppuskák dobolni az ő pokoli, egyhangú nótájukat. A század keresztűzbe jutott.

Ilyen borzasztó keresztűzben néhány perc multán, negyed óra alatt gyakran már összeomlik a támadás. Nagyobb csapat is meghátrál a halálangyal ily szilaj dühöngésében.

A század nem hátrált. Az ikrek ott mennek a század élén, a lelkesedésnek és bátorságnak egy-egy vezérlő lángja mindkettő. Egyik rögtönzött fedezékből a másikba vezetik embereiket. Háromnegyed óráig tartott az út a dombig. Máskor egyetlen nekifutás elegendő lett volna, nem is egészen egy perc, hogy ezt az utat megtegyék. Most háromnegyed óra és a százharminc katonából már csak negyvenöt volt harcképes. Ám a dombot elérte a csapat és a két Törökkel élén ott liheg már ormán.

Az ezred parancsnokságának eközben jelentették, hogy

azon a tájon jelentékeny ellenséges túlerő van. A parancsnok elhatározta, hogy addig, míg az erősítés megérkezik, az előnyomulást megszünteti. A két Török azonban mást beszél odafönn. Rohamról, dicsőségről, hazáról, királyról beszélnek lelkesítő és mámoros szavakat és feldörgzik a dombon a rajongás hangján:

— Hurrá!

Mint a lezuhanó szikla a völgyben tolongókra, úgy dobja magát a kis csapat az orosz tömegre, mely a dühödt lökésre ingani kezd.

— Hurrá! Hurrá! Éljen! Üsd, vágd!

A komáromi fiúk veszettül dolgoznak . . . Az ezredben észreveszik az oroszok megrendülését és belevegyül a harcba a többi század is. A negyvenöt ember rohama általános ezredrohammá válik és kilométerről kilométerre sodródik vissza az orosz. Négy óra hosszat tombol már az új harc és öt kilométert nyertek már a mieink és mindenütt elül küzd a két Török!

Most elbukik az egyik iker, Török Gyula csipőjébe több golyó fúródott. Testvére, Henrik, hidegvérrel tovább harcol. Már csak hat embere van, de azt a helyet, melyet most foglalt el s mely az ezred harcának új alakulásában nagyon fontos, nem hagyja. Egész éjjel tartja a helyet, szünetlen tüzeléssel űzvén vissza az ellenséget, tartja még reggel is, egészen délelőttig, amikor erősítést kapott. És, Isten csodája, egyetlen sebet sem kapott. Ez csaknem olyan csoda, mintha valaki a csurgó alatt áll és mégsem lesz vizes.

Másnap estére megjött az aratás: az ezred nagy fogolyzsákmánnyal új, fontos állásban van.

A két hős ikertestvér megkapta az első osztályú ezüst vitézségi érmet.

A bosnyák-hercegovinai csendőrök.

Azokban a jelentésekben, amelyeket a déli harctérre helyezett osztagaink küldenek, minden hivatalos ridegség mellett is találunk rendkívül sok olyat, amely a bosznia-hercegovinai csendőrségnek halálmegvető bátorságáról és tetteiről szól. Néhány sorban, gyakran csak egy-két szóban e testület egyik-másik hozzátartozójáról oly fényes tetteket jelentenek, amelyek teljesen igazolják kiváló elitcsapat-hírüket. E határcsapatok eddigi katonai előélete egyébként is különösen alkalmassá tette őket a háború követelményeire. Abban a közbiztonsági szolgálatban, amely a legnagyobb rátermettséget és hidegvért követeli, már a béke idején is megbarátkoztak a veszély százféle alakjával s megtanulták a legsúlyosabb helyzettel és egyedül a maguk erejére hagyatva, bátran szembeszállani. Az akaratnak és erőnek ez a komoly, alapos iskolája minden emberből ideális harcost teremt s a katonai körök nem hiába vártak rendkívülit tőlük. A háború teljesítette, amit a béke ígért és a hadsereg aranykönyvének egyik legszebb lapja az lesz, amelyre a derék csendőrök dicsőséges fegyvertetteit jegyzik föl, és amit az alábbi példák is bizonyítanak.

*

Milan Mihály, címzetes őrsvezető, mint vezetője és útmutatója az egyik gyalogsági hírszerző különítménynek, szerb leshelyre bukkant. A különítmény kénytelen volt egy súlyosan sebesült tartalékos gyalogos hátrahagyásával a folyó balpartjára visszahúzódní. Milan azonban nem ment velük, hidegvérrel kitartott a sebesült mellett, helytállt az ellenséges puskatűzben és végül is biztosságba helyezhette súlyosan sebesült bajtársát.

*

Egy másik címzetes őrmester, *Megjugorac* Joso, parancsnoka egy hatvanöt csendőrből és határőrből álló csapatnak, remek hát- és oldaltámadásaival szétugrasztott egy száz főnyi szerb bandát. Azonkívül sikerült neki túlnyomó számú ellenséges csapatot, amely a Drinán próbált átkelni, az ellenség jelentős veszteségeivel vitézül visszaverni.

*

Nem kevésbé tüntette ki magát *Dolovac* Ibro és *Turkovic* Nailbeg, akik egy össze-vissza harminc embert számláló csapatot vezettek. Ez a kis csapat azt a parancsot kapta, hogy őrizze a Drina átkelőjét. Túlnyomó számú ellenségnek több átkelési kísérletét verte vissza halálmegvetéssel, nem törődve a rendkívül heves puska-, géppuska és ágyútűzzel. A derék csendőrök csak akkor tértek vissza állomáshelyükre, amikor az utolsó töltést is kilőtték.

*

Pocuca Mileta címzetes őrmester, mint parancsnoka egy négytagú csendőrrjárőrnek, heves harcba bocsátkozott és hathatós segítséget vitt a montenegróiaktól keményen szorongatott szárnyunknak. Vakmerő és energikus fellépése döntő volt a kivívott sikerre nézve.

*

Michelic János, címzetes őrsvezető, parancsnoka egy tizennyolc főnyi csendőrrjárőrnek, amely egy hatvan főnyi montenegrói csapattal harcolt, ötödmagával végrehajtott fényes ellentámadással meggyőztette húsz montenegróinak azt a szándékát, hogy a mieinket hátbatámadja. Mindjárt az ellenséges lövések után három embere esett el, és ő egyetlen csendőrrel megfutamította a hátbatámadókat, akik két halottat és öt sebesültet hagytak hátra. *Michelic* szeptemberben mint egyik népfelkelő zászlóalj élére beosztott vezető, rettenhetetlenül felkutatta

az ellenség géppuskáinak állását és ezt a zászlóaljparancsnoknak, csapataink nagy hasznára, idejében jelentette. Ennél a földerítésnél súlyosan megsebesült.

*

Skrepl József címzetes őrmester ellenállhatatlan lendülettel és meglepő gyorsasággal végbevitt támadásával négyszeres erejű montenegrói csapatot vert vissza. Az ellenség tizenhét halottat hagyott hátra az ütközet helyén.

*

Valójában halálmegvető harcosnak bizonyult *Vyroubal* Antal, címzetes őrsvezető. Egy ütközet közben a bal felső combján súlyosan megsebesült, de nagy vérvesztése ellenére is az ütközet végéig kitartott a csatavonalban. Eközben golyók roncsolták szét puskája agyát is és a bátor katonát még két golyó sebezte meg.

Az említettek valamennyijét, bravuros magatartásukért, az első osztályú ezüst vitézségi éremmel tüntették ki.

*

Hasonló szép kitüntetést kapott *Sertic* Mile címzetes őrmester és *Prsa* Tomo címzetes őrsvezető merészségeért és halálmegvető bátorságáért, amelyet mindketten akkor tanúsítottak, mikor egy helység ellen való előnyomulás közben többszörös erejű montenegrói csapatokra bukkantak. A két csendőr bátran előre sietett, magával ragadva a gyalogságot és egy folyón átgázolva, benyomultak a faluba, ott keményen megtámadták a még az utcán tolongó ellenséget, elűzték és az utat szabaddá tették a század számára.

*

Szumarovsky János címzetes őrsvezető is megkapta a nagy ezüst érmet, mivel túlnyomó erejű szerb csapattal

vívott harcban, noha négy golyótól vérzett, vitézül helytállott és anélkül, hogy sebesülésével törődött volna, még körülbelül negyvenszer lőtt az ellenségre és csak akkor hagyta el helyét utolsónak, amikor saját csapataink más állást foglaltak el.

*

Bahniuk Péter, címzetes őrmester a Drina átjárójának őrzése közben tizenegy napon keresztül nagy sikerrel verte vissza a montenegróiak áthajózási kísérleteit és az ellenséggel való számos összetűzésében oly vakmerően viselte magát, hogy bajtársai mindenkor lelkesedve mentek utána. A mieinknek egy ellenségtől megszállott helység ellen való előnyomulásakor az első sorban vitézül küzdött és az épületcsoportok célszerű átkutatásával, valamint a helység megtisztításakor nagy érdemeket szerzett. Őt is az első osztályú ezüst vitézségi éremmel tüntették ki.

*

Novacic Jure címzetes őrmester tizennégy emberből álló csendőrzárórével egyik ütközet után, amelyet egy határvadász szakaszunk vívott mintegy ötszáz főnyi ellenséges túlerő ellen, fedezte a szakasz visszavonulását, embereivel hőiesen védelmezte a helyet s visszatartóztatta mindaddig az ellenséget, amíg a vadászcsapat körülbelül négy kilométerre vonult vissza. Csak e siker után kezdett, folytonos tüzelés közben, visszavonulni a minden áldozatra kész altiszt.

Ezeknek a bátor, kötelességtudó embereknek még sok hasonló dicsőséges tettet lehetne följegyezni, hogy ha erre helyünk volna. De nemcsak elhatározott és halálmegvető harcosokul tüntették ki magukat, hanem mint vezetők, útmutatók és fontos parancsokvivői is mindig kitünően működtek Bosznia és Hercegovina nehéz terepén és szinte nélkülözhetetlenek voltak. Vitézi tetteikkel becsületet biztosítottak maguknak!

A szombathelyiek zászlaja.

A szombathelyi 83-ik számú gyalogezred fiatal ezred és fiatal a zászlótartója, *Kondor István* zászlós.

Hős azonban az ezred minden harcosa.

A harminckét esztendő ezred most csinálja meg magának a történetét. Most golyóval, szuronnyal, karddal és vérrel írja meg. De ha majd egykor kiterjeszti a béke hajnalszínű szárnyait a most égő és tomboló világra, büszkén fognak percegni azok a tollak, melyek a dicsőség lapjaira följegyzik a szombathelyiek tetteit.

Kifogyhatatlan lesz a hősi történetek följegyzésében minden magyar ezred történetírója. A szombathelyi ezred történetkönyve is vaskossá duzzad egyszeriben. A nagyszerű jelenetek és események sorában, mely az ezred történetében össze fog fűződni, maradandó emlékezetű lesz *Kondor István* zászlótartó neve és hősi harca.

Az ezred tűzben van. Az ellenség keményen és makacs elkeseredéssel szorongatja. Ágyúi beledörgenek a szombathelyiek soraiba. Ég és föld dübörög. A levegő tele van bömbölő hangokkal és borzalmas fénnel és a füstnek, tűznek, maró gáznak a vulkánjában elolvadnak a szombathelyiek első sorai.

Tartalékot kapnak. A hézagokat be kell tömni, hogy az emberfalon visszaloccsanjon a rohanó sötét áradat. Megtörténik. És ismét megy a parancs új tartalékért. Az előre siető raj beleveti magát a harcba s tovább folyik a kétségbeesett mérkőzés, ahol úgylátszik, már nemcsak az emberek küzdenek egymással, hanem levegőben a testből kiszabadult lelkek is.

Ámde nem elég az új tartalék sem.

Kondor István mindig ott van zászlajával a harcolók közt, ott viszi lobogóját rendületlenül, szent tisztének tudatában.

Őt küldik el, hogy hozza el az utolsó tartalékot.

Az ezred utolsó embereit! Micsoda hatalmas, félelmes, szent pillanat ez! Mikor harcba indul egy ezred utolsó

embere, aki tudja, hogy elül szörnyen dolgozik a halál kaszája és ő az utolsó támaszték, melyben harcban álló bajtársai bíznak. Az utolsó tartalék bátorságától, szellemétől és erejétől függ a nap, az ezred, annyi derék magyar katona sorsa.

Rohan a zászlós és már messziről ordítja a parancsot az utolsó tartalék katonái felé, akik ott fekszenek hátul fedezékeik szélén, túlfeszített idegekkel, lázasan, vadul csillogó szemmel, ugrásra készen, akár a vadállatok.

Most megpillantják a zászlót, amint feléjük lengeti az ifjú hős. A zászló velük van! A zászló velük megy! Előre, előre!

Egy lendülettel felugranak és hatalmas szökésekkel rohannak előre. A zászlós a harc gomolyába, a döntő helyre viszi őket. Egyre közelebb tombol a csatazaj. Már végigzuhan a földön egyik-másik katona és üveges szemmel bámul az égi boltozatra. Mit tesz az? A zászló velük van! A zászló velük megy!

Végre ott vannak bajtársaiknál. Dörgő éljen és ujjongás fogadja őket, mely szinte túlzengi a csatazajt. Most aztán belezúdulnak a tartalék sorai a lövészárkokba vagy gyorsan fölhányt fedezékek mögé veti magát a katona és megkezdődik a dolog melege. Az egész ezred érzi, hogy itt az utolsó tartalék s a fáradt kar, izom, lélek új erőre kap.

Ott áll a katonák közt a zászlós, körülzizegve és körülángolva a csata acélbogaraitól és tüztől, de úgy tetszik, dicső tiszte megóvjá őt acéltól és lángtól. Magasra emeli a zászlót, magasra a folyton tüzelő sorok fölé. És az ép katonák tekintete kigyullad e látványra, a sebesültek összegyűjtik végső erejüket és utolsó küzdelemre kényszerítik fegyvertfogó zsibbadt karjukat, a haldoklók arca fölsugárzik... A zászló velük van, a zászló előttük van!

Így állja meg az ezred a véres napot és ha kell, kész holnap ismét sorompóba állani Isten, a király és a haza nevében. Minél keservesebb a harc, annál dicsőségesebb ezredük jelvényére nézve, melyet a zászlós ezekben a súlyos órákban feléjük lengetett — a nyolcvanhármasok ifjú zászlajára nézve.

Kondor István megkapta a második osztályú ezüst vitézségi érmet.

Ilyen zászlótartóval dicsekedhetett a 83-ik szombat-helyi gyalogezred a világ legnagyobb háborújában.

A diplomata.

Borbély József 48-ik gyalogezredbeli gyalogos pompás kis haditettet vitt véghez, mikor bajtársaival Stary Korczyn mellett a lövészárokban feküdt. 1914 december 28-án történt, amikor szünetelt a puskatűz. Innen és túlra is egyre kevesebb lövés dördült el, mert mindkét oldalon fáradtak voltak az emberek. Végre, mintha csak kölcsönösen megállapodtak volna, általános csend állott be. A kalandos kedvű *Borbély*nak azonban nem volt inyére ez a nyugalom. Vizsgaszemmel tekintgetett át a tágas hómezőn az oroszokhoz, reménykedve, hogy majd csak talál valamit, ami alkalmat ad egy kis unaloműző munkára. És csakugyan, egyszerre, körülbelül 120 lépésre az ellenséges tűzvonaltól, egy fedezékből, melyet a mi tüzéségünk elhagyott, néhány ellenséges fegyvercső villogott ki.

Hopp! Talán csak nincs ott abban a lyukban egy egész ezred elrejtve? És a mi derék negyvennyolcasaink mindnyájan tudják, hogy ha nincsenek sokan a muszkák, csak egy kis rábeszélő művészet kell, hogy szökésre bírják őket. És *Borbély*, aki eddig minden alkalommal ügyes katonának bizonyult, elhatározta, hogy most mint diplomata fog kísérletet tenni. Gyakran volt ő odahaza vőfély lakodalmon, annak is kell olyan szónoklatokat kivágni, mint akár egy miniszternek, még pedig — versben. Miért ne boldogulhatna hát a muszkával? Az öt hónapos háború-

zásban egy kicsit oroszul is megtanult. Majd csak megy a dolog!

Természetesen, először is engedélyt kellett kérnie kalandos vállalkozásához. Felkereste a század parancsnokát s előadta kérelmét, hogy át szeretne menni az oroszokhoz.

— Átmenni?

Parancsnokának futó kérdésére, hogy mit akar odaát csinálni, gyorsan feleli:

— Az ellenség számát megtudni és lehetőleg elfogni őket!

— Egymagad, te bolond?

— Jelentem alássan, igen is, az lenne az alázatos kívánságom, hogy egymagam fogjam el őket. Ha két tucat lesz ott, egymagam is elhozom, ha több lesz, majd kérek egy-két ember segítséget.

A derék fiú bátorsága megtetszett a parancsnoknak és megadta az engedelmet.

Mint a futótűz terjedt el a hír a bajtársak közt, hogy Borbély ki akar menni a lövészárokból és el akarja fogni az oroszokat. Száz és száz kíváncsi szem tapadt rá, mindenki csipkedte, letréfálta, mert mégis csak eszeveszett dolog az, mikor egy baka (még ha 48-as nagykanizsai ezredbeli baka is!) egyedül megy elfogni egy csapat orosz, akinek a számát se tudja. Ám Borbély barátunk nem törődött a gúnnyal s rövid tréfás búcsúzás után elindult.

De nem ám valami óvatosan, bújkálva, macskamódra meglapulva hagyta el a fedezéket. Dehogy is! Egyenesen és vállra tett fegyverrel, gyors léptekkel ment át a keményre fagyott hómezőn az elenséges fegyvercsövekkel szembe. Lélekzetfojtva nézték a mieink ezt az esztelen vakmerőséget. Minden pillanatban elsülhet odaát egy fegyver, vagy akár tíz is és bajtársuk sorsa meg van pecsételve. De Borbély ismeri az ő muszkáit. Szájtátva meresztették azok a szemüket e ritka látványra és csak mikor már vagy húsz lépésnyire volt tőlük, vágódott néhány puska «kész» állásba és valaki rákiáltott, hogy adja meg magát.

S ekkor mutatkozott Borbély ügyes diplomatának. Látszólag beleegyezett a dologba. Egészen a fedezékig

ment és minden ellenkezés nélkül átengedte a fegyverét. Ugyanekkor egy pillantással áttekintette a helyzetet: két tiszt és vagy hetven ember volt ott. Ezekkel okvetlen megpróbálkozhatnak. Mivel azonban két tucatnál többen voltak, mint jelezte is, «elővigyázatból» néhány bajtársát segítségül hívta. Vagyis visszakiáltotta, hogy menjen át hozzá néhány ember. Az oroszok nem értették, mit kiáltott át a mieinknek, de mikor hét baka, mint egy ember kiugrott a lövészárkokból és odasietett hozzájuk, alaposan félreértették ezeknek a derék fiúknak a szándékát. Eközben Borbély kipróbálta rábeszélő tehetségét. Egész tudományát előszedte, arcjátékával és az ő úgynevezett «orosz» beszédjével magyarázgatta az ellenséges katonáknak, hogy micsoda finom dolguk lesz, ha átszöknek hozzájuk. Ám, alig hogy megértették a muszkák a kívánságát (mert az a legcsudálatosabb, hogy megértették az ő orosz beszédét), nagy morgás támadt az árokban, az oroszok arca fenyegetővé vált s nyilvánvaló volt, hogy a muzsikok ez egyszer éppenséggel nem akarják megadni magukat. Szerencsére a hét derék fiú már közel volt. Ha nem megy szép szóval, majd megy erőszakkal! Gyors elhatározással rohamot parancsol Borbély, ő maga villámgyorsan megragadja elvett fegyverét és leüti vele az első és legszálásabb orosz. Példáját követik a többiek, akik abban a pillanatban nyomultak be s ezt a beszédet még gyorsabban megértették az oroszok, mint Borbély előbbi orosz szónoklatát. A jelenvolt két tiszt is hasztalan kiabált és tüzelte a katonákat, a hetven orosz egyszerre dobta el a fegyvert és emelte levegőbe karját. A csapat megadta magát s a két tiszt is kénytelen volt kapitulálni.

Csak ekkor vették észre a távolabb fekvő ellenséges lövészárkokban a történeteket és Borbély gyalogos és társai heves, de hatástalan puskaropogás közt kísérték a foglyokat a mi állásainkba, ahol viharos ujjongással fogadták.

A vitéz katonát bátor tetteért az első osztályú ezüst vitézségi éremmel tüntették ki, derék társai pedig a másodosztályú vitézségi érmet kapták.

A 69-ik ezred hősei.

A háború elején történt, amikor a 69-ik székesfehérvári gyalogezred első zászlóalja a Szávánál őrizte a határt.

A szerbek a Szávába aknákat raktak és hogy ezeket a mieink ártalmatlanná tegyék, a 4-ik század parancsnoka szerette volna a szerb parton levő vízimalmot valami úton-módon elszabadítani, hogy azután ez, amikor a víz lefelé sodorja, az aknákat felrobbantsa.

A túlsó partra csónakon átjutni teljességgel lehetetlen volt, mert a szerbek fölötté éberen ügyeltek. Akadt azonban egy merész vállalkozó, *Kapronczay* gyalogos, aki a negyedik században szolgált és kiváló úszó hírében állott, azonkívül a vízimalmok építésében szakember volt és kijelentette, hogy a sötétség beálltával átúszik a szerb partra és elszabadítja a vízimalmot.

Az est sötét volt. A hold nagyon álmosan és gyöngén fénylett. *Kapronczay* nekivetkőzött, csendben, zajtalanul belemerült a vízbe és nekivágott veszedelmes útjának. A századparancsnok kiválasztott néhány ügyes lövést és ezekkel a Szávának egyik kisebb szigetén foglalt állást, hogy ha *Kapronczayt* veszély fenyegetné, a lehetőség szerint segítségére siessen.

Egy ezüstös csík, amely a szerb part felé húzódott, jelezte a merész katona útját. Látni lehetett, hogy bár elég szépen haladt előre, sajnos, a folyó erős áramlásával nem tudott megbirkózni és az ár eléggé messzire elsodorta a malomtól. Hiába feszítette meg minden erejét, a víz volt a hatalmasabb.

Hosszabb idő telt így el, várakozásban, izgalomban, merev figyelésben és mély csendben. Az ezüst csík mind jobban a szerb part felé remegett, de semmivel sem közeledett a malomhoz. Egyszerre, mint mikor a csendes vadonban felordít egy vadállat, dörgés hallatszott. A szerb parttól vad sortűz ropogott a víz felé. A szerbek észrevették *Kapronczayt* és hirtelen pokoli tüzet zúdítottak feléje. Most felbukott a folyó közepén *Kapronczay* feje és körü-

Tábori ágyú fedezékben.

EGYETEMI
BUDAPEST
KÖNYVTÁR

lötte oly sűrűn csapkodtak a golyók, hogy a víz szinte forrott és habzott.

A szigeten levő katonák természetesen rögtön lövöldözni kezdtek a szerbekre. Kapronczaynak, aki amikor csak tehetett, a víz alá bukott, sikerült szerencsésen elérni a szigetet, ahol már a mieink várták.

Bár a bátor katona a kitűzött célt, hogy tudniillik a vízimalmot elszabadítsa, nem érte el, vállalkozását nem szabad kevésre becsülni. Nemes önfeláldozása, mellyel életét a rohanó, sebes hullámok kényére bízta és a golyózapor ezer halált rejtő esélyeinek kitette magát, dicső és följegyzésre méltó tett volt.

*

Egy másik eset szintén fényt sugároz az ezred katonáira.

A szerb parton pompás új uszályhajó ringott nagy büszkén a vízen. Nagy alkotmány volt, hatalmas evezőkkel felszerelve, körülbelül 250 embernek jutott benne hely. A 69-ik ezred 4-ik századának legénysége epedve nézte a gyönyörű hajót, amely az esetleges átkelésnél jó szolgálatot tehet.

— Hej, de jó lenne nekünk az a hajó. Nem is hagyjuk a rácok kezében.

Ez motoszkált a fehérvári ezred katonáinak a fejében, ha ők egyszer oda valamit bevesznek, török-szakad, végére járnak.

V. községnél heves tüntető ütközet volt és mivel derék tüzérségünk pokoli módon elbánt az ellenséggel, a szerb határőrség kénytelen volt bőrért a parttól hátrább lévő állásába visszavinni. A szerbek a következő napon sem mertek mutatkozni a parton.

Az alkalom kedvező volt!

Fésűs őrmester fél szakasszal csónakba ült, átment a szerb partra és szuronytámadással szétkergette a kukoricásban leskelődő komitácsikat.

Az uszályhajót nagy gyorsan eloldozták és mire a szerbek

észhez kaptak volna, a szép hajó ott ingott-bingott kikötve a mi partunkon, legénységünk viharos éljenzésétől ünneptetve.

*

Virág József szakaszvezető, *Link* József és *Szabó* István gyalogosok a 3-ik dragonyos ezred második százada mellé voltak beosztva. Egész nap és a rákövetkező éjszaka elkeseredett harc dühöngött egy malom közelében, amely 2—300 lépésnyire volt az erdőtől. Éjszaka 11 óra tájban a különítmény azt a parancsot kapta, hogy a patak partján avatkozzék bele a harcba. Tájékozódás végett meg kellett azonban előbb állapítani, hogy hol van az erdőben az ellenség jobbszárnya. A helyzet olyan volt, hogy annak a járőrnek, amely a vizen átkel, a legjobb esetben azzal kellett számolnia, hogy fogságba jut. Mégis akadt erre a nehéz feladatra vállalkozó, még pedig a fentemlített három gyalogos és két dragonyos. Egy gerendát fektettek át a vizen és így keltek át, benyomultak az erdőbe és egyszerre az ellenséges jobbszárny egy rajvonalával találták szemben magukat, amelyet rögtön megtámadtak. Az oroszok nem tudták, hány emberrel van dolguk és visszavonultak. A mi járőrünk, miután feladatát megoldotta és megállapította, merre van az ellenség jobbszárnya, visszafordult, de két foglyot is vitt magával.

Virág szakaszvezető az I. osztályú, *Link* és *Szabó* gyalogosok a II. osztályú ezüst vitézségi érmet kapták.

*

Másfajta, de igen sikerült hármast alkotott *Faust* Rezső gyalogos, *Boross* Vilmos dobos és *Fittler* János tisztiszolga. Ez a három vitéz pihenő közben a környéket akarta megnézni s andalgás közben messze elkerültek csapatuktól. Egyszerre csak két orosz előörssel találták magukat szemben. A mi katonáinknál semmiféle fegyver nem volt, hiszen csak sétálni akartak, de a fehérvári ezred katonája sohasem jön zavarba. Mintha csak vezényszóra

történt volna, rávetették magukat az örökre, kicsavarták kezükből a fegyvert, majd a földre teperték őket, kezüket nadrágszíjjal összekötözték. Mikor így mindent akkurátosan elvégeztek, visszatértek a táborba, ahol nagy újjongással fogadták a tisztelt hármastársaságot és két mellékletét. Mindhárman megkapták a II. osztályú ezüst vitézségi érmet.

*

Ugyancsak legény volt a talpán Som Miska gyalogos is. Parancsnoka, aki ismerte bátorságát, mindig őt küldte ki, ha összeköttetésre volt szüksége a zászlóaljparancsnokság és a rajvonal között. Egy ízben, amikor jelentést vitt, odamenet is, meg visszajövet is ellenséges járőrre bukkant. Arra, hogy megfusson, Som vitéz sohasem gondolt, mert magyar gyerek volt s ezzel mindent megmondottunk. Székesfehérvár környékén nem teremnek gyáva fickók. Ha valaki útját állta Som vitéznek, azzal rövidesen elbánt: lőtt, szúrt, de a puskatust sem igen kimélte. Nem parlamentizolt sokáig. Akit nem tett ártalmatlanná, csak annak köszönhetette, hogy elmenekült. Egy ízben egyedül két muszkát is elfogott és úgy tért vissza. Az ezüst vitézségi érem első osztályával tüntették ki.

*

Másik derék magyar katonához Pálházy Antal őrmesterben van szerencsénk. Ez mindig elől volt, akár támadt csapata, akár védekezett. Csodálatos önfeláldozásával és rettenetes bátorságával gyönyörű példát adott a legénységnek, ami erkölcsi szempontból megbecsülhetetlen. Egy ízben, mikor ezrede támadt, Pálházy őrmester szakaszával együtt a legelső között volt az ellenség soraiban és bravuros viselkedésének lehet nagyrészt köszönni, hogy az oroszok éjjeli ellentámadását sikerült visszaverni. Bátorságáért és vitézségeért megkapta az I. osztályú ezüst vitézségi érmet.

*

Hogy az altiszt egy-egy találó tüzes szóval, lelkesítéssel és különösen jó példával mennyire tud hatni a legénységre, legjobban *Varga János*, *Schnepp Mihály*, *Arany János* szakaszvezető és *Czeczei József* tizedes esete igazolja. A század állásváltoztatása alkalmával a legénység, az oroszok heves tüzelése következtében, nagyon sokat| vesztett. Ekkor a négy altiszt bajtársaik előtt megfogadta, hogy addig nem tér vissza, amíg mindegyikük legalább öt ellenséget nem küld a másvilágra. A katonák, akik körülfogták őket, figyeltek és helyt állottak. A négy altiszt azonnal hozzáfogott fogadalma beváltására. Egyik sem mozdult helyéről, bár valóságos golyózáport küldött rájuk az ellenség és a támadás egyre közeledett meglazult vonaluk felé. A legnagyobb hidegvérrel megvárták, amíg az ellenség rohama húsz lépésnyire ér. Ebben a pillanatban gyors egymásutánban mindegyik tíz jól célzott lövést dörrentett az ellenség tömegébe. A hatás pompás volt, a rohamot teljesen visszaverték. Az oroszoknak be kellett várni a megerősítéseket, mielőtt újabb támadást kísérelhettek volna meg és ezzel ellenállásuk elérte célját, csapatunk zavartalanul megváltoztatta állását. Így állt szavának, így váltotta be fogadalmát a négy hős, aki ezt a díszes jelzőt valóban megérdemli.

A négy altiszt csak akkor tért vissza bátor embereivel a századhoz, mikor az ellenségnek újabb veszteséget okozott. Mind a négyen megkapták az I. osztályú ezüst vitézségi érmet.

*

Keil Gáspár szakaszvezető és *Tókos Ferenc* gyalogos egy támadás alkalmával szintén bizonyosságot tett vitézségéről és önfeláldozásáról. Előnyomuló szakaszukra az ellenség tüzelni kezdett, amikor ketten észrevették, hogy a szakaszparancsnok már messze elől jár, mire rögtön melléje futottak, hogy megvédelmezzék. Amikor a szakaszparancsnokot az ellenség előtt ötven lépésnyire golyó érte és a földre bukott, a legközelebb lévő három oroszt lelőtték és az ellenség heves tüzelése közben bekötözték parancs-

nokuk sebet. Mindketten megkapták a II. osztályú ezüst vitézségi érmet.

*

László József szakaszvezető több járőrút alkalmával ügyességével és különösen bátorságával tűnt ki. Egy ízben sikerült neki az ellenséges támadás alkalmával, oldalozó helyzetéből, az ellenségnek nemcsak súlyos veszteséget okozni, hanem annak előrehaladását is késleltetni.

A II. osztályú ezüst vitézségi éremmel tüntették ki.

*

Leinemann József gyalogos egy ízben, amikor százada egy magaslatról lefelé haladt, megtámadva az ellenség megerősített állásait, mint küldönc, a századparancsnok parancsát vitte a tartalékhoz. Az ellenség leghevesebb tüzeiben nemcsak hogy a parancsokat juttatta el legpontosabban a rendeltetésük helyére, hanem mindig még arra is volt ideje, hogy a támadásban részt vegyen. Visszafelé való útjában két oldalvást előrehaladó ellenséges gyalogos mellé csúszott, rövid küzdelem után legyőzte és elfogta őket.

Az ezüst vitézségi érem II. osztályával jutalmazták meg.

*

Genk Ferenc tizedes, *Fornady József* tizedes és *Kolosváry István* őrvezető, egy járőrrel az ellenséges előőrsök állását húsz lépésnyire megközelítette. Ezzel fölriasztották az ellenség főőrsét s mikor ez hírszerző járőröket küldött ki, valamennyit elfogták és így tértek vissza csapatukhoz. A foglyok kihallgatása révén sikerült az ellenség állásáról pontosan tájékozódni.

Mind a hárman megkapták az ezüst vitézségi érem második osztályát.

A kötöző hely.

Ez a fájdalom kikötője. Itt kötnek ki elsőül azok, akik a csata vértengeréből érkeznek, itt nézik meg és kezelik, rendezik őket egyelőre és osztályozzák a seb minősége szerint s osztják be oda, ahova tartoznak. Súlyosabb operációk nem történhetnek itt a szabad ég alatt, a csata habzásában, mely elég gyakran ide, a hősi segítő csapatra is átföcskendi tüzes tajtékját.

Jönnek az áldozatok hordágyakon, vagy hűséges katonáik karjai közt, vagy roskadozva két bajtárs között, akik őket támogatják. A föld rögéhez hasonlítanak, úgy bevonja őket a sár és por szikkadt barna kérge. Itt-ott a hordágyon sóhajtozó és nyöszörgő sebesültön sötét, száraz vérfolt látszik, avagy eleven vér, mely bugyborékolva lövel ki minden szívdobbanásra. Ezek számára, a súlyos sebesültek számára kocsik állanak készen, amelyeken őket nagy óvatossággal a nyomorultak és szegények örök párnájára, szalmára fektetik. A kocsisok is felugrálnak helyükre. Itt az ideje az indulásnak. A főorvos már többször néz aggódva az égre, ahol mind kisebb távolságban felhők támadnak és füstölve szétáradnak a levegőben.

A sátrat, ápolószemélyzetet és a könnyen sebesülteket legvégső esetben ő maga, a főorvos fogja biztonságba helyezni, de előbb a nehéz sebesülteket kell elszállítani a szükségkórházba, ahol alkalmasabb készülékek s orvosságok is vannak az ő sóhajtozó és szétmarcangolt testük számára. Az út odáig veszedelmes és hosszú s neki a helyét nem szabad elhagynia. Ekkor előáll Székely Alfréd 29-ik honvédgyalogezredbeli egyévi önkéntes őrmester és vállalkozik rá, hogy a szállítmányt elvezeti. A főorvos melegen kezét szorít az áldozatkész fiatalemberrel s az oszlop elindul szenvedő terhével.

Fényes és kegyetlenül szép a nap; egészen a szemhatárig élesen és tisztán kiemelkedik minden tárgy a síkságból, a legnagyobb óvatosságra van tehát szükség, mert az ellenséges tüzéség, ha szükségesnek látja, a vörös-

keresztes zászlót sem kiméli, noha azt szakadatlanul lengetik. Nehezen siklik a szállítmány az ágyúgolyóktól feldúlt vidéken át. Minden kocsi tele halk jajszóval, nyögéssel, könnyörgéssel. Ha legalább csak kenyeret vagy tejet találna a szegények részére, gondolja az őrmester, mert a kötözőhelyen semmit sem adhattak.

Most egy szétlőtt faluba érkeznek. A leégett romok mellett egyes udvarház sértetlenül áll, de a lakók minden kérdés elől ezzel az állandó válaszszal térnek ki:

— Az ellenség mindent elvitt!

A mi őrmesterünket azonban nem lehet ilyen könnyen lefőzni. A drága terhet, melyet magával visz, teljes számmal megakarja menteni. Rákényszeríti a nyakas parasztokat, hogy a legszükségesebbeket adják elő, fizet és tovább vonul.

Túlról újra kezdődik az ágyúk tompa bömbölése. A lovak nyihogva ágaskodnak, mert shrapnellgolyók zúdulnak le mellettük. Egyszerre az egész menet megakad: egy igásló megsebesülve összerogyott. Óriási zűrzavar támad, mindenki ott tolong a ló körül, mely fájdalmasan nyerít és az izgalom az egész oszlopra átragad. Az őrmester gyorsan kifogatja a lovat és végig siet a kocsik mentén, megnyugtatta és vigasztalva a betegeket. Mert a harc pokoli lármája, melyből csak az imént menekültek ki, amely most újra utánuk ordít, lázas izgalomba ejtette őket. Borzasztó az nekik, hogy itt kell feküdniök, tehetetlenül, fegyver és védelem nélkül és látni, hogy odafönn azok a kis felhőcskék hogy robbannak szét és várni, hogy no most... most...

Az őrmester mindenkit higgadtságra int: azonnal kiérnek a tűzvonalból. Orvosságot, üdítő italokat hoz és újíttja a kötéseket. És oly otthonosan, oly természetesen jár-kezel köztük, mintha abban a verőfényes országban nem is dúlna a háború és mintha azok a föl-fölbukkanó fehér foltocskák csak az égen legelő békés felhőnyájak volnának, amelyek este és reggel ott lebegnek a magasban. Ez a lélekjelenlét, ez a nyugalom a betegekre is hatással van; panaszaik csendesebbek és sok bágyadt kéz hálásan ragadja meg a vigasztaló kezét. Az egyévi önkéntes őrmester

újra elindítja a szállítmányt, melynek legnagyobb fennakadásán immár túl vannak. Lassan nyikorognak a fogatok, mert gyorsabb haladást sem a talaj, sem a betegek állapota nem enged meg. Már túl vannak a legveszedelmesebb tűzön is és gyorsan szétosztják az éhezők közt az élelmet, miről az őrmester elővigyázatossága nagyszerűen gondoskodott. Mindnyája jóllakik, mind felüdül és valamennyinek a tekintete fényesebb, amikor végre láthatóvá válnak a szükség-kórház zászlai.

Amint Székely a betegeket leszállította, nyomban visszatért az ő csapatához. Önfeláldozásáért és elhatározottságáért, mellyel védenceit megmentette a pániktól és ennek elmaradhatatlan következményétől, a megsemmisüléstől, a másodosztályú ezüst vitézségi éremmel jutalmazták.

Földérítő lovasok.

Orosz János, 8-ik huszárezredbeli őrmester tíz lovassal földérítő lovaglason volt. Kis csapatával éppen egy erdőből akart kikanyarodni, óvatosan figyelve a környéket, mikor észrevette, hogy az országúton egy század kozák három sebesültszállító-kocsit fog körül. A kocsik a mi sebesülteinket vitték s úgy látszik eltévedtek.

A huszár a védtelen, sebesült bajtársak foglyul ejtését nem nézhette közömbösen. És most a legszebb huszárharcok egyike bontakozott ki, olyan, hogy a régi híres magyar huszárok szellemei is megelégedetten bólintottak volna fejükkal, ha látják égi megfigyelő helyükről:

— Ezek a mostani huszárok is legények ám a talpukon!

Csak azon csudálkoztak volna a hajdani huszárok, hogy Orosz nem parancsol tüstént *rajtát*, nem rohanja meg

azonnal vidám vágásban az ellenséget, hanem olyan parancsot ad, hogy a huszárok szálljanak le a nyeregből és indítsanak puskatüzet az ellenségre.

Egy pillanat alatt végrehajtva a parancs! A lovakat védik az erdőszél fái, ugyanazok jó fedezéket nyújtanak a huszároknak is. Egy pillanat és tizenegy karabélyból heves puskatűz csap az oroszok tömegére, — tizenegy karabélyból, mert Orosz őrmester maga is a huszárai közt küldi a golyót az ellenségre.

A kozákokat ugyancsak meglepte a váratlan puskatűz. A sebesülteket kénytelenek voltak cserben hagyni és a támadóknak szentelni figyelmüket. Mikor észrevették, hogy csak egy kis csapat huszárral van dolguk, vad hurrával vágattak az erdőszél felé.

A sebesültszállító-szekerek kocsisai megértették a váratlan segítő szándékot, a lovak közé vágtek és menekültek. Orosz látta ezt, de nem mozdult helyéről. Most neki az a feladata, hogy addig foglalkoztassa a kozákokat, amíg a kocsik oly messzire kerülnek az ellenségtől, hogy az ne üldözhesse többé a siker reményével. Nem izgatta a feléje vágató lovasszázad sem, mely dzsidáit előre nyujtva, olyan volt, mint egy óriási sündisznó, mikor tüskéit felborzolja. Még a lövést is megszüntette. Hadd jöjjön közelebb a kozák.

Azt hisszük, hogy a régi huszárok szellemei, látván a tizenegy huszár nyugalmát, szemben a tízszeres ellenséggel, álmélkodva pödörték a bajuszukat. Nagy dolog, mikor olyan kis csapat, mint ez a huszár-járőr volt, ily példátlan hidegvérrel egészen közelébe bocsátja a vadul dübörgő, ordító, dzsidát, kardot feléje szegző lovascsapatot, mely, úgy tetszik, a rohama súlyával elsöpri őt. Gyönyörű dolog a legénységnek a halállal való ez a büszke packázása.

Mikor már oly közel volt a kozákszázad, hogy a huszárok sortüze «holtbizonyosan» dolgozhatott, megadta a jelet Orosz őrmester a lövésre. Az első sortűz kilenc kozákot sodort le a lóról és fektetett a földre, a többi megdöbbenve rántotta vissza lovát s hátrált. A kozákcsapatban az ilyenkor elmaradhatatlan zavar és gomolygás vált úrrá, megvadult lovak törtek ki oldalt és ragadták magukkal a szomszédokat.

Gyorsan megszólalt a huszárok második sortüze, még jobban összegabalyítván a kozákokat.... Orosz őrmester eközben észrevette, hogy a sebesültszállító-kocsik, melyekre még két sebesültet is sikerült föltenni, jó messzire távoztak már a harc helyétől. Most gondolt még csak arra az őrmester, hogy huszárjait biztonságba vigye, ami aképpen történt meg, hogy lóra ültette őket és neki vitte az ellenségnek. Rajta! Kard ki, kard!

Mint a szélvész rontott a huszárcsapat a kozákszázadnak. Villámcsapásként dolgozott a huszárkard, nyujtván egyikét a legszebb lovasharcoknak. Perc alatt utat vágott a vakmerő csapat az ellenségen és maga mögött hagyta a megrökönyödött kozákokat.

Azután Orosz őrmester, mintha semmi különös sem történt volna, folytatta földerítő-lovaglását és késő délután bevonult századához.

*

Még azon az estén új huszárcsíny hőse volt Orosz őrmester. Szivarszki György huszár társaságában egy faluba küldték, tudja meg, nem rejtőzködnék-e ott oroszok. Csakugyan, amint megtudta egy paraszttól, a falu szélső házában öt orosz gyalogos lappangott. A rettenthetetlen két huszár haladéktalanul leszállt a lóról és karabéllyal kezében behatolt a házba. Orosz felszólította az oroszokat, hogy adják meg magukat, amit azok meg is tettek, abban a hiszemben lévén, hogy a házat nagy ellenséges csapat fogja körül. Az őrmester foglyait magával vitte és hőstetteiért megkapta az első osztályú ezüst vitézségi érmet, Szivarszki huszár pedig a másodosztályut.

*

Egy másik földerítő-lovasosztagban volt *Meleg* József járőrvezető és *Mészáros* József meg *Emedő* András, a 8-ik huszárezred huszárjai. Az át nem tekinthető terepen a különítményt váratlanul nagyobb ellenséges csapat kezdte lőni.

Csakhamar öt ló feküdt golyótól leterítve a földön és egy huszár megsebesült. A helyzet veszedelmes volt. A különítmény nem maradhatott a heves tűzben s kénytelen volt megfordulni, anélkül, hogy mód lett volna azokat a bajtársakat magával vinnie, kiknek lovát lelőtték.

A visszavonulás közben észrevette egy huszár, hogy három gazdátlan ló vágtat a különítmény után. Honnan került elő a három ló, honnan nem, tudni nem lehetett, de a huszárok a sors kedvezésének tekintették, mellyel meg akarja menteni az elmaradt társakat. Arra kérték tehát a parancsnokot, álljanak meg, hogy az érkező lovakat elfoghassák s aztán visszamehessenek velük a gyalog maradt huszárokért, akik abban a veszedelemben forogtak, hogy vagy agyonlövik, vagy elfogják őket.

A vállalat halálosan kockázatos volt. Az ellenség golyózápóra egy percre sem szünetelt és a bajtársaikért visszalovagló huszárokat bizonyára még kiadósabb golyófűtty és puskadörej fogadná. A parancsnok bizonyosra vette, hogy aki visszamegy abba a golyótáncba, ép bőrrel nem kerül elő vagy örökre ott marad és felszólította a legénységet, ki vállalkozik önként a kalandra. Meleg járőrvezető, Mézáros és Emedő huszár azonnal jelentkezett, hogy hajlandó bőrét kockáztatni. A három lóval — melyet hamarosan elfogtak — visszaviharzott a három huszár és épen idején érkezett, hogy az elmaradt bajtársak hármát lóra segítse és megmentse. A derék tettért Meleget és két társát a másodosztályú ezüst vitézségi éremmel tüntették ki.

*

Horváth Gábor, a 16. huszárezred őrmestere egy hírszerző különítmény földerítő-lovaglásán járőr-parancsnok volt. Az egyik falu közelében megtudta, hogy a helységet ellenséges járőrök és kisebb osztagok úgy megszállották, hogy lehetetlen észrevétlenül átjutni rajta. Amíg *Horváth* őrmester azon tűnődne, mi módon üsse nyélbe a lehetetlent, arra nyikorgott egy parasztszekér, ami a vállalkozó vitézt vakmerő gondolatra inspirálta. Belefeküdt a kocsiba, széná-

val és lópokróccal letakartatta magát s megparancsolta a parasztnak, vigye őt lassacskán át a falun. Az ember azt hinné, hogy az őrmester azért rejtőzött el a szekéren, hogy kikémlelje a falut s aztán szemléje eredményével újra visszasétakocsikázik oda, ahonnan jött, állandóan a széna és pokrócok alatt tartózkodván.

Eszeágában sem volt ilyesmi. Neki az volt a célja, hogy szétzavarja az egész falut.

A helység közepén valami húsz lovasból álló ellenséges csapatba ütközött, melynek Horváth őrmester azonnal közibe lőtt. Egyik lövést a másik után durrantotta a lovasok közé, akik azt sem tudták, honnan röpköd a golyó, a huszártiszt pedig nem juttatott időt nekik arra, hogy megtudják. Három ellenséges lovas holtan hevert a földön, a többi megszaladt. Horváth folyton lövöldözött és oly pánikot keltett a faluban, hogy az valamennyi ellenséges járőrre ráragadt. Kis idő múltán a faluban csak a híre maradt az ellenségnek és Horváth őrmester négy zsákmányolt lóval tért vissza különítményéhez. Az első osztályú ezüst vitézségi érem volt megérdemelt jutalma.

*

Mágócsy István, 4-ik huszárezredbeli szakaszvezető tíz lovasból álló járőrével harminc főnyi kozákcsapattal találkozott. Mágócsy pisztollyal kezében, haladéktalanul megrohanta bajtársaival a háromszor nagyobb számú ellenséget és megfutamította. Aztán gyorsan leugrottak a lóról a huszárok és a menekülő ellenség után karabélyukból sortüzet küldtek. Hét halottat hagytak a harc helyén a kozákok. A bátor szakaszvezető megkapta a nagy ezüst vitézségi érmet.

Zászlósaink.

Emlékezzünk meg szeretettel hadseregünk és honvédségünk egyik legdelibb rangosztályáról: a zászlósokról. Ők már a tisztek közé számíthatnak, de egy szál még a legénységhez köti őket. Ők a legelső összekötőkapocs a néphadsereg és a tisztikar közt. Tiszti vizsgát tett, tiszti teendőket végző, tisztekkel egy testületet alkotó katonák ők. Noha, a köztudatban és a gyakorlatban tisztek ők.

Jókedvű, mindig harci kalandra kész, rettenthetetlen katona a magyar zászlós! A mostani nagy háború megmutatta, mily hasznos, nélkülözhetetlen, férfias és katonai erényekben ragyogó tagja a zászlós a harcos seregnek. Ő az, aki legjobban ismeri a legénység gondolkozását, kedvét, buját, baját, ő állandóan érintkezik a legénységgel. Ő az, aki példát ad a legénységnek személyes bátorságával. Mindig kész rohamra menni, szemébe kacagni a halálnak, ötletes, előrelátó, intelligens, a harc sodra gyakran hozza abba a helyzetbe, hogy átvegye a század parancsnokságát is, de mindig helyén van, mindenre alkalmas, mindenkor meg lehet benne bízni. Az ifjúság hősi ideálmusa és jókedvű gondtalansága ragyog a zászlósok fölött. Tele van a háború történelme a zászlósok vitézi tetteivel és tele van a veszteséglistákkal elesett és megsebesült zászlósok nevével. Mondjunk hát el róluk néhány esetet.

Szajkovits Vendel, a 72-ik gyalogezred tartalékos zászlósa, egy éjjeli harc alatt *Carkhowban*, a kastély parkjában tartózkodott és azt a parancsot kapta, hogy nyomuljon előre abban az irányban, ahonnan a harcizaj hallatszik. A zászlós, osztálya élén, azonnal előrenyomult a leégett épületek közt, ámbar az éjszaka sötétjében rendkívül nehéz volt tájékozni, annál inkább, mert minden oldalról lőtték csapatát s teljes lehetetlenség volt megállapítani, hogy merre van az ellenség s merre állanak a mi csapataink. *Szajkovits* azonban egy pillanatig se késlekedett, ő maga állt szakasza élére és csak a harcot kereste, az ellenséget. Alig érkezett egy gazdasági épülethez, annak ablakából

valóságos golyózápor árasztotta el s ugyanakkor felszólították, hogy adja meg magát. A zászlósnak eszeágában se volt, hogy ezt a szívességet megtegye az oroszoknak, habozás nélkül hurrá-kiáltással beugrott a házba. Emberei vele ordítottak és utána özönlöttek. Három orosz a rettenthetetlen zászlóssal szembeszállt; ezeket pisztolylövéssel ő maga terítette le. A legénység, melyet parancsnokának vakmerősége magával ragadott, oly dühvel tört a sötétben az ellenségre, hogy rövid idő alatt az oroszok egy része halálosan megsebesítve a földön fetrengett, 57 embert pedig heves ellenállás után elfogtak. Szajkovits zászlós az arany vitézségi érmet kapta.

*

1914 őszén az oroszok annyira megerősítették Stary-Sambort, hogy a mi derék csapataink, melyek a városkától délre elsáncolták magukat, ismételten véresre zúzták homlokukat a sáncokon. Hasztalan kíséreltek meg bármit, hogy az ellenséget, amely abban az időben annyira túlszárnyalt minket tüzéségben és emberanyagban, megingassuk, minden kísérletünk meggyűlölt. Ezekben a súlyos harcokban Szily László, 82-ik gyalog ezredbeli tartalékos zászlós fényes bizonyosságát adta nemcsak nagy személyes bátorságának, hanem a szerencsés vezetésben való kiváló tehetségének is. A zászlós minden más parancsnoknál inkább hivatva van arra és inkább van abban a helyzetben, hogy szakaszára befolyást gyakoroljon, mert ő állandóan érintkezésben van a legénységgel, ismeri annak kedvét, hangulatát és azt a legjobban kihasználhatja. Szily zászlósnak az 1914-iki őszi véres csatákban volt legnagyobb érdeme, hogy szakaszát tudta lelkesíteni és vezetni s az ő csapata a saját állását a legnagyobb nehézségek közt is megtartotta és adott alkalommal nemcsak, hogy sikeresen visszaverte az oroszok ellentámadását, hanem 120 foglyot is ejtett. Szakaszparancsnoki rátermettségét avval is elismerték, hogy az első osztályú ezüst vitézségi éremmel tüntették ki.

*

Rumbold Gyula, 6-ik ezredbeli tartalékos zászlós önként vállalkozott rá, hogy egy őrjáráttal a baloldali Száva-hídfőnél kipuhatolja az ellenség mozdulatait. Felderítő útjáról kitűnő jelentéseket küldött, úgy hogy néhány óra múlva nemcsak a hídfőt, hanem a kis Cigányszigetet is elfoglaltuk. Elszántsága, melynek már eddig sok csatározásban ragyogó példáját nyújtotta, annál elismerésre méltóbb volt, mert csak a vasúti töltés mellett nyomulhatott előre, melyet pedig egész hosszában végig pásztázott az ellenséges tűz. *Rumbold* zászlós volt az, aki Belgrád első elfoglalásakor, a Kalimegdanról személyesen vette le a szerb zászlót.

*

*Svaicz*er László dr., a 17-ik tábori ágyúezred tartalékos zászlósának ütege rövid távolságon az ellenséges gyalogság gyorstüzelése alá került. A zászlós hidegvérű magatartásával kitűnő hatást gyakorolt a legénységre s azzal el is érte, hogy bár a tüzeiket a váratlan tűzroham az első pillanatban megdöbbsentette, nyugodtan végezték dolgukat. Mikor állás változásra került a sor, a zászlós rögtön visszatért, hogy a szekerek elszállításánál is hathatósan közreműködjék.

Marti huszár haragszik.

Marti huszárt földerítő-lovaglás közben másodmagával előre küldték, hogy egy házcsoportot átkutasson, nem lappang-e abban orosz csapat?

Marti huszár és pajtása — a két legény a 2-ik huszárezred vitéze — nekinyargal a házcsoportnak s már hat-száz lépésre megközelíti, mikor egyszerre mérgesen közéjük

puskáz az ellenség, még pedig ugyancsak kiadósan. Csak úgy orgonál az egész tájék a muszkák tüzes orgonasípjaitól.

Az ilyesmi nem csekélység. A huszár ugyan oda sem néz egy kis golyózápornak, a hadjárat ezer példát szolgáltatott arról, hogy a magyar huszár mily hidegvérrel lovagol a puska- és ágyútűzben. Akárcsak odahaza a szép leányok, menyecskék szemének tüzeiben, ámbár az utóbbiban még sem olyan nyugodt, mint az ellenség tüzeiben.

A jelen esetben azonban a helyzet válságos volt. A két huszár, magasan a ló hátán, nagyszerű célpontot szolgáltatott; ha tovább lovagolnak előre, haszon nélkül kockáztatják életüket. Mondja is Marti huszár bajtársa:

— Pajtás, ne fordulnánk meg?

— Ne, — felel mogorván Marti.

— Miért ne? Most már tudjuk, hogy a házakban oroszok tanyáznak, ezzel megtettük, amit tőlünk kívántak, mehetünk vissza jelenteni... Az áldóját, ugyan veszettül lő a muszka! Ők el vannak bujva, mi pedig úgy állunk itt nekik célba, akárcsak két sajba. Gyerünk no, vissza!

— Nem megyek.

— Bolond vagy, pajtás?

— Nem, csak haragszom. Azért, mert olyan szemtelenül lő ránk a muszka. Ha pedig én haragszom, megverek valakit. Nem tágitok innen addig, amíg néhány muszkának emlékeztetőt nem adok erről a mai szent napról.

Ezzel sarkantyúba kapta lovát, de nem hazafelé vágatott, hanem az ellenség felé. Társa azonban visszafordult s jelentette, hogy a házcsoporthoz ellenség szállotta meg.

— Hát Marti huszár hol maradt?

— Az nem akart visszagyünni és nekinyargalt az ellenségnek.

— Egyedül?

— Igenis, mert aszongya, hogy haragszik.

A haragos huszár pedig ezalatt egyenesen az ellenségnek tartott. Most füttyült még csak a golyó! A huszár már csaknem elérte a házcsoporthoz, mikor egyszerre fölágaskodott a lova, golyó érte. Marti huszár jó lovas, de a paripa szilaj fölszökkenése oly váratlan volt, hogy kirepült a nyereg-

Tüzérek ebédje.

Katonáink maguk főzik az ebédet, ha a tábori konyha a feneketlen sárban nem mehet utánuk.

EGYETEMI
BUDAPEST
KÖNYVTÁR

ból. A ló most visszavágtatott a csapathoz s mikor a huszárok meglátták a gazdátlan paripát, ezt mondták:

— No, már nem haragszik Marti pajtás!

Bizonyosra vették, hogy az ellenség lelőtte a lóról.

Pedig Marti huszár még csak most haragudott Isten igazában! Most még egy oka volt haragudni: meglőtték a lovát. Azért is bosszút fog állani.

Sötét arccal ragadta meg a karabélyát s bátran az ellenség felé nyomult, nem törődve a golyókkal, amit feléje küldöttek. Végre úgy vélte, hogy elég közel van az oroszokhoz: földre vetette magát, amint a gyalogharcban szokás, igen rendes, finom tűzharcot kezdett — egyes-egyedül a muszka csapat ellen.

A huszárkülönítmény parancsnoka, mikor értesült, hogy Marti huszár lova sebesülten visszaérkezett, így szólt:

— Még is meg kellene nézni, mi sors érte azt a bolond Martit? Hátha csak megsebesült?

Kiküldött egy tizedest, nézze meg, él-e vagy meghalt-e már Marti? Ha él, hozza haza mindenáron.

Az altiszt hosszas keresés után egy mély barázdában meglelte a huszárt. Ott feküdt jó fedezékben és egyre lövöldözött az orosz állás felé s hogy nem hiába, látszott azon, hogy olykor lőtás-futást lehetett észlelni odaát. Ott bizonyosan sebesültet vittek a kötözőhelyre.

A tizedes rászólt a huszárra.

— Marti, gyere vissza!

— Nem megyek.

— Még most is haragszol a muszkára?

— Haragszom hát. Hagyjon engem békén.

— De nem hagylak ám és ha nem jössz szép szerével, viszlek erőszakkal.

Bizony még jól elhúzavonázott a makacs huszár, amíg a altiszt hazacsalhatta. Mikor az ezredes a mellére akasztotta az ezüst vitézségi érmet, tréfásan kérdezte:

— No, de most már csak nem haragszol Marti huszár?

A 86-ik gyalogezred.

A 86-ik gyalogezred szintén pompás hőstettekkel írta be hírét, nevét ennek az óriási háborúnak a történetébe. Minden katonája megérdemel egy babérlevelet, de most csak egy-két esetet említhetünk fel annak bizonyítására, hogy milyen hazafias lélek hatja át az ezred minden tagját.

*

Az egyik esetben az volt a parancs, hogy a Černán való átkelést ki kell erőszakolni. Az ellenség a folyótól körülbelül kétszáz méter távolságban beásta és már jó előre belötte magát, különösen a folyó átjárójára. Annak a csapatnak, amelynek az átkelést kellett kierőszakolnia, az egyik szárnyát *Braun* Rezső tartalékos hadapród vezette. A csapatot, mihelyest a nyílt terepre ért, az ellenség nyomban tüzéségi, gyalogsági- és géppuskatűzzel árasztotta el. A hadapródnak azonban mégis sikerült szakaszát a túlsó partra átvinni, ahol embereivel az ellenség golyózáporának közepette hozzálátott a beásáshoz, hogy az ellenség tüzelésének hatásosan válaszolhasson. Ebben a veszedelmes állásban *húsz óráig* tartott ki, egészen addig, amíg a zászlóalj egy része megerősítésül megérkezett. Húsz óra! Ezt persze könnyű leírni, de nehéz végigharcolni. Húsz óra! Ez csaknem teljes forgása a földnek a nap körül, egy egész nappal és csaknem egy egész éjszaka. Micsoda hősiességnek kell egy kis csapatot áthatnia, mikor hevenyészett fedezékben, saját csapataitól folyó által elválasztva, az ellenség háromfajta tüzében megvédi, megtartja állását! A hadapródot ezüst vitézségi érem második osztályával tüntették ki.

*

Ugyancsak ezt a kitüntetést kapta meg *Tütő* Ferenc szakaszvezető, aki erdei ütközet alkalmával a raját oly ügyesen vezette előre, hogy az ellenség állásait ő fedezte

fel legelőször. Saját elhatározásából azonnal rohamra ment, kiűzte az ellenséget megerősített sáncai közül, épen akkor, amikor egy géppuskát akart működésbe hozni.

*

Még merészebb dolgot vitt végbe *Krivarutya* Illés őrzővezető. Egyik roham alkalmával előljáróinak figyelmét bátorságával már magára vonta. Hősiességét azonban azzal koronázta meg, hogy amikor legelsőnek érkezett az ellenség állásaihoz, az ottlévő oroszokat, még lihegve a rohanástól, felszólította, hogy adják meg magukat, ami meg is történt. Rögtön tizedessé nevezték ki és meg kell hagyni, hogy becsülettel rászolgált az első osztályú ezüst vitézségi éremre.

*

Egy másik hősünk, akit ugyancsak hasonló kitüntetésben részesítettek, fájdalom, elesett. Ez *Biró Otto* címzetes tizedes volt, aki erdei ütközet alkalmával hét ízben ment rohamban előre. Az ellenség fedezékei egymás mögött voltak és alighogy az egyiket elfoglaltuk, az oroszok már az utána következő fedezékben megvetették lábukat. *Biró* azonban, állandóan lelkesítve csapatát, folyton előbbre és előbbre nyomult velük, úgy, hogy az oroszok kénytelenek voltak egyik állásukat a másik után feladni. A hetedik rohamban egy golyó érte, amely megölte. — Ezenkívül még több tizedes kapta az ezüst vitézségi érem első osztályát, ami fényesen bizonyítja, hogy milyen kitűnő emberek a mi altisztjeink.

*

Itt van például *Magossy András*, akit előljárói mint kiváló szakaszparancsnokot ismertek. Egy ízben az egyik folyón rögtönzött hidat veretett és úgy ment át legényeivel. Az ellenség a hídra már jól belőtte magát és egyik srapnelt a másik után küldte. *Magossynak* azonban sikerült, amire vállalkozott és embereinek a legnagyobb részét átvitte a

túlsó partra. Irtózatoss golyózáporban előrerohant katonáival és eljutott az ellenség első védelmi vonaláig.

*

Különösen dicséretreméltó tettet vitt végbe *Hegyi Mihály* gyalogos. Az inogó deszkán, amely a vízen átvezetett és amelyet az ellenség szünet nélkül lövöldözött, több ízben saját szántából keresztülment és rajvonalunkba lövőszert szállított. Alig lehet hősiebb és szebb képet elképzelni, mint azt az egyszerű katonát, amint önként folyton jön-megy a keskeny deszkaszálon, száz haláltól körülvéve, mely a levegőben, a vízben leselkedett reá. Nem csudálandó, hogy megkapta a másodosztályú ezüst vitézségi érmet.

*

Balog Mihály tizedes saját kezdesére átvette az egyik szakasz vezetését, amelyet eddig már súlyos veszteség ért és amelynek parancsnoka is elesett. Az egész éjszakát azzal töltötte, hogy fedezéket ásatott, amely azután a legénységet megóvta a további veszteségtől és új küzdelemre serkentette. Jól célzott lövéseivel rövidesen az egész ellenséges osztagot elhallgattatta. Az első osztályú ezüst vitézségi éremmel tüntették ki.

*

Végül állítsunk emlékkövet e szerény sorokban *Sarnyai Gyula* gyalogosnak. Egy erősen szorongatott géppuskánál teljesített szolgálatot, amely a védelmi vonal balszárnyán százötven lépésnyire volt az ellenségtől. Az ellenség egy falu szélét tartotta megszállva és szünet nélkül lövöldözte a géppuskát. *Sarnyai* azonban egészen a végéig kitartott: míg egy lövedék eltalálta és megölte. Ez az önfeláldozó harc oly hőstett volt — csöndes hőstettnek lehet mondani, mert nem jár zajos, pompás külsőséggel, hisz a derék katona csak kötelességét teljesítette — amely előtt meg kell hajolnunk. Ez hű,

odaadó, férfias, bátor és hajthatatlan kötelességteljesítés fölemelő példája marad mindenkor a hősiességnek. A derék ember emlékét azzal tisztelték meg, hogy halála után megkapta az első osztályú ezüst vitézségi érmet.

A sátán háza.

A honvédezred napok óta farkasszemet nézett az ellenséggel. Csak éppen lövésnyi távolság volt a honvédek és az oroszok közt. A lövészárkok — innen is, túlán is — olykor órahosszat hallgattak, de azután órahosszat pokoli módon zenéltek is. Ilyenkor olyan füttyülés, csattogás, ropogás váltotta föl a csöndet, hogy az ember belesiketülhetett. A magyar és az orosz lövészárkok közt, a levegőben, egy láthatatlan háló szövődött: ércből való háló s jaj volt annak, akit vashurkaival megfogott!

Az egyik honvédszázad különösen gyakran zavarta meg az oroszok nyugalma, de ennek helyébe azután sok muszka katonának szerzett örök nyugodalmat. Természetesen, az orosz sem maradt adósa. Géppuskáinak állandóan pörgött utálatos, fülettépő, velőthasogató nyelve. A budapestiek hallották a géppuska nótáját azon a gyönyörű hadijátékon, melyen a helyőrség bemutatta a modern háborút. Semmitől sem borzadt meg úgy a nézőközönség, mint mikor a páncélos hadi-automobil körben futott a pályán és szünetlenül tüzelt a géppuskával. Ennek hangos, dühös, vérszomjas, mohó kattogása, melyet reszketve vert vissza a környék házainak fala és ablaka, mélységes hatást tett a nézők seregére, amit fokozott az automobil titokzatossága, minthogy nem lehet látni sem kocsivezetőt, sem a géppuska kezelőit. Pedig az a géppuska magtalan volt, a

harc játék volt, a résztvevőt veszedelem nem érhetette. El lehet képzelni, milyen ezeknek a kis vadállatoknak a csaholása, mikor nem játékról van szó s egész csomó ilyen jószág ereszti meg hangját és halálos golyóit. Hát bizony, az orosz géppuskák, ebben a most elbeszélte esetben is, nem egy derék magyar legénynek dobolták a halotti indulót. És a mi a legrosszabb volt, nem tudták kipuhatolni, hova helyezték az oroszok a veszedelmes gépeket.

Honvédeink világhírűek már abban, hogy a legpusztítóbb tüzet is rendületlenül állják. A kitartásnak és a halálmegvetésnek most sem volt híja. De persze hő vágyuk volt az is honvédeinknek, hogy a kellemetlen gépeket elhallgattassák. Csakhamar kiszimatolták, hol van a géppuskák szállása. Közvetlenül az orosz harcvonal előtt, de alig észrevehetően, egy parasztházikó lapult meg, mint a mult békés kornak egy ittfelejtett néma tanúja, illetőleg csak látszóan volt néma. Üres ablakszemei is oly ártatlanul bámultak a világba, mintha azokért a virágcserepekért búsulnának, melyeket itt egykor csinos parasztleányka tartogatott, öntözgetett. Pedig ebből a házból, ezeken az ablakokon át küldözgették az ellenség géppuskái golyóit a magyarok soraira.

Nosza, jó honvédeink, ugyancsak gondjukba vették azokat az ablakokat, ám hasztalan, a géppuskákat nem hallgattatták el jól célzott lövéseikkel. Az ezredparancsnok a hátrább levő tüzérséghez fordult azzal a sürgős kérelemmel, hogy pusztítsa el az orosz harcvonal előtt levő házat. A tüzérség megtette a magáét: lövedéket lövedék után küldött az ellenséges géppuskák búvóhelyére. A cél azonban nagyon kicsi és nehezen látható volt, a lövedékek nem találták el a házat és a borzalmas kattogás meg nem gyöngülten hangzott ezután is.

Most jelentkezett *Stadt* Ignác honvédtizedes, hogy a két kezével végrehajtja, amit a tüzérség kilométer-hosszú tűzkarjaival nem tudott elérni. Ő elpusztítja a sátánnak azt a házat. Hogy ő átmegy az ellenséges harcvonalra és felrobbantja meg felgyújtja azt a végzetes házat, mely oly gonoszúl nézett át a honvédekre, mint a vasorrú bába

elátkozott kunyhója. Ez roppant veszedelmes vállalkozás volt, sőt lehetetlennek látszó. De egy tekintet Stadt Ignác tizedes mellére, melyen már ott függött a nagy ezüst vitézségi érem és mindenki meggyőződött, hogyha valaki, ez a vitéz altiszt végrehajtja vakmerő szándékát.

— Ezt sem adták ingyen, — suttogott le büszkén kebléről a nagy ezüst.

1915 február 23. és 24. közt levő éjszakát választotta a tizedes terve kivitelére. Elbúcsúzott bajtársaitól, mert arról ugyan szentül meg volt győződve, hogy vállalkozása sikerülni fog, de hogy visszatér-e, abban maga sem bízott. Kiugrott az árokból és mászva megindult az ellenséges harcvonal felé; a sötétség és az éj köde egyszerre elnyelte alakját.

Bajtársai lázas feszültséggel bámultak az éjszakába. Nem is kellett sokáig várakozniok, egyszerre dörgéstől kísért fény villant föl az orosz arcvonal előtt, aztán magasra csapó lángoszlop lövelt az égnek és vérpirosan izzott a gyúlólt ház, mikor a tüzes füst sötétvörös lepellel borította el! Jobbról, balról szilaj lövöldözés: az oroszok puskái úgy csaholtak, mint a dühödt kopófalka. Stadt tizedest azonban nem tudták elcsipni, mikor hosszú szökésekkel rohant a mezőn át, noha az útját ugyancsak megvilágította az égő ház. Hiszen maga a vitéz tizedes gyujtott fáklyát nekik, mely a föld és ég egy részét vérvörös lánggal festette meg s épen azt a részt, melyen a menekülő futott. Kitünő célpont volt. Ámde a sorsnak ezúttal, úgy látszik, kedve telt a honvédtizedes hőstettében, mert nem engedte, hogy golyó érje. Sértetlenül visszaérkezett örvendező bajtársai közé.

Másnap kitűnt, hogy milyen hasznos dolgot művelt a tizedes. A háznak úgyszólván nyoma sem volt, afféle faépület volt, melynek falai egymásra rakott fatörzsből épültek, a törzsek közeit agyag és moszat töltötte ki. Fedezéknek nagyon jó az ilyen ház, de a tűznek is kitünő táplálék. Az ilyen ház, ha belekap a tűz, porrá ég. Ez is semmisült. Az ellenséges géppuskák hallgattak, ellenben a honvédek úgy érezték magukat, mintha egy gonosz varázs

alul szabadultak volna föl. Most dolgoztak csak vígan a legények és a Manlicher golyója is biztosabban repült célba. A sátán háza nem zavarta többé a célzó szemet.

«E rendkívül vitéz, derék altiszt számára a legnagyobb kitüntetést ajánlom,» — írta az ezredparancsnok Stadt Ignác honvédtizedes jutalom-javaslatában. Meg is kapta a nagy ezüst mellé az arany vitézségi érmet. Ott ragyog most az ezüst szelid fénye mellett a nemes sárga fém, hirdetvén a tizedes legendás hősiességét

A győri bakák kürtöse.

1914 nyárutója nagyon meleg volt. Nemcsak azért, mert a verőfény hevesen tűzött még alá, hanem, mert az oroszok irtózatos tömegekben özönlöttek elő óriási birodalmukból és nyomultak be Galiciába. Sisera hada kis hangyaboly volt az oroszok beláthatatlan, szinte megszámlálhatatlan hordái mellett. Sem Attila, sem Dzsengisz kán, a világtörténelem semmiféle hódítója nem vezetett akkora hadsereget, mint amekkorával az orosz 1914 augusztusának végén ellenünk özönlött.

Ha viharfelhőhöz, ha tengerhez, ha futóhomokhoz hasonlítom, mind nem ad fogalmat e rémítő embertömeg számáról és nagyságáról. Tizes sorokban támadtak és ha elesett a tíz sor, ugyanannyi nőtt a földből és nyomult helyébe. Szizifus munkáját végezték derék katonáink, a népmese hőséne munkáját, aki, ha levágta a sárkány kilenc fejét, háromszor kilenc nőtt helyébe. Úgy tetszett, lehetetlen végezni a muszkával, azért is nevezték az orosz hadsereget kárörvendő ellenségeink *gőzhengernek*, mert szen-

tül meg voltak győződve róla, hogy az, akárcsak az idom-talan, rengeteg gőzhenger, minden katonánkat agyon fogja nyomni.

De nem nyomta agyon. Eljött a világtörténelem egyik leggyönyörűbb tavasza, 1915 májusa és vitéz katonáink visszafordították a gőzhengert, mely aztán visszafelé gázolta agyon örökre — az orosz dicsőséget. Hej, mily különbség volt 1915 nyárutója és az előző évi közt! A második háborús nyárutóján már mi voltunk mélyen bent Oroszországban, kergetve magunk előtt a fehér cár sokmilliós hadseregének megvert romjait.

Hanem addig, amíg az a dicsőséges májusi hajnal föltündöklött, sok vér folyt, sok jó magyar, osztrák és német vitéz áldozta föl életét, hogy megakassza a föltartóztatatlannak tetsző emberáradatot, keleti Európa és fél Ázsia hadait. Igaz, az orosz vér még jobban áradott, halottak hegyeivel, vérnek patakjaival vásároltak meg a cár vezérei minden talpalatnyi földet.

1914 szeptember 6-ikán különösen kegyetlenül dúlt a harc. Hajnalhasadástól szakadatlanul törtek előre az oroszok katonáink ércfala ellen. Földszínű, piszkos emberhulámok gomolyogtak ordítva és tombolva állásaink ellen, mindig megtörve közelében, de folyton újra támadva. Már nem is a hevenyészve fölhányt barázda volt az újjont érkezett muszkák fedezéke, hanem az előző rohamokban elesett bajtársaik irtózatoss hullá-hegyei.

A győri 19-ik gyalogezred ezen a napon Byctawától délkeletre levő állásaiban súlyos helyzetben volt. Az oroszok fejükbe vették, hogy mindenáron elfoglalják a győriek állásait s tékozolvá küldték ellene a srápnelt és az embert.

A világítélet napja nem lehet borzalmasabb, mint amilyen szeptember 6-ika volt Byctawa közelében. Az oroszok, mintha csak szerződést kötöttek volna a sátánnal, hogy ezen a napon pokollá változtatják a földet, olyan irtózatoss tűzbe borították a földnek ezt a darabját. A tájéket, melyre derülten és tisztán ragyogott az égbolt, tömegesen átsüvöltő és jajgató srápneljük, a felrobbanó gráná-

tok új Sodomává és Gomorrhává változtatták. Élő lény nem bírta már a fém, tűz és fojtó gőz e záporosójében való tartózkodást. A sebesültek fájdalmas jajgatása megrázott minden ideget, a honvédek puskái már nagyon csökkent számban dolgoztak és amíg a még lövöldöző katona golyóit küldözte az orosz felé, égő agyában zavaros gondolatok keringtek. A büszke csapatot az oroszok írtó tüze szétzilálta, összetörte. És mi történik a szomszéd századokban? Azok is ingadozni kezdettek s ha most egyetlen félreértett kis szócska tolakszik ide az elfásult, vérző katonák közé, megtörténhetik, hogy kiüt a pánik. És magyarok fussanak?

Nem, nem... A százados látja a baj közeledését, mint egy régi, soha meg nem hódított várban egy idegen, különös láng felcsillogását. De tudja azt is, mi kell a magyar-nak! *Popovici* Aurél százados azonban sohasem volt tünődő természet. Odakiált a kürtösnek:

— Kürtös! Rohamot fújj!

Sas József neve a hetedik század kürtösének. Már régen lesi, zsákmánya körül lappangó tigris gyanánt, ezt a parancsot. Most aztán, itt a kedvére való parancs. Ah, úgy fogja ő fújni azt a kürtöt, hogy a holtak is fölébrednek és dermedt kezük a puska boldogabbik végét keresi... Azután pedig maga is verekedni, dulakodni, vérben gázolni akar. Vad szökésekkel fönn terem a mellvéden és megfújja kürtjét és a hangszerből kiszáll, kiharsog, kidörög a rohamjel!

Az a hang! Oly tiszta, oly éles, mint egy kemény, elszánt, katonás parancsszó; azután oly hizelgő, mint az édes anya könyörgő hangja ott a győri Duna partján; majd sötéten elszánt, mint az édesapa és öregapa búcsúszava: Isten veled, gyerek, ne hozz ám szégyent a magyar névre! Így búcsúztak az öregek és ezzel küldi a győrieket harcba a kürt.

Hogy tört bele a honvédek szívébe ez a hang! Mint a vészharang, mint a kedves sikoja, mint a vihar zúgása, mely a Duna és a Rába mellől elviszi hozzájuk Magyarországot és a szülőföld kiáltását: Vigyázzatok! Ha ti hátráltok, falvainkra és városainkra száll a vörös kakas, rabló

kozák csordák martalékává válunk valamennyien és ellenség itatja lovát Tiszában, Dunában!

A kürt hangjára talpra ugrik a honvédcsapat és félig a lábától, félig a kürtszótól vitetve, mindent elsodró erővel veti magát az oroszok rohamvonalára. Összerobban a két csapat. Dolgozik a szurony, a puskatús, szemtől-szembe, egymásra lihegve, egymást ledöntve és torkon ragadva... És az ordításon, hörgésen át tisztán hallatszik Sas József kürtjének szilaj, lelkes buzdító szava. Minden ilyen hang, mely átrecseg a harcon, némely muszkának a lélekharangja. Ez a kúrthang megdideregteti az oroszok lelkét s itt-ott már elszakadozik egy csoport orosz és fut visszafelé, a többi fölemeli kezét. A kürt muzsikáját jól megfizette a muszka: egy orosz százados és száz legény foglyul ejtésével.

Ha majd egyszer, az otthoni csárda ivójában, a cigány fogja húzni a vitéz Sas kürtös fülébe, joggal szól majd így:

— Nesze, more, ez a rongyos forintos a nótáért, — de tudd meg, hogy az én kürtnótámat, ott fenn Byctawa mellett *nagy arannyal* fizették!

Az égő erdő.

A mosztalovicei harcokban a 32-ik honvéd gyalogezred nagyon veszélyes helyzetbe került. Rajvonala szabadon nyúlt el az erdő felé, ahova az oroszok befészkelődtek.

A fák lombjai közül, melyekre az ellenség lövészei felmásztak és amelynek vastag törzsei őket kitűnően fedez-

ték, könnyebben tudták a mieinket löni. A sűrű lombok az oroszok mozdulatait is elrejtették és zöld lombfalaik mögött szinte észrevétlenül bujkáltak. Szabad térről megrohanni, irtózatossággal járt volna. De mégis ki kellett űzni őket az erdőből, mert máris sok vitéz honvéd szürkeruhás alakja feküdt mozdulatlanul a mezőn.

Semmi sem borzasztóbb a vitéz katonák szemében, mint mikor védtelen célpontja az ellenségnek. Ez a honvédezred egyike volt a legvitézebbeknek, mindig számíthatott kitartására a parancsnok és így most sem rendült meg, de látni való volt, hogy lassanként megsemmisül, ha a helyzet meg nem változik. Azonkívül óriási orosz gyalogos tömegek kezdtek az erdőn kívül is gyülekezni.

Katona András őrzetű erre bátor tette szánta el magát. Így szólt társaihoz:

— Az ellenséget ki kell kergetnünk az erdőből és mivel nem megy ki, vele kergetjük az erdőt is.

A katonák nem értették meg *Katona* András szavait. Hogyan lehessen az oroszokat erdőtől elkergetni? Hiszen ilyesmi csak a mesékben fordul elő. *Katona* őrzetű azonban hamarosan megmutatta, hogyan kell az erdőt elkergetni muszkástól.

Tűzzel.

Gyorsan összenyalábolt mindenféle gyújtószert, bátran felugrott pici fedezékéből és az erdőszélig rohant, mely négyszáz méternyire volt a honvédek rajvonalától. Jégeső gyanánt zúgott, kopogott körülötte az orosz puskák golyója, ő azonban sértetlenül ért az erdőszélig és csakhamar fellobogtak a tűz kis sárga nyelvei az erdőben. Először csak egy, utána második, harmadik és egyszerre óriási láng tört föl egy fenyőfa koronájából. *Katona* pedig folyton dobálta a gyújtóbombákat s szalmacsóvákat az erdőbe.

Rémülten kiáltották az oroszok:

— Az erdő ég!

Csakugyan óriási lángfal emelkedett az oroszok és a honvédek közt. Az oroszok a folyton harapózó tűz miatt kénytelenek voltak az erdő nagy részét kiüríteni. Így kergette el *Katona* őrzetű a muszkát erdőtől, mert a le-

égett erdőréssz mintha csak együtt hullott és furott volna az ellenséggel.

A bátor honvédőrzvezető megkapta az elsőosztályú ezüst vitézségi érmet.

A hű bajtárs.

A bátorság, halálmegvetés és bajtársi hűség legszebb példáját nyújtotta egy járőr-menet alkalmából egy egyszerű katona, ami neki megszerezte a legnagyobb kitüntetést, amit legénységhez tartozó katona kaphat: az *arany vitézségi érmet*.

A 31-ik erdélyi gyalogos ezred az oroszokkal harcolt és beásva feküdt az ellenséges állásokkal szemben. Egy napon arról volt szó, hogy kifürkésszék, vajjon az ellenség lövészárkait még megszállva tartja-e és ha igen, milyen erővel? Veszélyes és nehéz vállalat volt ez, mert a járőrnek egészen az ellenséges állásig kellett lopóznia, hogy célját elérje. Az oroszok nagyon óvatosak voltak. Amint valahol felbukkant egy ellenséges fej, eszeveszetten lőttek rája. Ez a járőr-út tehát valóságos halál-út volt!

A század parancsnoka felvilágosította embereit e vállalat veszélyes voltáról és azután felszólította azokat, akik önként akarnak résztvenni benne, hogy jelentkezzenek. Nyugodtan, sőt vidáman *valamennyi* jelentkezett. *Schusztér* tizedes parancsnoksága alatt a legbátrabb legényekből megalakult a járőr.

A kis csapatban volt *Bán Vaszile* gyalogos, egy egyszerű, de merész ember, aki mindég elsőnek jelentkezett ott, ahol az életet kockáztatni kellett. A csapat megindult a nehéz útra. Háromszáz lépésnyire baj nélkül megközelítette az ellenséget. Azután megálltak a katonák és Bán

gyalogos egészen egyedül az oroszok drótakadályáig csúszott.

Most azonban észrevették a cár katonái a kis csapatot és minden oldalról gyilkos puskatűz zúdult feléje. Bán gyalogos, aki az ellenséghez legközelebb volt, leginkább ki volt téve a golyóknak. Egy golyó összetépte a derékszíját. Bán szép nyugodtan teljesen leoldja a szíjat és a patrontáskával együtt kenyérzsákba dugta. Az ingét és nadrágját is teljesen összetépték a golyók, melyek mintha arra utaztak volna, hogy a derék gyalogost teljesen levetkőztessék. Bán, veszélyes helyzetében, a leghelyesebbet tette: ásójával, ahogy lehetett, beásta magát a keménnyé fagyott földbe.

Ebben a helyzetben feküdt a katona teljes hat órán át, amíg nem alkonyodott. A sötétség beálltával elhatározta, hogy vissza megy társaihoz. Négy orosz azonban, aki folyton lesett rája és akikkel ő gyakran váltott golyót, most is heves tüzeléssel követte e veszélyes visszavonulásban. Csakhamar egy társának holttestére akadt, aki szintén a járórhöz tartozott. Az elesett bajtárs fegyvereit azonban Bán nem akarta az oroszok kezében hagyni, puskáját, derékszíját a szuronnyal együtt magához vette és így folytatja tovább útját. Sajnos, csakhamar látnia kellett, hogy a járór súlyos veszteséget szenvedett, mert nem messzire egy másik katonájára bukkant, *Lazaszk* gyalogosra, aki súlyosan megsebesülve feküdt a földön.

— Ezt meg kell mentenem, — mondotta Bán.

Az oroszok azonban már szinte a sarkában voltak. Bán gyorsan a vállára kapta a sebesült súlyos testét és zihálva ment föl a lejtőn a harmincegyesek fedezékeibe. Teljesen kimerülten érte el a biztos lövészárkot.

A bajtárs meg volt mentve, az elesett fegyvereit is magával hozta a hős katona. *Lazaszk* gyalogos is megőrizte annyira lélekjelenlétét, hogy súlyos sebesülése dacára, magával vitte fegyverét és ezt a terhet is Bán cipelte.

Sajnos, kitünt, hogy a járórnek négy embere esett el s ezek az elnémult hősök háromszáz lépésnyire feküdtek az orosz állástól. Bán gyalogost ez sem hagyta nyugton.

A halottakat nem szabad orosz kézben hagyni, azokat is meg kell menteni. Alig pihente ki magát kissé Bán, jelentkezett szakasziparancsnokánál és arra kérte, hogy adjon vele legénységet, hogy a halottakat elhozhassa.

Csakhamar kéznél is volt három bátor legény és Bán társaival ismét kiment a védőfedezékből a halált ontó ellenséges állás felé. Legelőször a járőr parancsnokának, Schusztner tizedesnek holttestére akadtak. Az oroszok már ott jártak, mert a holttest teljesen ki volt rabolva. A tizedest viasszaszállították a mieink fedezékébe. Innen aztán a három másik holttestért is kiküldtek egészségügyi járőrt a hordágyakkal. Bán azonban nem engedte magát megfosztani attól, hogy ő is részt vegyen a holttestek visszahozatalában és ő vette át az egészségügyi csoport vezetését. Harmadszor tette meg a veszélyes utat és ezúttal is sikerült neki, szomorú terhével, elérni fedezékünket.

És csak most, a háromszoros halálos út után, mikor már hazavitte valamennyi járőrbeli bajtársát, kit sebesülten, kit holtan, most engedte csak át magát a pihenésnek. Ezért a hősiességért kapta meg az arany vitézségi érmet.

A szatmáriak.

Mélyen megragadó két egyszerű magyar katonának, a szatmári 5-ik gyalogezred harcosainak tette. *Turzuli György* és *Gáspár György* a nevük. *Turzuli György* gyalogos egy padlás szénáján feküdt *Dihi* nevű alvó pajtása mellett, akinek a múlt napi hidegben csaknem lefagyott mind a két lába. A szerencsétlen még álmában is nyögött és sóhajtozott, úgy, hogy *Turzuli* nem tudott aludni, s azon gon-

dolgozott, nem tudna-e szájalomraméltó bajtársának valahol takarót szerezni.

Az a ház, melynek padlásán aludtak, nagyobb volt, mint e vidék többi háza, a földszinten tiszteséges szobák is voltak, némi kényelmet is nyújtó, cifra butorral. Turzuli azonban szándékosan választotta hálólhelyéül a padlást, mert a szobákban a cselédség és a ház gazdái, köztük öt asszony, nagyon összezsúfolva feküdtek.

Amint Turzuli lefelé lépkedett a padlás lépcsőjén, észrevette, hogy a ház valami különös szaggal van tele. Nem az a fonyadt, rodhadt szag volt ez, melyet a nedves széna terjeszt, hanem erős, köhögésre ingerlő füstszag. És most egyszerre a gerendák felől hallott valami neszt. Először halk zúgást, azután olyan lihegést, mintha egy falánk állat falna föl valamit és egyszerre könnyű füstfelhők jelentek meg a levegőben. És most előmászott a vörös tűzbaziliszkus; éhesen és falánkan nyújtogatta ki nyelvét a gerendák közül. Bibor nyelvei rátapadtak a fára.

Turzuli barátjához rohan és a nyögdecselőt felrázza álmából.

— Talpra, ember! Ég a ház!

A szegény Dohi fel akart emelkedni, de egy jajszóval visszahanyatlatt a szalmára. Elfagyott lábai felmondták a szolgálatot. Már szikratömeg rajzik fel a lépcsőkön, egy percnyi vesztegelni való idő nincs. Turzuli megragadja a jajgató beteget és magával huzza, a lépcső ajtaját lábával belökve. De a lépcsőről fojtó füst nyomult felfelé. Turzuli hirtelen felkapta Dohit és bátran belerohant a tűzbe és füstbe. Borzalmas recsegés, a lépcső leszakadt és a két katona lehull az alul levő pitvarba, bele a szikrafergetegbe, lángba és füstbe. Turzuli gyorsan talpon volt. Barátját ismét felkapta és tántorogva, égő ruhában tört utat magának a küszöbig, ahol szerencsésen kiért szabadba. A beteget biztonságba helyezte.

Ezalatt az égő házban vad jelenetek játszódtak le. Az öt asszony, aki a házban lakott, mindenáron megakarta menteni a bútort. Katonáink, ami bútort lehetett, már kihordták a házból, de most minden percben beomolhat

a háztető és katonáink már készen állanak csákánnyal, hogy a romfalakat teljesen szétverjék. A még bent levő bútort már nem lehet megmenteni.

Az asszonyok nem akarnak ebbe belenyugodni. Egyszerűen nem tudták felfogni, hogy amit ők nagyszüleiktől és szüleiktől örökölték, most egy éjszakán át füstté és korommá válják. És mielőtt megakadályozhatnák, már ott vannak benne a lángoló házban. Most ledül egy fal és elzárja az asszonyok útját. Szikrázó füst és por gomolyog a levegőbe vérpirosan és odabent látni lehet az elzárt asszonyok árnyait, amint kétségbeesetten felemelik kezüket és azután összeesnek. A fáradságosan megfékezett tömegben a hozzájuk tartozók kétségbeesetten sikoltoznak.

Gáspár György gyalogos nem bírta tovább nézni ezt a nyomort. Nedves kendőt csavart szájára és orrára és a tűztengerbe ugrott. Már ott van az első szobában a láng, ott is felcsattog dühös dala; megemészt minden falrészt, mely a tűz fogára való. Gáspár lába beleütközik egy sötét lágy tömegbe, egy eszméletlen asszonyba. Hirtelen felkapja, odahurcolja *Hajdu* János tizedeshez, aki őt követte és a megmentett asszonyt kiviszi. Időközben Gáspár a többi négy asszonyt is fölfedezte és *Hajdu* segítségével a szabadba vitte. Amint az utolsót kivitték, hátuk mögött óriási lángokban, összeomlott a ház. De öt ember életét megmentette a két derék katona.

Turzuli is, Gáspár is megkapta az ezüst vitézségi érmet.

Kétszer eltemetve.

Bortin, 31-ik gyalogezredbeli zászlóalj-kürtös egy napon nyugodtan ült abban a házban, amelybe beszállásolták és éppen a trombitáját tisztította. Mert úgy szép a trombita, ha ragyog, még a hang is szebben csengve száll ki belőle, ha fényes. A jó *Bortin* azonban nem gondolta, hogy ma hasztalan fényesíti a kürtjét, nem fog végig harsogni mezőn és erdőn szava. Egyszerre irtózatossá dörgés rázta meg a földet, a házikó összedült és maga alá temette *Bortint* a ragyogó trombitával együtt. Gránát csapott be a házba és úgy dobálta egymásra falait, mint ahogy a kártyaház dül össze, ha a gyermek ujja megérinti.

A bajtársak ásóval, kapával derekasan hozzáláttak, hogy az eltemetett kürtöst kiszabadítsák. Hosszas munka után sikerült kivonszolni a romok közül *Bortint*, aki megsebesült, de nem súlyosan. Sebénél jobban fájt neki, hogy a kürtöt nem tudták romok közt megtalálni.

Sok ideje azonban nem volt a bánkodásra, mert ismét hallatszott a gránát rettentő dörgése. Ezuttal az istállóba csapott be, ahova a zászlóalj-törzs lovai voltak bekötve. Az istálló perc alatt lánggal lobogott. *Bortin* egyszerre elfeledkezett arról, hogy ma már egyszer eltemette egy összeomlott ház, vakmerően berohant az égő istállóba, hogy a paripákat megmentse. Sikerült is neki a lovakat kivezetni, csak a nyeregszerszám egy része maradt az égő istállóban. És bár az égő gerendák már aggasztóan ropogtak és sűrű füst töltötte el a helyiséget, a bátor kürtös még egyszer berohant a tűzbe. Vakmerősége azonban csaknem életébe került, mert feje fölött leszakadt az istálló teteje és másodszor is eltemették s düledező romok. Társai csak nagynehezen tudták kimenteni, de haja és szemöldöke lepörzsölődött és több súlyos égett seb borította testét.

Monták is neki bajtársai:

— Te, *Bortin*, ha még egyszer olyan helyen jársz, ahol rád szakad a ház, nem húzunk ki!

A derék kürtöst a második osztályú ezüst vitézségi éremmel tüntették ki.

Két fehérvári baka.

Orosz járőrök lopóztak a piaskii hágóra, hogy utánuk nyomuló csapataik számára kikutassák az utat és felfedezték ott ami tábori őrsünket. Most hát az oroszoknak vagy meg kellett állania, hogy szembeszálljon a mieinkkel vagy pedig retirálnia. Az ellenséges járőröknek azonban szigorúan meg volt hagyva, hogy akár mennyi vérbe kerül is, állásainkat és csapataink erejét kutassák ki, mert az uttalan, hegyes, erdős területen az erőviszonyok előzetes felderítése nélkül az előnyomulás katasztrófával végződhetnék.

Az oroszok minden kísérlete, hogy őreink vonalát áttörjék, megghiusult előre küldött őrsünk éberségén. Az oroszoknak tehát más módot kellett keresniök, hogy céljukat elérjék.

A piaskii hágóhoz mély, hosszú meder csatlakozik, melyet a vad bozót szövevénye annyira eltakar, hogy nem lehet észrevenni. Végén egy halom emelkedik, melyet csapataink tartottak megszállva. Ha valahol, az orosz járőr csak ennek a mélységnek a sűrűségében csúszhat át vonalunkon. És az alkony homályában csakugyan sikerült egy erős ellenséges osztagnak a meredek hegyoldaltól környezett rejtek utat elérnie és a sziklák és bokrok közt elrejtőznie. De a mi őreink sem aludtak, hanem fáradhatatlanul lesben voltak. A tábori őrsök nemcsak észrevettek minden embert, aki a magaslatokhoz közeledett és alaposan elvették a kedvét a továbbhaladástól, hanem a hegyektől szétválasztott csapatok közt is fenntartották az összekötte-

tést és a két parancsnok soha sem volt homályban az iránt, hogy milyen a helyzet az arcvonalon.

A piaskii tábori őrs és a keletre lévő halom közt az összeköttetésről a hatvankilencedik számú székesfehérvári gyalogos ezred két gyalogosa gondoskodott, névszerint *Szokolai János* és *Tóth Ádám*. Ezek hiúzszemű magyarok voltak, akik ismételten bebizonyították, hogy nem félnek sem a haláltól, sem az ördögtől, legkevésbé pedig az oroszról. Ez a két ember leszállt a mélységbe és óvatosan, de bátran átkutatta a medret. Már körülbelül egy órája kapaszkodtak és botorkáltak előre a mélységben, anélkül, hogy valami feltűnőt vettek volna észre, mikor egyszerre zörejt hallottak a sötétségben.

Földre vetették magukat és hallgatóztak. Mi lehet ez? Barát vagy ellenség? A magyarázat egyszerű volt. Az orosz járőr, mely a mélysébe belopozott, hogy az éjszaka védelme alatt állásainkat kikutasa, egy mellékösvényen egy embert örül állított. Ez észrevette az ellenséges járőr közeledését és sziklán bokron át övéihez rohant, hogy a veszélyről értesítse őket. Az oroszok előrohantak és körülfogták azt a helyet, ahol a mi két fehérvári bakánk buvóhelyét sejtették. Az orosz járőr vezetője odakiáltott bakáinkhoz, hogy adják meg magukat, mert a túlnyomó ellenséggel való harcban bizonyára életüket veszítik.

Szokolai és *Tóth* azonban oda sem hederített ennek a beszédnek. Nem először voltak ők már ilyen helyzetben és furfangos eszük mindig kisegítette őket a bajból. Volt nekik egy csinyjük, melyet már ismételesen alkalmaztak, mikor éjjeli szolgálat alkalmával megtámadták őket. Ezt most is kiprobálták. Teljes tüdejükből *éljent* és *hurrát* bömböltek, még pedig különböző hangnemből, hol vastagon, hol vékonyan és eközben jobbra és balra, előre és hátra ugráltak, úgy hogy az ellenség azt kezdte hinni, hogy nagyobb csapat rohan feléje. Az oroszok közvetlen közelében a két vakmerő katona a bokrok közé vetette magát és örült gyors tüzet indított meg. Oly biztosan lőttek és a tüzelés szüneteiben oly hatásosan támogatták egymást, hogy az amugyis megrémült orosz járőrt téve-

désbe ejtették. Az oroszok lába alatt már egész csomó sebesült fetrengett, úgy hogy az ellenség végre megfutmodott. Azt az utat, melyen jöttek, szerencsésen megtalálták és sokkal gyorsabban kijutottak a mélységből, mint ahogy belekerültek.

Ilyen módon néhány perc alatt a két fehérvári baka erős orosz járőrt kergetett ki vonalunkból. Az ellenségnek nem sikerült állásainkat kikémlelnie, ennél fogva a tervezett támadás is meghiúsult.

Mikor a két bátor katona visszatért parancsnokságához, nevetve beszélte el kalandját. A parancsnok azonban felismerte, mily komoly szerencsétlenséget hárítottak el csapatunk fejről és hőstettük méltánylásául megkapták az első osztályu ezüst vitézségi érmet.

A nagy ezüstérem.

Hogy a bátor huszár mi mindenre képes, ezt a háború számtalan esetben megmutatta.

Szénássy Bálint első ezredbeli huszár mindig ott volt, ahol Isten igazában közibe lehetett vágni az ellenségnek. Mindenki ismerte őt erről az oldaláról az ő századában.

Egyszer egy német gárda-hadosztály éjszakai rohamot akart végrehajtani és támogatására német gyalogság vonult be az erdőbe. Szükség volt azonban egy bátor katonára, aki az éjjeli sötétségbe borult erdőt átkutassa. Természetesen Szénássy Bálint huszár jelentkezett elsőül és csakhamar mélyen belovagolt a sötét erdőbe. Semmiféle veszéllyel nem törődve, csak éppen éles szemeire bízva magát, átvágott a legnehezebb területen és sértetlenül ért az erdőszélre, melyet tábori őrsök erős lövészárkaival meg-

szállva talált. Minthogy senkisémet jelentkezett, senkisémet lőtt rája, a rettenthetlen huszár azt gondolta, legjobb lesz, ha tovább előnyomul. Ezt meg is tette.

Óvatosan, de rendületlen bátorsággal ügetett tovább és vagy ezer lépésnyire az ellenség zömére bukkant. Látta az oroszokat, amint tábortűzüknél ülnek és vacsoráznak. A huszár most már arra gondolt, hogy itt az ideje a hazalovaglásnak, eleget tudott már. Nem törődve saját biztonságával, galopban vágatott vissza. Az orosz tábori őrsök ijedten szétugráltak és vadul lövöldöztek a huszár után. A sötétségben azonban egy golyó sem talált és a huszár szerencsésen elérkezett a reá várakozó német gyalogsághoz.

Adatai rendkívül fontosaknak bizonyultak. Ezek alapjául szolgáltak újabb támadó parancsoknak és az egész vállalat végső sikerének.

A bátor huszár mentéjén most büszkén ragyog az első osztályú ezüst vitézségi érem.

Menekülés orosz fogságból.

Annak a kitünő szellemnek, mely hadseregünket átlengi, egyik jele az, hogy hadifogságba került katonáink minden alkalmat megragadnak, hogy menekülhessenek a fogságból. Ezer meg ezer veszély várja a menekülőket, néha alig van remény arra, hogy valaha célhoz érjenek, ellenben minden lépésnél melyet tesznek, egy-egy sír tátong feléjük.

Minden egyes szökés valóságos lánc a kalandnak, nyomornak és halálos veszedelemnek.

Pavlics István a tizenkettedik számú horvát ulánus-ezred tizedese híressé tette nevét vakmerő szökésével. Mint hirszerző lovast, írásbeli paranccsal küldték egy nehéz

útra. Eközben tizenöt emberből álló kozákjárőr elfogta. Mielőtt azonban a kozákok kezébe került volna, a rábizott parancsot elnyelte. Pavlicsot a kozákok megkötözték és több más fogollyal együtt Tarnovba vitték, az orosz hadseregparancsnokságra.

Itt szigorú kihallgatás alá fogták. Egy orosz tábornok maga volt a vallató, tiszta, hibátlan horvát nyelven intézett hozzá kérdéseket az osztrák-magyar hadsereg viszonyairól. Pavlics természetesen óvakodott attól, hogy használható adatokhoz juttassa az orosz tábornokot.

Egy idejig Tarnovban tartózkodott Pavlics, azután nagyobb fogolycsapattal Dembicába kísérték. Pavlics, fogása alatt, folyton azon törte a fejét, hogy mi módon illan hasson el. Kedvező alkalom erre azonban csak a dembicai vasúti állomáson kínálkozott. Az orosz kíséző legénység, akkor érkezett parancs folytán, másfelé volt elfoglalva, úgy hogy Pavlicsnek sikerült észrevétlenül elsompolyognia. Elbujt egy közeli házban és ott sikerült neki polgári ruhát szereznie. Ezt a ruhát az ő ulánus egyenruhája fölé húzta és aztán elindult a városból, hogy megkeresse ezredét, melyről sejtelve sem volt, merre van és azonkívül nagy, oroszoktól megszállt területen kellett átmennie.

Orosz katonák lépten-nyomon megállították és alig sikerült magát tisztára mosnia az egyiknél, máris észrevette, hogy megint üldözik. Legalább tizszer volt abban a nem kellemes helyzetben, hogy mint kémét felakasztják. Amellett éhezett és nyomorgott, mert semmiféle élelmet nem vitt magával és a községeket és lakott házakat kerülte. Végre Duklába érkezett, melyet szintén oroszok szállottak meg, de már közel volt harcvonalunkhoz. Útja legnehezebb része még hátra volt. Ezt a helységet nem kerülhette el és mikor, mint ártatlan vándor, a helység déli szélén álló orosz előőrsök előtt el akart ballagni, eleinte visszautasították, később pedig gyanuba fogták; utána mentek, hogy elfogják.

Pavlics elhatározta most, hogy mindent kockáztatni fog. Észre vett egy útszéli majort, melynek istállójába

kozák lovak voltak bekötve. Szép nyugodtan bement az istállóba, felkapott egy kozáklóra és keresztül vágatott az orosz előőrsökön. Szerencsésen érkezett a mi csapatainkhoz. Több órai keresés után megtalálta ezredét is, minekutána csaknem egy hónapig időzött orosz fogságban.

Pavlics tizedes megkapta a másodosztályu ezüst vitézségi érmet.

Két fajta hős.

Bravuros munkát végzett *Mayer* Oszkár hadapród-jelölt őrmester, aki a tizenharmadik magyar népfelkelő ezredbe volt beosztva és megszerezte magának az elsőosztályu ezüst vitézségi érmet.

Géppuskát kezelt, mellyel úgy dolgozott, hogy az oroszok olyképpen estek össze előtte, mintha a harcmezőn egy láthatatlan óriás járna s rengeteg kaszájával egész tömegeket kaszálta le. Az oroszok azonban irtóztatóan fecsérlik az emberi életet. Folyton új rajokat vittek tűzbe, folyton új tömegek ömlöttek ki a fedezékekből és így mégis sikerült néhány csapatnak a magános, kérlelhetetlen halálosztó felé közeledni. A hadapród-jelölt már egészen egyedül volt, mert kevés bajtársa, az oroszok golyóitól találva, a fűvön feküdt. A bátor őrmester attól tartott, hogy jó fegyvere az oroszok kezébe jut és gyors elhatározással felkapta a gépet és vissza ment. Csakhamar erősítés érkezett a mi oldalunkon, új rajvonalak ugrottak elő és Mayer, ki nemrég a legdühösebb tűzben állott, ismét előnyomult. Gépe megint az ellenség felé kattogtatta halálos üdvözlését és, hogy azon a napon az oroszok támadása megghiúsult, az ő érdeme volt.

A nagy személyes bátorság azonban nem az egyedüli értékes tulajdonsága a parancsnoknak. Csaknem éppen olyan fontos, hogy eszésséggel és meggondoltsággal megnyerje katonái bizalmát, hogy döntő pillanatokban azonnal kövessék.

Willvert Ferenc zászlós nagy mértékben rendelkezett ezekkel a tulajdonságokkal. Semmiféle veszélyben nem vesztette el lélekjelenetét. Katonáit nyugodt megfontolással vezette és sohasem tette ki a derék magyar népfölkelőket fölösleges veszélynek. Mindég rajta volt a szeme legénységén, mely a harc hevében természetesen alig tudja, hogy mi történik körülötte. Olyképpen vezette katonáit, hogy azok érezték, hogy helyettük gondolkozik, ügyel és soha, semmi körülmények közt elkerülhető veszélybe, sikertelen vállalatba nem viszi őket. Mikor azonban elérkezett az a pillanat, hogy a katonának kockára kell tenni mindent, flegmáját bátorsággal cserélte föl és katonái tudták, hogy most utolsó csepp vérig kell harcolni. És ilyen módon csodadolgokat vitt véghez.

Első osztályu vitézségi érme bizonyítója katonai erényeinek.

Hogyan szerzik az aranyérmet?

Mikor látjuk a város utcáin a harctérről visszaérkezett katonákat, mindnyájunk szívét megdobbantja annak látása, hogy mennyire rá van írva arcukra a hosszú háború szenvedése, fáradsága, izgalma és vihara. Nem mintha ez arcok csüggedtségről vagy kimerültségről beszélnének, mert ellenkezőleg, éles, viharverte vonásaikon rajta van a végzett munka öntudata, háborúviselt katona büszkesége. De

ez a hosszú háború oly feladatokat ró minden harcoló katonára, amilyenről a régi háború vitézeinek fogalmuk sem volt. A dermedtő fagy és a rekkenő hőség, a dicsőség és szenvedés, fárasztó menetelés és a golyózáporban való veszteglés meglátszik e kemény, ösztövércokkon. A szeretet és részvét, a hála minden érzése e harcosok felé leng. Mikor pedig meglátjuk mellükön a vitézségi érmekeket, melyekből sokan egész gyűjteményt viselnek, elgondolkozunk azon, hogy ezek az utcán nyugodtan ballagó katonák a veszélynek mily fürgetegén küzdötték át magukat, hogy e kitüntetésekért kiérdemeljék! Különösen akkor nagy a nézők érdeklődése, mikor aranyérmet látnak ragyogni a katona kebelén. Az aranyérem a legnagyobb kitüntetés, melyet az altisztek és a legénység kivívhatnak. Akárhány fiatal ujonc, aki már a menetszázadban várja a harctérre indulást, sóhajt föl ilyképp:

— Vajjon megkapom-e valaha az aranyérmet?

A közönség is megostromolja naiv kérdéseivel a kitüntetett katonákat:

— Hogyan lehet megszerezni az aranyérmet?

Ezekről a halált megvető katonákról elmondunk itt néhány történetet.

Madarász Vendel tizedes, a 18-ik számú soproni honvédezred vitéz katonája volt. A magyar honvédség ebben a háborúban tette le első nagy tűzpróbáját, mert bár a bosnyák okupációban is mozgósították, az a háború a mostani mellett csak olyan volt, mint egy hang a vihar dörgéséhez képest. Most azonban a honvédség vitézsége úgy szállt át az egész világ égboltján, mint az égő vilám vagy a ragyogó szivárvány.

A vitéz honvéd kiváló képviselője volt *Madarász Vendel*. Az egyik csatában súlyosan megsebesült és kórházba kellett szállítani. Alig hogy meggyógyult, visszatért a harctérre és így szólt nevetve:

— Nem járja, hogy ti nélkülem akarjátok megverni a muszkát. Eddig eltűrtem, hogy nélkülem grasszáljatok, de most majd ki pótlom a mulasztást.

Ezt az ígéretet vészben és viharban híven megtartotta,

s különösen a dicsőséges bukoveci harcban tüntette ki magát. Századával egy magaslat ellen nyomult és eközben észrevette, hogy erős ellenséges osztagok fogják oldalba és hátba.

— Hohó, ti be akartok engem keríteni, mondotta magában. — De majd megtudjátok, hogy milyen a soproni ész és bátorság.

Perc alatt összegyűjtötte valamennyi közelében lévő emberét, villámgyors és ügyes kanyarodást vitt véghez és az oroszokat oly meglepő, megsemmisítő tűz alá fogta, hogy a sokszorosán túlnyomó ellenség nemcsak megadta magát, hanem kedvesen látott ráadásul még egy géppuskát is a honvédek kezébe adott. Amíg Madarász foglyait kísérte, észrevett egy új ellenséges rajvonalat, mely ellene megkezdte a tüzelést. A honvédtizedes minden habozás nélkül viszonzta az üdvözlést, még pedig oly hévvel, hogy a parancsnokló orosz tiszt, akit a mérges puskázás zavarba ejtett, átkiáltott honvédekhez, hogy milyen erővel támadnak.

Madarász tizedes, aki tapasztalásból tudta, hogy mikor az orosz az ellenséggel társalogni kezd, már alaposan meg van puhulva, a kérdésre ezt felelte:

— Jedná divizijá (egy hadosztály).

És még csak meg sem rebbent a szeme pillája erre a nagy föllentésre.

A honvédek ezzel vigan tovább lövöldöztek, az orosz tiszt azonban az így bejelentett ellenséges erőt nagyon aránytalannak találta és csapatával együtt megadta magát. A parancsnokló tiszt, két zászlós és 30 katona jutott ily módon Madarász tizedes kezébe.

Hát így szerzik meg az aranyérmet. Madarász tizedes megkapta.

Megmentette bajtársait.

Ismét egy fehérvári bakáról van szó. De hiszen, ha valamennyi hőstettüket elakarnánk mondani, kevés lenne hozzá ez a könyv.

A hatvankilencesek rohamot intéztek az ellenséges fedezékek ellen. Sajna, az orosz fedezékek hatalmasan el voltak sáncolva és nagy tömeg védő feküdt bennük. A roham, mely oly sokat ígérően indult, melyet hasonlíthatatlan hősiességgel hajtottak végre a hatvankilencesek, a túlerővel szemben végre is megtört. Gyilkos puska- és ágyútűzben özönlöttek vissza a századok és az oroszok lövészárkaikból és sáncaik mögül kedvükre küldözhatték utánuk golyóikat.

A katona szíve ilyenkor megtelik emésztő, keserű dűhvel, látván, hogy a fölséges roham, lobogó harci lelkesedés és véráldozat ezúttal hiába való volt. Különösen *Csonka* Károly szakaszvezető volt nagyon elkeseredve. Egyike volt ő az ezred legbátrabb és legkeményebb vitézeinek. Keblében most hát úgy lobogott a mindenféle bosszúterv, mint a forró víz az üstben. És ni, hamarosan kínálkozott is alkalom, hogy érzékeny bosszút álljon az üldözőkön.

Hangos segélykiáltások hatoltak füléhez. Megfordult és izgalmas jelenetet látott. Tíz orosz megtámadta négy társát. A megtámadottak kétségbeesetten védekeztek, dühöngve ütöttek szét az oroszok közt, de mégis nagy volt a túlerő, kivált, mert már majdnem valamennyien megsebesültek és úgy tetszett, hogy mindjárt leteperik őket. *Csonka* nem tűnődött sokáig. Hogy neki bajtársai segélyére kell sietnie, természetesnek találta. Gyorsan a dulakodó csoport felé futott vissza. Példáját követte *Vörös János* és *Móricz József* gyalogos. Most kemény, vad harc kezdődött. Ezúttal az oroszok is vitézül viaskodtak. Ember-ember ellen harcolt, az ellenfelek torkon ragadták egymást, lihegve és hörögve a dühtől. *Csonkáék* puskatussal dolgoztak és végre is legyőzték az oroszokat. Négy muszka meghalt és hármat elfogtak. Így végződött ez a véres eset. Csapataink szerencsés harccal áttörtek az őket bekeríteni törekvő oroszokon.

Csonka szakaszvezető, aki bátor közbelépésével a legnagyobb veszélyből mentette ki négy bajtársát és három foglyot is beszállított, megkapta az első osztályu ezüst vitézségi érmet.

A vitéz telefonista.

A mostani háborúban a legkülönfélébb, a régi háborúban nem látott katonai csapatok szerepelnek. Mikor a hadsereget mozgósították, a közönség alig győzte bámulni a sok mindenféle új egyenruhát és jelvényt, mert a tudomány haladása és a találmányok szaporodása mindig rávetette árnyékát a hadseregre. A gondos hadvezetőség minden új találmányban azt kutatta, mi módon lehetne értékesíteni az esetleges háborúban. És minden hasznos találmányt és fölfedezést értékesített.

Ilyen újszerű katona a telefonista. Minden csapat szervez magának távbeszélő osztagot és ezek a telefonos katonák épen úgy résztvesznek a harcban, osztoznak a veszélyben, mint többi bajtársaik. Ne gondolja senki, hogy a telefonos katona nyugodtan ül biztos fedezékében, a telefon kagylójával fülén és egyéb gondja sincs, mint hogy összekösse a beszélni kívánókat. A telefonos katonának ki kell mennie vészbe, viharba és gyakran sűrű golyózápórban kell a távbeszélő készüléket elhelyeznie és különböző csapatok közt összeköttetést létesítenie.

Különösen nagy szerepe van a távbeszélőnek a tüzérségnél. A tüzérségi megfigyelőket, akik az ellenséges állásokat figyelik és a távolságot megállapítják, telefon köti össze az üteggel, hogy megfigyeléseik eredményét közölhessék a parancsnokkal. Ha az üteg helyet változtat, vagy előre nyomul, előtte futnak készülékeikkel és huzaljaikkal a telefonos katonák és ezer veszély között létrehozzák az

új helyzetnek megfelelő összeköttetést. A lövészárkok közt is telefon tartja fönn az érintkezést és ha az ellenséges lövedékek eltépik a huzalokat, a telefonista tüstént a színhelyen terem, hogy a megszakadt összeköttetést helyreállítsa. Nagy bátorság, lélekjelenlét és kellő intelligencia kell ahhoz, hogy valaki jó telefonista lehessen.

Ilyen telefonista volt *Jósika* Miklós, a budapesti 15 cm tarackosztály szakaszvezetője. 1915 május 3-án az ellenség heves rohamot intézett az ostrei magaslat ellen. A legtüzeesebb harc közben észrevették, hogy az ellenség lövedékei elszakították a távbeszélő vezetéket, mely a mi lövészárkainkat és a tüzérség megfigyelő-állását összeköti. Jósika szakaszvezetőt küldték ki, hogy a vezetéket helyreállítsa. Az ellenség tüze záporozva áradt arra a területre, melyen a szakaszvezetőnek át kellett haladnia, a hős telefonista azonban nem törődve vele, munkáját nyugodtan elvégezte. Alig állította helyre az összeköttetést, ismét eltépték az ellenséges ágyúk a vezetéket. Jósika másodszor, sőt harmadszor is megcsinálta az összeköttetést. Eközben ráakadt *Dobránszky* hadapródra, akit egy gránát földhöz vágott és súlyos sebesülten feküdt a harctéren. Jósika ölébe vette a sebesültet és nem törődve a tűzvonalal, melyen keresztül kellett haladnia, az ütegállásba vitte.

Ha valaki, Jósika Miklós szakaszvezető bizonyára megérdemelte az ezüst vitézségi érmet, mellyel kitüntették.

A messzelovaglás.

Hogy a valódi lovas katona és a lova, ha muszáj, mit nem tud véghez vinni, azt megmutatta *Ludvig* Antal tizedes, a negyedik huszárezred daliája.

Hírszerző különítménybe volt beosztva, mely föladata

teljesítése közben egyetlen napon pihenés és szünet nélkül nem kevesebb, mint hatvannégy kilométert lovagolt. A lovak és huszárok már tisztességesen elfáradtak, mikor Ludvig tizedes azt a parancsot kapta, hogy tüstént vigyen egy fontos jelentést a parancsnokságnak. A parancsnokság harmincnégy kilométernyire volt ama pont mögött, ahol a hírszerző különítmény e percben tartózkodott.

Ludvig tizedes persze fáradt volt, akárcsak a többi pajtása, de a parancsra úgy lepöckölte magáról a fáradtságot és álmot, mint az alkalmatlan legyet. Visszafordította lova fejét és a jelentéssel ellovagolt.

Az éjszaka sötét volt és az utat alig lehetett látni. Csak az orosz puskák föllobbanó tüze világított pillanatra, de ez csak olyan volt a fekete éjszakában, mintha messze ezer gyújtót lobbantanának lángra. Csak épen hogy nem olyan ártatlan. Az az út ugyanis, melyen a huszárnak lovagolnia kellett, az ellenség tűzkörletében volt; a vágató huszár-tizedes mellett és mögött kozák-szakaszok bukkantak föl, rábámultak a huszárra, nem tudván, honnan merült ez ilyen hirtelen föl a sötétségből, azután üldözőbe vették a magános lovast és lövöldöztek utána. A huszár mindig kicsúszott üldözői közül és így megtette maga meg a lova a 34 kilométeres hosszú utat, anélkül, hogy a hajaszála meggörbült volna, vagy a lovát kár érte volna. Jelentése idején megérkezett a parancsnoksághoz.

Néhány nappal később bebizonyította a vitéz huszár, hogy nemcsak paripája lábának gyorsaságával tud tündökölni. Megbízták egy ellenséges tüzérségi állás kipuhatolásával, mely hosszabb ideje sok kárt okozott tüzérségünknek és melyet ütegeink nem tudtak elhallgattatni. Ludvig tizedes kikutatta az ellenséges üteg állását és oly pontos adatokat hozott róla, hogy tüzéreink nemsokára néhány pompás teljes találattal az ellenséges tüzérség torkára fojtották a szép szót, megsemmisítvén az orosz ágyúkat.

A kitűnő lovast az elsőosztályú ezüst vitézségi érmmel díszítették föl.

Gyalog-huszárok.

Ebben a nagy háborúban megváltozott sok olyan fogalmunk, mely a katonaságra, katonai dicsőségre, pompára vonatkozott. A huszár leszáll a lóról és gyalog verekszik, ellenben az aviatikus katona szárnyra kap és a levegőben vívja meg csatáját. Vagy ki gondolta volna világháború előtt, hogy az öreg népfölkelő épen úgy a tűzvonalban fog harcolni, mint az a legény, aki most szolgálja katona-idejét, vagy a tartalékosok? És ha már gondolt is erre valaki, hitte volna-e, hogy a népfölkelők is oly vitézül, kitartóan és halálmegvetően fognak harcolni, mint a fiatalabb korosztály katonái? A népfölkelő gyalogság és a népfölkelő huszárság már régen megcáfolta azt a hiedelmet, hogy csak másodrangú katonaság lenne. Vérével, életével, diadalai-
val, pompás viselkedésével kiérdemelte a népfölkelő, hogy a legválogatottabb katonákkal helyezzék egy sorba.

Ki hitte volna néhány év előtt, hogy lesz háború, mikor az apa egysorban fog harcolni fiaival, sőt nem egy esetben a nagyapa unokáival. Mily csodás időt érünk! Ez az igazi népháború, a nemzetek harca, tele önfeláldozással és lemondással.

Nem egyszer sóhajtottunk föl olyanképen, hogy vége a huszár-legendának! Többször is megemlékeztünk már, hogy a huszárélet elvesztette fényét. Pedig nincs igazunk, mert az a huszár, aki most harcol, kétszeresen megérdemli a közvélemény bámulatát, mert kétszeresen teszi kockára életét hazájáért, mint a régi magyar huszár.

Persze szépek voltak a régi huszárok, mikor szellő lábu paripájukon ültek, karddal kezükben. A bátorságnak és győzelmi hitnek valóságos élő szobra volt minden huszár és feldobogott szívünk, mikor hírt hallottunk róla, mint gázolt le a magyar huszárság, akár csak a pusztító ciklon, országot és városokat, ellenséges ezredeket, ütegeket. Most persze ilyesmiről ritkán hallunk, ámbár volt erre is dicsőséges példa. Most azonban le kell szállnia a büszke huszárnak a kényes lóról, le kell csatolni a kardot

és puskával kezében ront az ellenségnek oldalán a derék gyalogságnak. De a huszár ebben a harcban is kivívta a huszár nevet. Csak a limanovai huszárokra kell gondolnunk, hogy élénk ragyogjon az új huszárdicsőség.

Lovasságunk gyorsan hozzáilleszkedett az új követelésekhez. Igazi katonák ők, testtel és lélekkel és gyorsan összebarátkoztak a gyalogsági harc szokatlan módjával és fáradalmaival. Most hát ott állnak ők is, ha kell, a lövészárokban, de a pompás lovas szellem azért hű maradt hozzájuk. A gyalog-huszár is megteremtette már a huszárcsínyeket és a huszár-legendákat.

Kovács Ferenc, az ötös huszárok szakaszvezetője. Parancsnoka egy gyalogos huszárszakasznak. Kovács szakaszvezető önállóan jár el és oly ügyesen hajtott végre egy megrohanást, hogy az orosz tábori őrs a legvadabb rendetlenségbe került. Ezt a megrohanást egy lovas huszár-osztaggal való egyetértésben hajtotta végre, melynek ennél fogva sikerült egészen az orosz főőrsig nyomulnia. Egyesült erővel ezt az orosz csapatot is szétriasztották. A gyalogos és lovas huszárok ezzel teljesen megállapították az ellenség erejét és fontos adatokkal tértek vissza. Kovács szakaszvezető vitézségeért és föladata mesteri végrehajtásáért megkapta az elsőosztályú ezüst érmet.

Más alkalommal ugyancsak ennek a vitéz komáromi ezrednek egy fél századját kiküldték, hogy zárja el a Wolosaty-völgy északi torkát. A lovakat hátrahagyták, a félszázad előnyomult és megszállotta a völgynek kissé előszökkenő lejtőjét. Az ellenség azonban már közeledett, még pedig hatalmasan túlnyomó erővel, valami két század. Tüstént élénk lövöldözés kezdődött. A huszárok fáradhatatlanul küldték a völgybe karabélyuk golyóit, de ott lent, az ellenség sem kímélte a municiót és a lejtőn levő kis csapatot kiadós sortűzzel bolygatta.

A helyzet egyre válságosabbá vált, kivált mert az oroszoknak sikerült egy géppuskát is állásba vinniök. Ez a huszárok jobbszárnyán komoly veszedelmet jelentett. Okvetlenül szükséges volt valamit tenni ellene. Kiss őrmester tehát parancsot kapott, hogy szakaszával fe-

dezze a fenyegetett szárnyat és lehetőleg hatásosan lőjje a géppuskát. A körültekintő altiszt a helyzetet kitűnően fölismerte és katonáit nagy gyorsan a legkedvezőbb helyezte el. Vad puskatűzzel támadták meg a huszárok a géppuskát és hajthatatlan makacssággal folytatták a lövöldözést. Oly kitűnően céloztak, hogy megbénították az ellenséget és bátor kitartásuk lehetővé tette, hogy a félszázad a völgytorkot addig védhesse, míg erősítés érkezett és a gyalogság a magaslatokat megszállta.

Elsősorban az altiszt céltudatos beavatkozásának lehetett köszönni, hogy az állást az erősítés megérkeztéig tartani lehetett. Kiss őrmestert, aki katonai erényeit már több járőr-vállalatban és egyéb harcokban fényesen igazolta, az elsőosztályú ezüst vitézségi éremmel díszítették fel.

A géppuska két utolsó hőse.

Orbán István, a székesfehérvári 69-ik gyalogos-ezred tizedese az első számú géppuskásosztaghoz volt beosztva. Hónapokon át ügyesen és hűséggel szolgálta ezt a veszedelmes kis vadállatot. A kárpáti harcokban föllebbvalói az egész legénység elé mintaképül állították Orbánt és mikor az oroszok a Beszkid-nyereg ellen való ama borzasztó tömeges támadásaikat intézték, fényesen kitűnt nyugalmaival és rendíthetetlen kitartásával.

Irtózatosságot okoztak ezek a napok. A géppuska szörnyű módon pusztította az ellenséget, de az ő legénysége is elvérzett. A kezelő-legénységből egyedül csak Orbán állt a lábán, a többi mind ott hevert körülötte, ki örökké elnémultan, ki sebesülten. Ő volt az egyetlen, aki a géppuskát épségben visszavihette volna, de ő nem gondolt ilyesmire,

hanem bátran helyén maradt és az ellenséget jól célzott, megsemmisítő golyózáporral árasztotta el. Az oroszok ebben az emlékezetes rohamban megrendítő veszteséget szenvedtek és ennek jórésze Orbán tizedes munkája volt, aki holtak és sebesültek közt úgy tüzelt ott egymagában, mint a vészangyal, ki egész emberrajokat dönt a halál örvényébe.

Takács Ignác gyalogos, szintén a székesfehérvári ezred katonája, ugyanakkor hasonló hősiességgel viselkedett. Egyike volt azoknak, akik a géppuska mellett megsebesültek, de ő vonakodott a kötőhelyre menni. Bátorító kiáltásaival és mindig felhangzó buzdításaival föllelkesítette a már ingadozó legénységet és oly nemes harci tüzet gyújtott benne, hogy bár egyik katona a másik után esett el, senki sem hátrált, hanem utolsó leheleteig nyugodtan dolgozva várta az elkerülhetetlennek látszó golyót vagy gránátzilánkot. Mikor már mindenki vérében feküdt a földön, még akkor is ott szállt a holtak és sebesültek fölött Takács buzdító hangja, mintha csak ezt az elnémult, vérző bajtársait is harcra akarná tüzelni. Csak akkor engedte magát a kötőhelyre vitetni a holtakkal borított csatatéren át, mikor a borzalmas rohamot visszavertük.

A géppuska mindkét hőst az elsőosztályú ezüst vitézségi éremmel tüntették ki.

Az ellenséggel szemben.

A vihar előtti csönd ideje volt ez. Nem szabad azonban teljes csöndre gondolnunk. Talán a harc felvonásköze volt, amikor mindakét fél kilihegi magát és fáradt tagjainak, megfeszített idegeinek egy kis nyugalmat ad, hogy hatalmába ne kerítse a végső kimerülés? De itt még ilyen

pihenőről sem lehetett szó. Egy ellenséges rohamot visszavertek és csak annyi volt az egész, hogy a párbaj dühe és szilajsága kissé csökkent. A két ellenséges csoport, mely tűzérési és gyalogsági tűzzel, szuronnyal és puskatussal egymásnak rohant, új munkára készült, anélkül, hogy a régi harcot ellobbanni engedné.

A fődolog egyébként megtörtént, az ellenséges támadást visszavertük és a két hadvonal közt hézag keletkezett. De még folyton dörögtek az ágyúk és lövedékeikkel végig páztászták a harctereket és a gyalogság golyói minden oldalról beröpülték és bezsongták a mezőt, új áldozatokat keresve.

A mi állásainkból észrevették, hogy a két harcvonal közt levő térségen néhány osztag katona csoportozik, akikről nem tudták, hozzánk tartoznak-e, vagy az ellenséghez. A tűzzel tehát óvatosan kellett bánni, nehogy saját katonáinkat söpörjük el, ami a legborzasztóbb halál.

El lehet képzelni, mit érez az olyan katona, aki saját bajtársainak golyóitól esik össze és mit érez az a katona, aki megtudja, hogy legjobb bajtársa esetleg az ő fegyveréből kapta a halálos sebet! Mindenesetre bizonyosságot kellett szerezni, bajtárs vagy ellenség közeledik-e?

Ekkor *Kocziha* Imre, a 37-ik nagyváradi gyalogezred őrmestere ajánlkozott, hogy a vidéket átkutatja. Csak tíz embernyi kis járőrrel kibújt a lövészárokból, bátran a rajvonal elé állt és megkezdte veszedelmes útját, nekimenve az ellenséges rajvonal tűzének és annak az esetlegességnek, hogy a téren lappangó ismeretlen osztagok is golyózáporral fogadják.

Kocziha őrmester előrenyomult. Alig pillantotta meg az ellenséges gyalogság, mint a sáskaraj a véletlenül földözött vetésre, úgy csapott le rája a puskatüz. Az őrmester nem rettent meg, tudta, hogy némileg fedezi előnyomulását tűzérségünk, noha a kis csapat maga is abban a veszélyben forgott, hogy véletlenül saját ágyúink döntik le. Őt azonban feladata teljesítésében mindez nem zavarta és bátran közeledett ahhoz az ember-folthoz, mely izgatott nyüzsgéssel mozgott a két hadvonal közt lévő területen.

Végre megtudta, miféle katonák azok. Oroszok voltak.

Valami száz orosz csoportosult egy sebesült orosz vezérkari százados körül, nyilván azzal a szándékkal, hogy a tűzből kivigye.

Kocziha harsány hangon felszólította az oroszokat, hogy adják meg magukat. Embereinek puskacsőve oly fenyegetően meredt a már amúgy is megszeppent ellenségre, oly hatalmasan dörgött az őrmester hangja, hogy az oroszok, akik valószínűleg már amúgy is megelégték a harcot, gyors elhatározással megadták magukat.

Az őrmester száz foglyával együtt a sebesült vezérkari tisztet is a mieink táborába vitte, ahol nagy diadallal fogadták. Rettenthetetlen magatartását az elsőosztályú ezüst vitézségi éremmel jutalmazták.

Tizenhatfokos hidegben.

Sipőcz Lajos, a 13-ik honvéd-gyalogezred szakaszvezetője, az áldozatkészség és hősi bátorság mintája. Ha ő elvállal valamit, meg nem akasztja teljesítésében maga Belzebub, sem pedig a kaszás halál. Legszívesebben olyan feladatra vállalkozik, mely a legbátrabbat is megdöbbeníti. A legnehezebb járőrszolgálat, a legveszélyesebb földérítő munka az ő szenvedélye.

A múlt évben március 7-én csinálta meg legpompásabb remekművét, oly bátorsággal és halálmegvetéssel, melyről sokáig beszéltek a században és fognak még beszélni évek múltán, a kis falvakban, melyekbe e nagy háború vitézei egykor győzelmesen hazatérnek. Jelentkezett, persze önkéntesen, hogy az ellenséges állásokról világos képet fog szerezni a parancsnok számára. A San partján, Prociáne mellett történt a dolog. A folyó balpartján voltak a mieink,

a túlsóparton, jól elsáncolva és fedezve állt az orosz. Aki az ellenség állásait ki akarta kémlelni, annak előbb egy kis hideg San-fürdőt kellett vennie március 7-én, amikor azon a vidéken némelykor oly hideg van, mint nálunk decemberben. Mert ámbár a San be volt fagyva, a korábbi olvadás folytán szakadékos és törékeny volt. A San átgázolása után következett az ellenséges géppuskák melegfürdője, mert aki átkelt a Sanon, azt az orosz géppuskák tüze üdvözölte.

A hőmérő tizenhat fok hideget mutatott a Reaumur-skálán, mikor Sipőcz a San szakadozott jegén átgázolt, gyakran övig beleesve a vízbe. Félig elfagyott lábbal, de szerencsésen átjutott a tulsó partra és húsz lépésnyire csúszott az ellenséges rajvonalhoz. Az oroszok észrevették a vakmerő katonát és célba vették. Háromszor érte már golyó, három sebből vérzett már teste. Őt azonban szándékában mindez meg nem akasztotta, hidegvérűen és közvetlen közletről végig nézte az állásokat és csak akkor fordult meg, mikor az orosz hadállásokat kellően «kipróbált».

A félig megdermedt altiszt aztán átkelt a Sanon és jelentkezett csapatánál. A század parancsnoka kitűnő helyzetképet kapott, Sipőcz pedig a jól megérdemelt elsőosztályú ezüst vitézségi érmet viseli. A jutalomjavaslatban kiemelték a derék szakaszvezetőnek rendületlen magatartását a tűzharcban is. Valóban oly katona, kire büszke lehet a magyar honvédség és hazája.

Három útszéli ház.

Schuller András, a nagyszebeni 31-ik gyalogos-ezred tartalékos tizedese nagy selma volt; senki sem ismerte nála jobban az oroszok cseleit. De kell is a gyepre az ilyen agyafurt ember, különben nem birtunk volna a muszka túlerővel. Minél több van belőle, annál jobb.

Schullert az ő járőrével nyugodtan beengedték az oroszok Breznica Stary mellett levő állásaik hálózatába, abban a hiszemben, hogy mint már eddig több járőrrel sikerült, fáradság nélkül elfogják.

De lám, ezuttal keservesen csalódtak.

Valahányszor azt hitték, hogy a bátor betolakodók már a körmük közt vannak, hült helyüket találták, a fészek üres volt. Így vezette Schuller kis csapata teljes tíz napon át orruknál fogva a derék muszkákat és miután mindent alaposan kiszimatolt, meglegedetten és épségben visszatért ezredéhez.

Schuller András azonban nemcsak úgy tudott csúszni-mászni, mint az indián, hanem ahhoz is értett, hogy alaposan közibe üssön az ellenségnek, mikor alkalom kínálkozott.

Egy izben megint járőrt vezetett. Három ház állt az útszélen. A járőr óvatosan a házakhoz lopózott, hogy megtudja, van-e benne orosz. Szerencsésen eljutottak az első kunyhóig, itt azonban az oroszok, akik a házban lappangtak, valóságos gyorstűzzel köszöntötték a közelgőket. Schuller Andrást és embereit ez nem ijesztette meg. Fölugráltak, rohamot intéztek az oroszok ellen és kidobták őket a fészkükből.

Most Schullerék aztán maguk telepedtek be a házba. Persze nem pihenő várta ott őket, mert a másik két házból és az egész környékről valóságos golyózápor fogta körül kunyhójukat úgy, hogy nem mozdulhattak sem előre, sem hátra. Isten tudja, nem csípték volna-e meg ezúttal az oroszok a híres járőrparancsnokot, ha épen akkor három huszár nem ügetett volna arra. Ezek figyelmessé lettek a lövöldözésre, leszálltak

a lóról és a házikó közelébe csúsztak. A tizedesnek sikerült magát velük észrevétetnie és jelekkel az oroszok hátába dirigálta őket. A kettős támadásnak az oroszok nem-sokáig tudtak helyt állani és miután ötük elesett, a többi 30 megadta magát.

Schuller tizedes, «a három útszéli ház» elfoglalója, most keblén viseli az elsőosztályú ezüst vitézségi érmet.

Róka koma.

1914 december 22-ike és 23-ika közt való éjszakán gonosz világ járta a Sempichov mellett és a derék nagykanizsai negyvennyolcasok közül, akik ott álltak, senki sem gondolt alvásra. Az orosz sűrű tömegekben betört állásaikba és olyan pokoli devernya keletkezett, hogy szinte el sem lehetett képzelni, hogy másnap a szent karácsony-est várja az emberiséget. Már senkisem tudta, hol van a barát és hol az ellenség, úgy fütyült mindenfelől a golyó. Ha nem lettek volna járőrök és földerítők, akik halálmegvetéssel nyomultak előre a sötétségben, sok jó magyar golyó oltotta volna ki derék magyar katonáink életét.

Pete Károly őrvezető, címzetes tizedes és Kovács Pál, gyalogos, önként csatlakoztak olyan járőrhöz, mely megakarta állapítani, hogy ötven lépésnyire ellenséges rajvonal fekszik-e a sötétségben, vagy pedig a mieink lappanganak-e ott. Nesztelenül csúsztak előre, egyre közelebb, — semmit sem lehetett felismerni. Tehát előre, előre. Most már egészen közel jártak. Egyszerre néhány lövés dördült el és ugyanakkor körülfogták a járőrt az oroszok. Az ellenállás hasztalan lett volna. De két olyan minden hájjal megkenekedett fickót, amilyen Pete és Kovács volt, nem lehet oly könnyen elcsipni.

Amint az első lövések eldördültek, a két baka a földre vágódott, mintha súlyosan megsebesült volna. Jajgattak, segélyért kiáltottak, mintha utolsó perceiket élnék. Az oroszok elhitték a két rókának, hogy megsebesült, egyelőre nem törődtek velük, hanem a járőr többi katonáját igyekeztek lefegyverezni. Csak pár pillanatnyi idő mult azóta, hogy az oroszok elfordultak tőlük, a két róka-koma ismét talpon volt és széleseben vágatott vissza.

Az oroszok dühösen lövöldöztek utánuk, a két baka azonban a sötétség védelme alatt szerencsésen elérte századát, amely most már tudta, hová kell lőni. Több száz puskagolyó söpörte végig az orosz rajvonalat, mely nem sokáig állta ezt a karácsony előtti nagytakarítást és csakhamar súlyos veszteséggel hátrált.

Pete és Kovács megkapta a kis ezüst érmet.

Ötszörös túlerő ellen.

Jassó Józsefnek, a trencsényi hetvenegyedik gyalogezred őrzetőjének, úgylátszik, vérében van a kalandvágy. A harctéren ezernyi szunnyadó érzés lobban föl az emberek millióinak lelkében. Az ifjúkor minden szilajsága és vágya fölébred. Az erdőben, a hegyeken, a mezőn és az országúton való kalandozás cigányérzelmeket, indián kedvteléseket teremt, akár csak a boldog gyermekkorban, mikor a tavasszal szívünkben és a tavasz üde levegőjét érezve arcunkon, becsavarogtunk erdőt, mezőt, hegyet, völgyet. Az ember kalandvágya és hadicsínyek után való szomja a háborúban jobban előtérbe lép, mint bármily helyzetében az életnek, noha ez a kalandvágy itt komoly és életveszélyes tettekben tombolja ki magát.

Amit gyermekkorunkban játék gyanánt űzünk, a há-

borúban a férfinak kötelességszerűen kell megtennie. Ez az oka, hogy sok csöndes, egykor ártatlan polgár a háborúban egyszerre megváltozik, a csöndes ember lármás Rontó Pállá, a szelid nyárspolgár mindég rohanni kész hőssé és az óvatos családapa vakmerő és kalandvágyó vitézzé válik. A szunnyadó indulatok, melyeket a béke évei elfojtottak, most kitörnek.

Ilyen harcias hőssé vált Jassó örvezető, ki a polgári életben szintén csöndeskén élte egyhangú napjait. Ha veszedelmes vállalatról volt szó, azonnal önként jelentkezett és különösen azokat a járőr-kiküldetéseket kedvelte, melyek rettenthetlenséget, találékonyságot és bátorságot követeltek.

Egy 1915 januáriusi napon Jassót Ksany mellett levő megerősített állásunkból járőrrel küldték ki, hogy megállapítsa az ellenség hadállását és erejét. Ötszörös túlerőre talált és megtudta azt is, hogy az oroszok csapataink megtámadását tervezik. Kutatásai közben annyira előre merészkedett, hogy hajsza híján múlt, hogy visszavonulását el nem vágták. Már körülfogták járőrével együtt és a fogság elkerülhetetlennek látszott. Jassó elhatározta, hogy inkább a halált választja, mint a fogságot. A kis csapat megkísérelte az ellenség gyűrűjének áttörését és csakugyan sikerült egy gyöngébb ponton átszakítani az oroszok láncát.

Csakhamar találkozott egy másik járőrünkkel és ezzel egyesülve, bravuros lendülettel magával ragadta a csapatot. Ahelyett azonban, hogy hátrafelé menne, előre nyomult. Meglepte az oroszokat és azokat, akik az imént, még őt elakarták fogni, futásra kényszerítette. Ennek a futásnak az volt a következménye, hogy a túlnyomó ellenség tervezett támadásáról lemondott és a mi állásunk ezzel meg volt mentve.

A derék örvezető most az elsőosztályú ezüst vitézségi érem tulajdonosa.

Osmanovobrado.

1914 augusztusában történt. A 33-ik gyalogosezred első zászlóalja folyton az ellenség sarkában volt és folytonos harcban mind messzebbre szorította vissza. Az ellenség az Osmanovobrado mellett sáncolta el magát és most arról volt szó, hogy egy hatalmas lökéssel kidobják onnan, mert az állás erős volt és a szerbek kétségbeesetten harcoltak.

A derék aradi harminchármasokat a legszívósabb ellentállás sem riasztotta vissza. Már az előző napon, augusztus huszonnegyedikén, mikor arról volt szó, hogy az ellenséges állásokat földerítsék, az első század egyhangúan, önként jelentkezett járőrszolgálatra, úgy, hogy *Kapot* Ferenc József tartalékos szakaszvezető és címzetes őrmesternek, aki a járőrt vezette, sok dolga volt, amíg kiválaszthatta a lelkes ifjúságból embereit. Végre megalakult a járőr és megindult. Csakhamar ellenségre bukkant, egy szerb szakaszra, melyet egy tiszt vezetett. Az őrmester habozás nélkül megkezdte a tüzelést a többszörös túlerő ellen, ő maga lőtte le a tisztet, annak néhány emberével együtt. A szerbek rendetlen futással menekültek vissza, a kis csapat elől, védő fedezékeikbe.

Azonban huszonötödikén meleg világ járta arra. *Kriszten* Emil tartalékos őrmester fáradhatatlanul cipelte a lövészert a rajvonalba, akárhogy zengtek és füttyörésztek körülötte a szerb golyók. Társa, *Zecha* Hubert embertől emberig, szakasztól szakaszig sietett, mindenhova, ahol a tiszt vagy altiszt elesett, lelkesítve, a csapatot rendezve, jó példát szolgáltatva. Végre mégis ott voltak az ellenséges állásnál. *Prunner* hadnagy már rohamra vezette szakaszát az ellenséges tüzéréség ellen, mikor szíven találva összeesett. Ekkor az arcvonal elé ugrott *Schönwälder* József törzsőrmester, magával ragadta a katonákat és a szerb tüzéréség nagy sebtén eliramodott.

A többi szakasz és század eközben behatolt az ellenséges állásba, legelől rohant *Klimesch* Miksa tartalékos

szakaszvezető és *Langer* János számvevő altiszt, aki egy elesett bajtársa puskáját kapta föl és a rohamban résztvett. Elkecseregett dulakodással kiverték árkaikból a szerbeket, akik menekülés közben is kétségbeesetten védekeztek. Egy ellenséges tiszt visszalőtt üldözőire és *Skacel* tartalékos gyalogost súlyosan megsebesítette karján. Lángoló dühvel ordított fel a tartalékos:

— Ezt a fickót lelövöm, ha addig élek is!

Minthogy lövészerét már régen ellövdözte, egy sebesülttől elvette töltényeit, előre vándorolt és addig lőtt a szerbek után, amíg a tiszt elesett. Csak akkor vitette magát a kötőhelyre, mikor bosszúszomját kielégítette. Akkor már a győzelem is a mienk volt.

A vitéz harminchármasokra dúsan hullott az ezüst-érem-eső. *Schönwälder*, *Zecha* és *Kriszten* őrmesterek, valamint *Skacel* gyalogos megkapták a «nagy», *Kapot*, *Langer* és *Klimesch* a «kis» ezüstöt.

Vadászaink.

A komáromi 19-ik tábori vadászászlóalj egyik századát harcászati okokból vissza kellett vonni. *Ivancsics* János fővadász harminc vadással fedezte ezt az ellenségtől észre nem vett helyváltoztatást. Tízszeres túlerő ellenében hőiesen védte az erdő szélét. Egyszerre észrevett egy orosz, aki kézigránáttal a magyar vadászok állásába akart lopezni. A fővadász a muszkát tíz lépésnyire engedte közeledni és aztán jól célzott fejlövessel leterítette. Később súlyosan megsebesült a vitéz fővadász, ennek ellenére beosztásában maradt és bár vérezve és vándorogva, a zászlóalj további harcaiban is résztvett. Fontos hírszerző jár-

örök vezetésében is gyakran kitüntette magát. Az elsőosztályú ezüst vitézségi érem díszíti mellét.

Ulrich János járőrvezető egyízben a géppuskásosztag szolgálatában vett részt a harcban. Közvetetlenül előtte feküdt rajvonalunk és *Ulrich* János gyakran tekintett nyugtalanul a rajvonal egyik pontjára. Az a pont pedig egy fiatal vadász volt, aki megszólalásig hasonlított hozzá. Nem is csoda, mert a katona ikertestvére volt. Mindig nyomasztóan és fájdalmasan hat a katonára, mikor valamelyik rokonát vagy jóbarátját közvetlenül látja a srapnelek, gránátok és puskagolyók halálos záporában s tudja, hogy nemsokára megtörténik a főroham, mikor minden ember élete az élet és halál finom mérlegében inog és dúsan arat a kaszás rém. Szívesen cserélne vele helyet, ha a katonai fegyelem megengedné, hogy bárki eltávozzék a rajvonalból. Milyen érzések keltek *Ulrich* Jánosban, mikor saját ikertestvérét pillantotta meg a legnagyobb veszedelemben, akivel egész életét együtt töltötte s akinek nemcsak életkora, hanem minden gondolata egyezett az övével. A csatatérnek gyakran vannak ilyen izgalmas találkozásai.

Am hiába kereste föl aggódó tekintete ikertestvérét, hogy mintegy védje vele a dühöngő kaszás ellen, az orosz épen azt a helyet lőtte dühösebben, ahol testvére feküdt és föl-fölugorva, előrenyomult. Egy ilyen előrenyomulás percében hirtelen megtántorodott az ifjú és holtan bukott a földre. *Ulrich* János oroszlánként szökött fel és rohant a rajvonalba, hogy elfoglalja testvére helyét. Vadul lőtt, folyton lőtte az oroszokat, akik bizonyára súlyosan megfizettek azért a kioltott életért. A rajvonal legelső sorában küzdött a vadász, egy ellenséges golyó már átfúrta mellét, de ő azért folyton küldözte golyóit testvére gyilkosaira. Úgy vitték ki, eszméletlen állapotban a harcvonalból. Felgyógyúlt. Megkapta az ezüst vitézségi érem második osztályát.

A bosnyák-hercegovinai vadászok.

Ujváry Sándor, a bosnyák-hercegovinai vadászzászlóalj számvevő altisztje a legvitézebb katonák egyike volt. Az ő bátorsága abban nyilatkozott meg, hogy bármely veszélyes helyzetben is gondoskodott katonáiról. Ezek szerették is őt és úgy bíztak benne, mint a saját apjukban. *Ujváryt* semmiféle ellenséges tűz vissza nem tarthatta, mikor arról volt szó, hogy bajtársainak segítségére siessen.

Legfőbb törekvése az volt, hogy harcoló katonáinak egészen a rajvonalba juttassa az ebédet. Bármily megközelíthetetlen és veszélyes volt az út, *Ujváry* tudta, hogy emberei, akik egész nap küzdöttek, vágyódva várják az ételt és ő vaskövetkezetességgel keresztülvitte, hogy ne várjanak hiába.

Egy napon elmaradt a derék altiszt.

Ez szomorú meglepetés volt a lövészárokban. Nem azért, mert elmaradt az ebéd, hanem mert sejtették, hogy *Ujváryt* szerencsétlenség érte.

Úgy is volt. Egyik halállal kacérkodó útja alkalmával súlyosan megsebesült és egy időre, akarata ellenére, abba kellett hagynia kedves foglalkozását.

Hosszú betegség után felgyógyult, de már akkor az elsőosztályú ezüst vitézségi éremmel tért vissza zászlóaljához.

Vitéz katonája volt a zászlóaljnak *Barta* József zászlóaljkürtös is. Ő egyízben önként vállalkozott arra, hogy az ellenséges tüzön keresztül a mozgókonyhához megy és elhozza az ebédet. Jó darabig haladt a golyózáporban és pedig mind a gyalogság, mind a tüzérség tüzeiben. De szerencsésen megérkezett a mozgókonyhákhoz, melyeknek még azt az értékes hirt is megvitte, hogy az ellenség épen körül akarja keríteni a konyhakocsikat. Ezt az ellenséges szándékot, mely gyászbaborított volna annyi éhes

vitézt, ő útközben tapasztalta ki. Persze, azonnal jobban védett helyre csörömpöltek a fenyegetett «gulyásagyúk».

Barta vakmerősége folytán tehát nemcsak az ebédet, hanem a mozgókonyhákat is megmentették. Megérdemelte a másodosztályú vitézségi érmet.

Tartalom.

	Oldal		Oldal
Honvédroham, honvédzászló.	1	A bosnyák-hercegovinai csend-örök	87
Madarak a kalitkában	6	A szombathelyiek zászlaja	91
A hatos bakák	8	A diplomata	93
A hős őrmester	11	A 69. ezred hősei	96
A hős önkéntes és a hős kürtös	12	A kötözőhely	102
A czarkóvi kastély parkja	14	Földerítő lovasok	104
Hósi szándék	21	Zászlósaink	109
A kitűnő szakaszvezető	23	Marti huszár haragszik	111
Oroszfogás	24	A 86. gyalogezred	114
A kukoricásban	26	A sátán háza	117
A honvédszakaszvezető notesza	28	A győri bakák kürtöse	120
Az irgalmas szamaritánus	33	Az égő erdő	123
A cigánykatona	35	A hű bajtárs	125
Vizen át, jégen át	37	A szatmáriak	127
A géppuskák hőse	39	Kétszer eltemetve	130
Lakos Gyurka «szavall»	41	Két fehervári baka	131
Az elásott závarzat	44	A nagy ezüstérem	133
A vakmerő tizedes	46	Menekülés az orosz fogságból	134
Tisztfogás	48	Két fajta hős	136
A felrobbantott sziklafészek	50	Hogyan szerzik az aranyérmeket?	137
A drótkerítés	52	Megmentette bajtársait	140
A huszár foglyai	55	A vitéz telefonista	141
Két derék horvát szakaszvezető	57	A messzelovaglás	142
A lovasjárőr	58	Gyalog-huszárok	144
Az utolsó lehelletig	60	A géppuska utolsó hőse	146
Huszárbravurok	61	Az ellenséggel szemben	147
A második szakasz utolsó nyolc hőse	65	Tizenhatfokos hidegben	149
Egy pillantás az ellenséges lövészárookra	68	Három útszéli ház	151
A négyes tábori tarackezred	71	Róka koma	152
A hetvenegyesek	73	Ötszörös túlerő ellen	153
Lovaglás életre-halálra	81	Osmanovobrdó	155
A hős ikertestvérek	84	Vadászaink	156
		A bosnyák-hercegovinai vadászok	158

Névmutató.

Albert Imre 69
Arany János 100
Árpa József 53

Bahnink Péter 90
Barta József 158
Bartovics 55
Balázs Albert 69
Balogh Gábor 48
Balogh Mihály 116
Bán Vaszila 125
Biel József 75
Biró Ádám 66
Biró Ottó 115
Bischoff Mátyás 9
Bloch Leo 80
Borbély József 93
Boross Vilmos 98
Bortin Kürtös 130
Braun Rezső 114
Buchelt Árpád 79
Bucskó Mihály 54

Czeczei József 100
Csonka Károly 140

Dimitrov gyalogos 35
Dobránszky hadapród 142
Dolovac Ibro 88
Dvoretsky János 78

Emedő András 106

Farró Antal 79
Faust János 98
Ferencziek János 80
Fésüs őrmester 97
Fittler János 98
Formady József 101

Gáspár György 127
Gáspár Péter 80
Geley Ferenc 61
Genk Ferenc 101
Grema János 46
Grama Samu 64

Habbavni szakaszvezető 6
Hajdu János 129
Hasa Rezső 20
Hegyi Mihály 116
Hehn Antal 33
Hock András 11
Hódy János 25
Horváth Gábor 107

Illés János 55
Ivancsics János 156

Jacskó István 27
Janicsek gyalogos 54
Janiga János 78
Jakubcsó Sándor 28
Jalecz István 79
Jassó József 153
Jósika Miklós 142
Junaszka József 76

Kapot Ferenc József 155
Kapronczay gyalogos 96
Katona András 124
Keil Gáspár 100
Keresztes István 69
Kiss Lajos 61
Kiss őrmester 145
Klimesch Miksa 155
Kocsika Imre 148
Kodmár Matusz 79
Kolosváry István 101

Kondor István 91
 Kovács Ferenc 145
 Kovács János 25
 Kovács Károly 50
 Kovács Pál 152
 Kovács huszár 56
 Králik Samu 58
 Kriszten Emil 155
 Krivakutya Illés 115
 Kuhn András 5
 Kulundzsics István 5
 Kunz Titusz 72
 Kurucz Elek 67

Lakos György 41
 Langer János 156
 László József 101
 László Mihály 69
 Lazaszk gyalogos 126
 Leinemann József 101
 Lichteneckert János 16
 Link József 98
 Ludvig Antal 142

Macsek Pál 77
 Madarász Vendel 138
 Mágócsy István 108
 Magassy András 115
 Makai Barabás 12
 Marcsina István 76
 Markovics József 57
 Marti huszár 111
 Mayer Oszkár 136
 Megjugorac Joso 88
 Meleg József 106
 Mészáros József 106
 Michelic János 88
 Milan Mihály 87
 Moór László 24
 Móricz József 140
 Munteán János 39

Nagy Kálmán 79
 Nagy László 16
 Novacic Imre 90
 Novotny Antal 76

Orbán István 146
 Orosz János 104

Pálházy Antal 99
 Paska István 77
 Patrik János 76
 Pavlics István 134
 Perecz huszár 60
 Pete Károly 152
 Petrick Károly 10
 Pocuca Mileta 88
 Pohubi József 13
 Popovici Aurél 122
 Popper János 76
 Pozavec Pavao 47
 Prilszony József 75
 Posa Tomo 89
 Prunner hadnagy 155

Raffay Vilmos 81
 Raichel Ferenc 81
 Ribárik István 19
 Rumbold Gyula 111

Sarnyai Gyula 116
 Sas József 122
 Sasky Ferenc 5
 Schönwälder József 155
 Schnepf Mihály 100
 Schuller András 151
 Schusztter tizedes 125
 Sertic Mile 89
 Siminski Jenő 10
 Simonics János 17
 Sipőcz Lajos 149
 Skacel gyalogos 156
 Skrepl József 89
 Som Mihály 99
 Stadt Ignác 118
 Svabik Ádám 23
 Svaiczer László dr. 111
 Szabó István 98
 Szajkovics Vendel 109
 Szekeres 55
 Székely Alfréd 102
 Székely önkéntes 4
 Szénássy Bálint 133
 Szily László 110
 Szintye Miklós 69
 Szivarszki György 106
 Szokolai János 132

Sztraka István 25
Szumarovsky János 89

Takács Ignác 147
Tausz Hugó 75
Tokos Ferenc 100
Tóth Ádám 132
Török Gyula 84
Török Henrik 86
Trputac Márton 57
Turzuli György 127
Tütő Ferenc 114
Tortkovic Nailbeg 88

Uhercsik gyalogos 54

Ujvári Sándor 158
Ulrich János 157
Urkon István 69

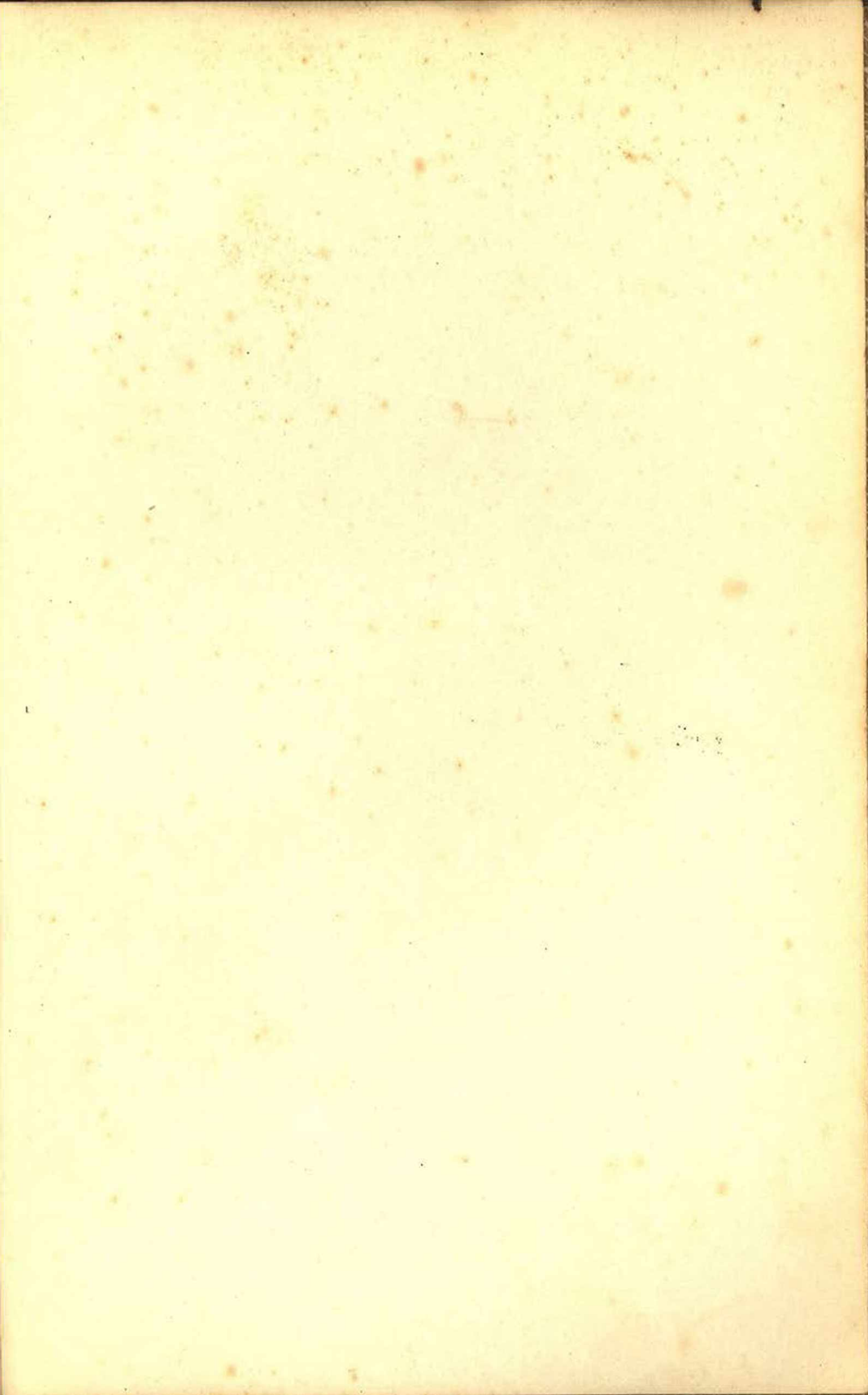
Vágasi Péter 37
Varga János 100
Virág József 98
Vizváry Jenő 79
Vörös János 140
Vyroubal Antal 89

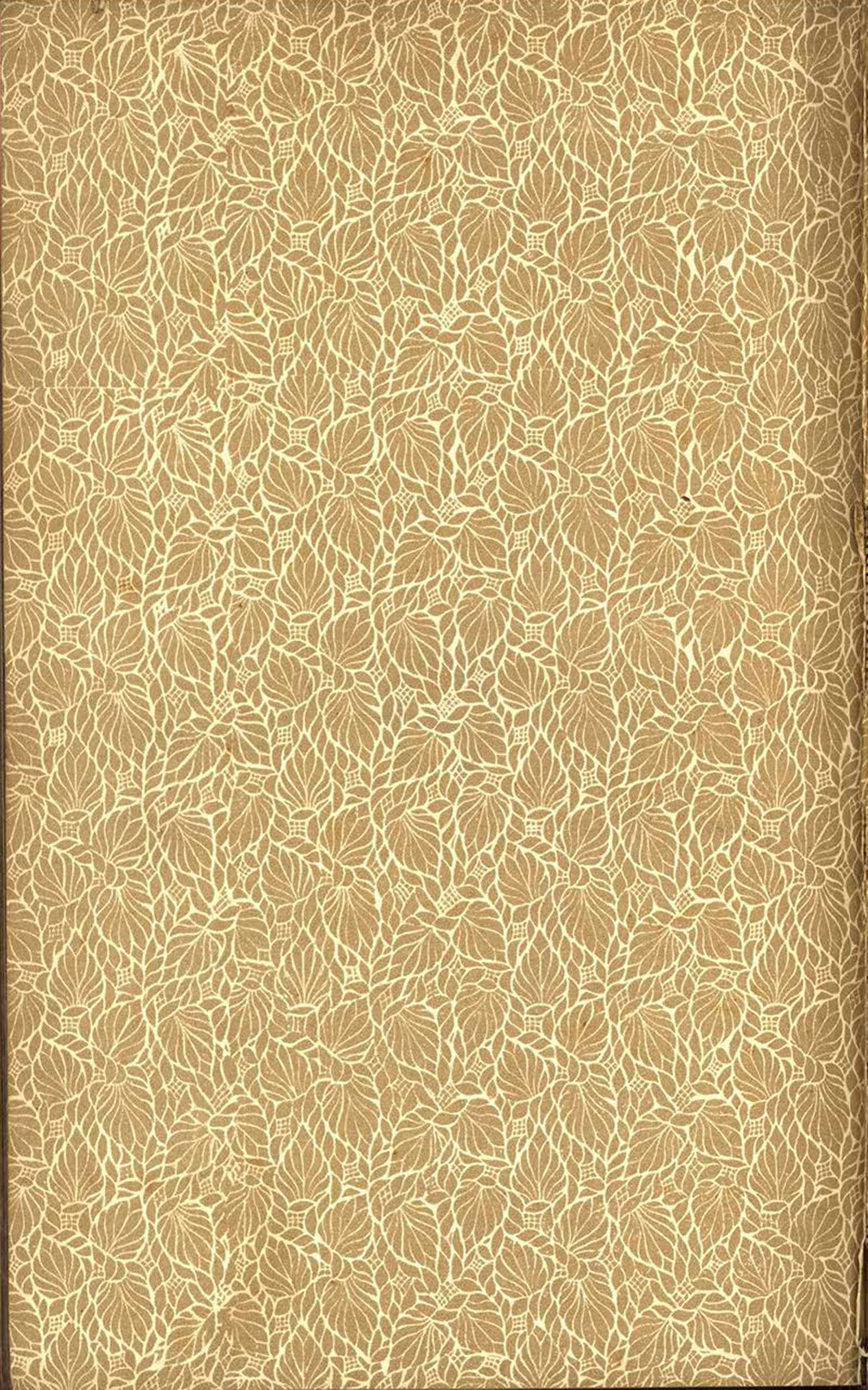
Willvert Ferenc 137

Zecha Hubert 155
Zelenák gyalogos 54

421893

A. MI
HOSEIN

★
KATONÁ